

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra sociální a kulturní ekologie

Bc. Csilla Barkász

Brownfield či hodnotná lokalita?

Spor kolem revitalizace bývalých nouzových kolonií

Pod Bohdalcem a Na Slatinách

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Arnošt Novák, PhD.

Praha 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací zpracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a v elektronické databázi vysokoškolských kvalifikačních prací a v souladu s autorským právem používána ke studijním účelům.

V Praze dne 29. 5. 2020

Bc. Csilla Barkász

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu práce Mgr. et Mgr. Arnoštu Novákovi, PhD za jeho cenné rady a připomínky a všem mým informátorům za jejich čas a ochotu účastnit se výzkumu. Děkuji příteli za jazykovou korekturu a rodině a přátelům za veškerou podporu při psaní této práce.

Obsah

1.	Úvod.....	11
2.	Vlastní výzkum.....	14
2.1	Informátoři	15
2.2	Rozhovory s informátory	18
2.3	Analýza a interpretace dat	20
2.4	Etické aspekty výzkumu	21
3.	Bývalé nouzové kolonie Pod Bohdalcem a Na Slatinách	22
3.1	Kolonie Na Slatinách – životní poměry v minulosti	24
3.2	Kolonie Na Slatinách – životní poměry dnes.....	26
3.3	Vlastnické vztahy	27
4.	Urbanistická studie „Bohdalec – Slatiny – Brownfield Strašnice“	28
4.1	Vývoj zpracování urbanistické studie. Zúčastněné strany a jejich vize o budoucnosti kolonií	28
4.2	Obyvatelé a jejich vize o budoucnosti kolonií	34
4.2.1	Vize spolku Na Slatinách z.s.	40
5.	Udržitelné město.....	41
5.1	Návrh Metropolitního plánu hl. m. Prahy a koncept ‚kompaktní město‘ ..	43
5.1.1	Metropolitní plán a městská ‚příroda‘	44
6.	Hybridní svět, hybridní město	46
6.1	Konec ‚Přírody‘	48
7.	Urbanistická studie a úprava přírodního charakteru kolonie Na Slatinách	49
7.1	Pohled přírodovědců	49
7.1.1	Slatinský mokřad a možnosti jeho ochrany.....	52
7.2	Pohled obyvatel kolonií	54

8.	Koncept ‚právo na město‘ a ‚prostorová (ne)spravedlnost‘	57
8.1	Prostor a ‚produkce prostoru‘	60
8.2	Prostorová (ne)spravedlnost.....	61
8.3	Komu patří právo na město?	63
8.4	Jak vrátit právo na město obyvatelům?	65
8.5	Nedostatky konceptu ‚práva na město‘	65
8.6	Urbanistická studie z hlediska konceptů ‚právo na město‘ a ‚prostorová (ne)spravedlnost‘	68
9.	Uplatnění práva na město v praxi.....	70
9.1	Odpor obyvatel kolonie Na Slatinách do roku 1989	70
9.2	Absence odporu. Uplatnění práva na město za kapitalismu	73
9.3	Odpor a uplatnění práva na město – spolek Na Slatinách z.s.	79
9.4	Zapomenutá sociální udržitelnost.....	81
10.	Postpolitika	82
10.1	Vývoj zpracovávání urbanistické studie a znaky postpolitiky.....	84
11.	Závěr	88
12.	Literatura.....	93
12.1	Použitá literatura	93
12.2	Internetové stránky	98
12.3	Diplomové práce	100
13.	Přílohy.....	101
13.1	Projekt.....	101
13.2	Seznam informátorů	105
13.3	Otázky pro obyvatele kolonií.....	106

Abstrakt

Diplomová práce je výsledkem kvalitativního výzkumu založeného na polostrukturovaných rozhovorech a pozorování v pražských bývalých nouzových koloniích Pod Bohdalcem a Na Slatinách. Cílem výzkumu bylo reflektovat konkurenční vize zainteresovaných stran v otázce budoucího rozvoje těchto posledních celistvě zachovaných, chudinských kolonií v Praze. Práce též rekonstruuje a sleduje vývoj konfliktu, který vznikl mezi obyvateli kolonií a městskými plánovači v průběhu zpracování urbanistické studie „Bohdalec-Slatiny-Brownfield Strašnice“, která navrhuje v oblasti bývalých kolonií novou městskou čtvrť. Práce zachycuje hlavní důvod sporu, čímž jsou odlišné vnímání území obyvateli kolonií a městskými plánovacími institucemi: pro první se jedná o domov s bohatou historií, na které je i dnešní obyvatel hrdý, pro druhé reprezentuje v první řadě lukrativní brownfield. Práce dále porovnává i odlišné, občas neslučitelné vize zúčastněných stran sporu. Popisuje znaky odporu obyvatelů kolonií vůči likvidačním strategiím úřadů od vzniku kolonií do dnešních dob, kdy konstatuje spíše absenci odporu. Teoretické části práce tematizují ve vztahu k otázce práva k využití lokality, právo na město, a zvažuje možnosti jeho uplatnění v praxi. Práce zvažuje i možnosti vytváření alternativního modelu občanské participace v procesech územního plánování, které v případě bývalých nouzových kolonií nepovažuje za dostačující. Vzhledem k tomu, že ve vizích aktérů sporu figurují i představy ohledně přírodního charakteru kolonie Na Slatinách, věnuje se práce i problematice odlišného vnímání ‚přírody‘. Zdůrazňuje, že to je podmíněno nejen socio-ekonomickými znaky člověka či skupin lidí, ale také jejich sociálními praktikami. Dále argumentuje, že slovo ‚příroda‘ by se mělo používat v množném čísle. Příklady z vlastního výzkumu také ilustrují to, jak člověk tyto přírody ko-produkuje.

Klíčová slova: urbanistické plánování, brownfield, právo na město, prostorová spravedlnost, udržitelné město, kompaktní město, odlišné vnímání přírody, socio-přírody, postpolitika

Všechny cizojazyčné překlady v této práci jsem vypracovala sama.

Abstract

The thesis is the result of qualitative field-research, based on semi-structured interviews and observations in the former Prague slums Pod Bohdalcem and Na Slatinách. The research reflects competing visions of various stakeholders with regards to the future development of these last almost fully preserved colonies, which were created for- and by the poor. The thesis also reconstructs and monitors the development of the conflict that arose between the inhabitants of the colonies and the urban planners in the course of the creation of the study "Bohdalec-Slatiny-Brownfield Strašnice", which proposes a new city-district in the area of the former colonies. It further captures the main reason for the dispute, namely the different perceptions of the colonies by its inhabitants and the institutions responsible for urban planning. For the first actor the area in question means 'home', as well as a place with rich history, while for the second it represents mainly a lucrative brownfield. The thesis also compares often incompatible visions of the stakeholders. It further describes signs or strategies of resistance that the inhabitants manifested from the beginnings of the colonies to the present day. The theoretical part of the thesis focuses on the concept of the right to the city and considers the possibilities and limitations of its application in practice. The thesis also looks at the possibility of creating an alternative model of civic participation in spatial planning processes, and highlights why is the current model in the case of these colonies insufficient. Given that the visions of the actors in the dispute also include preferences with regards to the natural character of the colonies, part of the thesis deals with the issue of different perceptions of 'nature'. It emphasizes that this is conditioned not only by the socio-economic characteristics of the individual or groups of people, but also by their social practices. It therefore argues that the word 'nature' should be used in the plural. Examples from the empirical research also illustrate how humans co-produces these 'natures'.

Key words: urban planning, urban development, brownfield, sustainable city, compact city, perceptions of nature, right to the city, spatial justice, socio-natures, postpolitics

1. Úvod

Ráda bych vzala čtenáře této diplomové práce na výlet do městské části Prahy 10. Začneme u Sinobo stadionu ve Vršovicích, poblíž rušné křižovatky mezi Jižní spojkou a ulicí Vršovická. Zde je zapotřebí probojovat se skrze velké množství lidí, aut a jiných dopravních prostředků, které se zde koncentrují kvůli blízkosti nákupního centra Eden. Poslední překážku potom tvoří zhruba stometrový úsek pod železničním mostem podél Jižní spojky. Jestliže sneseme prach a výfuky aut, odbočíme první nezpevněnou cestou doleva, abychom se konečně dostali do kolonie Pod Bohdalcem/dostaneme se konečně do kolonie Pod Bohdalcem. Ocitneme se jakoby v jiném světě. Naštěstí lze opět dýchat relativně čistý vzduch. Pravděpodobně nás přivítá štěkot psů, stejně jako cesta, která již vede mezi chatičkami zahrádkářů a různorodými stavbami místních obyvatel. Jeden z mých informátorů tento stav trefně popsal jako „zapomenutou vesnici“.

Kolonie Pod Bohdalcem, kde má sídlo i několik firem, stále evokuje město, ale jestliže pokračujeme dále, dostaneme se přes ulice Elektrárenská a Nad Vršovskou horou na opravdový venkov. Uvidíme zde podivnou směs zahrádek a vil městského typu, rozmanitých chatiček a chátrajících domečků nebo nepřeberného množství autoopraven, garáží a neudržované zeleně. To všechno, dalo by se říci, přímo v srdci Prahy, kde jsou kolonie od zbytku města zcela izolované železničními drahami a Jižní spojkou.

V kolonii Na Slatinách to nejvíce žije od jara do podzimu, a to hlavně za hezkého počasí. Na jaře se zde může lidské oko kochat krásně obdělávanými zahrádkami. Zejména o víkendech pracuje většina místních pilně na svých zahrádkách, kromě těch, kteří dávají přednost odpočinku a nabíjejí se sluneční energií. Občas zde můžeme být i svědky rodinných oslav, které se za hezkého počasí konají samozřejmě venku. Slatiny působí na všechny smysly člověka: vůně z grilování a kvetoucích stromů, hlasy hrajících si dětí, praskání ohně, hudba z rádia a ruch z autoservisů tvoří slatinskou „idylu“.

Sama bych asi cestu do této oblasti nenašla bez Prahy Neznámé, jejíž komentované vycházky jsem se zúčastnila v roce 2016 a během níž jsem se seznámila se zajímavou historií této oblasti. Kolonie Pod Bohdalcem a Na Slatinách jsou totiž posledními z několika desítek dělnických neboli nouzových či chudinských kolonií Prahy, které se zachovaly ve větším celku. [Ryška, 2014]

Pražské nouzové kolonie začaly vznikat na začátku první Československé republiky v období, kdy probíhal velký příliv obyvatel z venkova do velkých měst, zejména ale do nového hlavního města Prahy. Z důvodu nedostatku městských bytů, či kvůli vysokým nájmům si však noví přistěhovalci začali stavět své obydlí svépomocí na volných plochách periferie města, často bez povolení městských úřadů. Většina z nouzových kolonií již zanikla, další byly přeměněny na regulérní městskou čtvrť, a občas po nich zůstaly jen samostatně stojící a často chátrající dobové budovy obklopené moderní zástavbou. [Viktorínová, 2010; Ryška, 2014]

Situace je poněkud jiná v případě kolonie Na Slatinách a „Rafandy“, pokud chceme používat výraz Karla Čapka pro kolonii Pod Bohdalcem¹, jejíž vývoj popsal slavný spisovatel trefně ve svém fejetonu. Kolonie přežily mnoho bouřlivých dekád, neboť o jejich likvidaci usilovali všechny dosavadní režimy.² [Viktorínová, 2010; Ryška, 2014] Impulsem k výběru tématu práce byl právě můj obdiv k tomuto pozoruhodně dlouhému období rezistence. Z toho důvodu je část této práce zaměřená na způsoby a formy odporu obyvatel kolonií vůči likvidačním pokusům vládnoucích režimů od počátku kolonií do dnešních dnů.

Tyto dvě kolonie, které jsou často domovem potomků jejich zakladatelů, představují pro město chátrající brownfield a nevyužitou plochu v centru města. Otázku, jak naložit s tímto územím, měla zodpovědět urbanistická studie, jejíž zpracování dostali za úkol architekti z kanceláře JIRAN a partner v roce 2015. Tatáž studie byla o dva roky později i schválena, nicméně po změně ve vedení Úřadu městské části Prahy 10³ na podzim roku 2018 bylo rozhodnuto o jejím zrušení. Konečně, po dopracování připomínek občanů, jež nebyli původně zadavatelem studie nijak konzultováni, na konci roku 2019, vešla její aktualizovaná verze v platnost.

Způsob zadání a následný průběh zpracování studie až k jejímu schválení v roce 2017, vyvolal spor mezi obyvatelstvem kolonií a skupinou městských plánovačů představující architektky, ÚMČ Prahy 10, a Institut plánování a rozvoje hlavního města

---

¹ V použitých zdrojích a výrazů obyvatel se objevují názvy Na Slatinách / Slatiny. Z tohoto důvodu používám v této práci oba termíny, které mají ale stejný význam.

² Pokud šlo o minulost kolonií, například co se týče společenských vztahů, každodenního života, nebo o odpor ze strany kolonistů vůči likvidačním procesům vládnoucích režimů, je popis zaměřen pouze na kolonii Na Slatinách. Důvodem byla lepší dostupnost či větší počet zdrojů ve vztahu k této bývalé nouzové kolonii.

³ dále jen ÚMČ Prahy 10

Prahy⁴. Spor jsem zpětně rekonstruovala na základě písemných zdrojů (webové stránky ÚMČ Prahy 10, webové stránky spolku Na Slatinách z.s.), i osobních rozhovorů s obyvateli kolonií a zástupci městských plánovačů. Od dubna 2018 jsem také průběžně sledovala její vývoj.

Empirické části práce jsou výsledkem kvalitativního výzkumu, který jsem v koloniích prováděla od dubna 2018 do listopadu roku 2019. Součástí mého výzkumu byly i zmíněné konzultace s pracovníky mnoha institucí. Na základě těchto zkušeností argumentuji, že důvodem sporu je odlišné vnímání území: pro město představují bývalé nouzové kolonie lukrativní brownfield, zatímco z hlediska obyvatel se jedná o domov, k němuž cítí úzký vztah. To je také důvodem odlišných vizí o budoucnosti lokality, jejíž aspekty v práci též rozebírám.

Urbanistická studie slouží také jako podklad pro nově vznikající územní plán Prahy, tzv. „Metropolitní plán hl. m. Prahy“, jenž je vypracován na základě teorie „kompaktního města“, jednoho z modelů udržitelného města. [Web7] V práci poukazuji i na některé slabé stránky tohoto modelu, a uvádím dále příklady z vědeckých textů jako argument, že se při snahách o udržitelné město často zapomíná na sociální dimenzi udržitelnosti.

Ve vizích aktérů sporu figuruje i úvaha nad studií navrhovanou parkovou úpravu, která by do značné míry ovlivnila přírodní charakter kolonie Na Slatinách. V teoretické části práce se proto věnuji i problematice odlišného vnímání ‚přírody‘. To je podmíněno nejen socio-ekonomickými znaky jednotlivce či skupin lidí, ale také jejich sociálními praktikami, což se snažím dokázat na díle Swyngedouwa a Machnaghtena a Urryho. Příklady z vlastního výzkumu také rozebírám konceptem „socio-přírody“, [Swyngedouw, 2009] a dále argumentuji, proč by se pojem ‚příroda‘ neměl používat v jednotném čísle, jak je tomu k vidění v laických, ale i některých akademických kruzích. V souvislosti s problematikou vnímání přírody popisují také dominantní pohled v euro-americké kulturní sféře, který pojímá svět pomocí opozice ‚příroda-společnost/kultura‘. [Kohák, 2000] Přestože je tento model vnímání vhodný v určitých kontextech, bylo by žádoucí pracovat v odlišných situacích s jinými modely.

V průběhu výzkumu se vyrýsovala i další důležitá témata pro obyvatele kolonií. Jako příklad lze jmenovat uznání vlastnického práva (nevyjímaje černých staveb, vzhledem

---

⁴ dále jen IPR

k okolnostem vzniku nouzových kolonií), nebo požadavek k budoucí zástavbě kolonií na respektování historické hodnoty, spočívající především v původních zachovalých domech a tradiční uliční síti. Často jsem setkala i s názorem, že vedení města kolonistům něco „dluží“, neboť do dnešních dnů neinvestovalo do výstavby, či vylepšení základní infrastruktury kolonií. Proto jsem během výzkumu měla pocit, že je nutné nejprve zodpovědět ústřední otázky: *Komu patří tyto bývalé nouzové kolonie? Jinými slovy, kdo má nárok na jejich využívání a určení způsobu jejich vývoje?* Proto jsem si zvolila koncept Henria Lefebvrea, „právo na město“ [Kofman; Lebas, 1996] a pojem Edward Sojy [2009] „prostorová spravedlnost“ jak k analýze studie, tak i k výkladu odporu kolonistů (popř. k vysvětlení absence odporu) od založení kolonií do současnosti.

Závěrečná kapitola práce se zabývá analýzou vývoje zpracovávání urbanistické studie. Pro tu jsem si zvolila konceptuální rámce „právo na město – právo na odlišnost – prostorová spravedlnost“ Mustafy Dikeça [2001], jednoho z odborníků, který se zabýval možnostmi aplikace práva na město v praxi a též poukázal na nedostatky a limity tohoto konceptu. K vysvětlení některých aspektů sporu se opírám o koncept „postpolitika“ [Swyngedouw, 2011], který používám jak k výkladu určitých událostí z průběhu zpracovávání studie, tak i k ilustraci toho, jak obtížné je uplatnit v praxi koncept práva na město v současné době.

2. Vlastní výzkum

Bývalé nouzové kolonie jsem pravidelně navštěvovala od počátku roku 2016, přičemž sběr dat probíhal od dubna 2018 do listopadu 2019.

Vlastní výzkum, z něhož pramení empirické části práce, je založen na kvalitativní výzkumné strategii. Disman uvádí, že „posláním kvalitativního výzkumu je porozumění lidem v sociálních situacích.“ [Disman, 2014: 289] Mým cílem bylo rovněž hlubší porozumění postojům a vizím informátorů z bývalých nouzových kolonií a dalších zainteresovaných stran v souvislosti s budoucím rozvojem kolonií a jejich přírodním charakterem. K tomu jsem používala běžné kvalitativní výzkumné metody, jako jsou pozorování, polostrukturované či polostandardizované rozhovory s informátory. Dále jsem se zaměřila na tzv. sekundární data, do nichž patřila urbanistická studie Bohdalec-Slatiny-Brownfield Strašnice, vybrané textové části Návrhu Metropolitního plánu hl. m. Prahy, ale také webové stránky MČ Prahy 10 nebo spolku Na Slatinách z.s.

Podle mého názoru nepatří můj výzkum jednoznačně do žádných z výzkumných strategií. Nejblíže je však k etnografickému výzkumu. Jak totiž uvádí Novotná [2013: 2], etnografický výzkum se do velké míry opírá o zúčastněné pozorování. Vzhledem k tomu, že mi nebyla nabídnuta žádná možnost, jak se podílet na činnostech místních lidí, redukovala se moje aktivita v terénu na „vyskytování se“ (hanging out). [ibid: 10] Podle doporučení Spradleyho jsem pozorovala činnosti obyvatel, fyzické prostředí a jeho proměny mezi jednotlivými návštěvami⁵. [ibid: 11] Proto považuji svůj výzkum za výzkum mající spíše etnografickou povahu, místo čistě etnografického výzkumu.

Cílem výzkumu bylo zachytit vývoj a povahu konfliktu mezi obyvatel bývalých nouzových kolonií a městskými plánovači. Impulsem tohoto sporu byla urbanistická studie, kterou představuji v kapitole 4., včetně vývoje jejího zpracování. V téže kapitole popisují i hlavní příčinu sporu, tedy odlišné vnímání území kolonií zkoumanými aktéry konfliktu, které mají právě z tohoto důvodu i odlišné vize na vhodnou podobu budoucího rozvoje lokality. Výzkumné otázky byly naformulovány následovně:

- 1) *Jak vnímají ‚přírodu‘⁶ v koloniích dnešní obyvatelé a jaký k ní mají vztah?*
- 2) *Jak vnímají ‚přírodu‘ v koloniích strany zainteresované či konzultované v průběhu tvorby urbanistické studie?*
- 3) *Jakou strategii rezistence přijímalo (pokud mají určitou strategii) místní obyvatelstvo vůči chystanému záměru? Jak ji v praxi uplatňují a jak se liší od rezistence obyvatel během minulých politických režimů?*
- 4) *Jaké vize o budoucnosti kolonie mají dnešní obyvatelé? Do jaké míry se ztotožňují s hodnotami a cíli místního spolku, který je zastupuje při jednání s autoritami?*

2.1 Informátoři

I když jsem kolonie navštěvovala pravidelně od dubna 2018, nebylo pro mě zprvu jednoduché navázat kontakt s místními lidmi. Během svých vycházek jsem totiž buď nikoho

---

⁵ Roli pozorovatele a tazatele jsem zaujala i na veřejné diskuzi o budoucnosti kolonie pořádané 21. března 2019, na komentované vycházce z 14. května 2019, ale i na sousedském setkání v kolonii Na Slatinách v září 2019.

⁶ Pojem ‚příroda‘ je komplexní a v každodenních promluvách se používá jako zastřešující pojem pro širokou škálu věcí, jevů či abstraktních pojmů, jak na tom poukazují v kapitole 6 této práce. Z toho vyplývá, že slovo by se mělo používat spíše v množném čísle, tedy by bylo na místě hovořit o ‚přírodách‘ namísto ‚přírodě‘.

z místních obyvatel v koloniích nepotkala, nebo jsem sice viděla lidi pracující na svých zahrádkách, při pokusu je oslovit jsem nicméně nabyla dojmu, že zde návštěvníci „z venku“ nejsou příliš vítáni. Dnes však již vím, že hlavním důvodem počátečních potíží s navázáním kontaktu byla spíše moje nejistota než vnímané, resp. očekávané odmítnutí ze strany obyvatel. V první řadě jsem se styděla za to, že moje mluvená čeština není z gramatického a stylistického hlediska dokonalá. Dále jsem na začátku ještě neměla jasně definovaný výzkumný problém a výzkumné otázky, což bylo dalším důvodem váhání. Jinými slovy jsem ještě nevěděla, na co se ptát a pokud jsem se rozmluvila, tak ne příliš sebevědomě.

Klíčovým momentem mého výzkumu byla komentovaná vycházka, která se konala 14. května 2019, a byla organizována ÚMČ Prahy 10. Vycházky se účastnilo mnoho lidí z kolonie Pod-Bohdalcem a Na Slatinách, a při té příležitosti se mi podařilo provést s několika místními lidmi krátké, neformální rozhovory. Moje zkušenost v tomto kontextu odpovídala popisu Boellstorffa [2012: 77] když popisuje zážitek mnoha etnografů, kteří v terénu bez problému navázali kontakt s informátory. Důvodem ochoty zúčastnit se výzkumu je často skutečnost že „lidé jsou zainteresovaní a fascinovaní, když výzkumník projevuje zájem o jejich životy.“ [Boellstorff a kol., 2012: 77] Podobně, získat kontakt na místní obyvatele, které jsem na vycházce potkala, a domluvit se s nimi na rozhovoru nebylo žádným těžkým úkolem. Místní lidé byli totiž nadšení, že má někdo zájem o jejich životní situaci a budoucnost jejich bydliště.

Co se týče konstrukce vzorku, používala jsem částečně techniku „sněhová koule“. [Novotná, 2017] Prvních několik kontaktů jsem získala během výše zmíněné komentované vycházky. Po rozhovoru s prvními informátory jsem je poprosila o kontakty na další místní obyvatele. Touto metodou jsem ale získala kontakt pouze na další dva informátory, neboť se někteří z dotazovaných domnívali, že by stejně žádný z jejich blízkých sousedů neměl zájem o účast na mém výzkumu.

K významnému obratu došlo po mém zapojení do projektu ÚMČ Prahy 10, který měl za cíl mapování původních domů v koloniích, tedy těch domů, které vznikly ještě za první republiky. Mapování probíhalo od konce srpna do konce roku 2019.⁷ Cílem bylo získat přehled o počtu domů z první republiky v bývalých nouzových koloniích Pod Bohdalcem a

---

⁷ Původně mělo mapování pokračovat na jaře 2020 ale vzhledem k českou vládou vyhlášenému nouzovému stavu kvůli pandemii COVID-19 bylo odloženo na dobu neurčitou.

Na Slatinách, a dále určit, které z těchto objektů by zasloužily rekonstrukci a památkovou péči. Vedle sběru co největšího množství informací o okolnostech vzniku těchto domů, bylo naším cílem získat k nim také veškerou dostupnou dokumentaci – písemnou, obrazovou, nebo pouhé výkresy.

Při mých prvotních vycházkách do terénu jsem měla občas pocit, že jen bezcílně putuji. Po mém zapojení do mapování získal ale můj pobyt v terénu jakousi další „záminku“ a současně příležitost k setkání a komunikaci s místními obyvateli. Již od začátku jsem však reflektovala možná rizika tohoto projektu. Nebudou si obyvatelé myslet, že jsem „agentkou“ Prahy 10 a chci od nich sbírat podklady k urbanistické studii? Nebudou mít proto strach hovořit se mnou? Má zkušenost v terénu našťestí tyto obavy nepotvrdila a všechna setkání s obyvateli byla příjemná a přínosná. „*Je hezké, že se o nás někdo zajímá*“, prohlásil například informátor č. 15 v souladu se zbytkem oslovených, kteří se snažili být nápomocní. Někteří mě dokonce pozvali na jejich zahrádku, aby diskuze proběhla v příjemném prostředí.

V neposlední řadě bylo z hlediska mého výzkumu důležitým okamžikem sousedské setkání v kolonii Na Slatinách, v rámci celoměstské akce „Zažít město jinak“ v září 2019. Na celodenní události jsem měla příležitost hovořit s mnoha obyvateli z kolonie, včetně člena spolku Na Slatinách z.s., který setkání zorganizoval. Spolek sdružuje soukromé vlastníky pozemků z oblasti „Triangl“ ze Slatin a od začátku se razantně vymezil proti urbanistické studii. DeWalt uvádí, že komunity, které antropologové zkoumají, často mají tzv. „dveřníka“. [DeWalt, 2015: 265] Tím mohou být místní vůdci nebo organizace, které „reprezentují, nebo prohlašují, že reprezentují komunitu, ve které probíhá výzkum“. [ibid: 265] Vzhledem k tomu, že jsem zprvu neznala nikoho z kolonií, jsem věřila, že bych skrze místní spolek mohla získat přístup i k místním obyvatelům. Spolek však na můj první e-mail nereagoval, při dalším pokusu o oslovení mě pozval zástupce spolku právě na výše zmíněné sousedské setkání. Tam jsem vedla rozhovor i s ním a z následné analýzy diskuze se vyrýsovaly další otázky. Pokusila jsem se proto spolek mnohokrát znovu kontaktovat, ale bohužel opět bez úspěchu. Vzhledem k chybějícím informacím jsem nemohla formulovat žádné definitivní závěry ohledně stanoviska spolku a jejich členů, respektive jejich způsobu odporu vůči plánované zástavbě, aniž bych se dopustila spekulace.

Celkem se výzkumu z kolonií účastnilo 18 informátorů: šest starousedlíků, sedm nových obyvatel⁸ a 5 zahrádkářů.

Vzhledem k tomu, že cílem mého výzkumu bylo získat stanovisko všech zainteresovaných stran, vedla jsem rozhovor i s prof. Ing. arch. Zdeňkem Jiranem, jedním z hlavních autorů urbanistické studie, dále s Ing. arch. Jiřím Zákostelným z ÚMČ Prahy 10, který se na tvorbě urbanistické studie též podílel, a také s informátorem č. 20 z IPRu. Dále jsem hovořila s Ing. Janem Moravcem z Českého svazu ochránců přírody (dále jen ČSOP), který během veřejné diskuze o budoucnosti kolonií představil výsledky biologického průzkumu v kolonii Na Slatinách. Otázky týkající se pamětní hodnoty kolonií jsem konzultovala s Ing. arch. Janem Vaškem, vedoucím odboru památkové péče ÚMČ Prahy 10.

2.2 Rozhovory s informátory

Autoři příručky „Etnography and Virtual Worlds“ uvádí, že rozhovory s informátory jsou důležitou součástí etnografického výzkumu, jelikož odhalují názory, hodnoty, motivace a touhy lidí ztotožňující se s určitou komunitou. Na rozdíl od (zúčastněného) pozorování, jehož prostřednictvím se výzkumník dozví, „co lidé dělají“, [Boellstorff a kol., 2012: 92] rozhovory odkrývají, „co lidé říkají, že dělají.“ [ibid: 92] Prostřednictvím rozhovorů má výzkumník příležitost dozvědět se jak „lidé reprezentují své sociální světy, tzn. jaké mají domněnky a motivace, čemu věří a jak to ospravedlňují“. [ibid: 93] Oproti zúčastněnému pozorování poskytují rozhovory příležitost k „soukromé diskuzi“, [ibid: 93] což skýtá naději, že informátor bude více otevřen otázkám výzkumníku. [ibid: 93]

Polostrukturované rozhovory jsou prostředkem k dosažení rovnováhy mezi přípravou a flexibilitou výzkumníka. [Boellstorff a kol., 2012: 92] Rozhovory jsem provedla po předchozí domluvě se sedmi informátory. Během terénního výzkumu jsem měla současně mnoho příležitostí k delší diskuzi s dalšími z místních lidí. Do neformálních rozhovorů s nimi jsem postupně zahrнула i otázky, které jsem si připravila na předem domluvené rozhovory.

Je žádoucí, aby výzkumník připravil menší počet otázek (tři až deset), které slouží pouze jako vodítko, neboť klíčem dobře povedeného etnografického rozhovoru je flexibilita

---

⁸ tzn. obyvatelé, kteří nejsou příbuzní zakladatelů kolonií a kteří si zde koupili dům za minulého režimu socialismu. Další specifika této skupiny informátorů rozebírám v kapitole 4.2. Obyvatelé a jejich vize o budoucnosti kolonií.

a schopnost reagovat na nová témata, která se mnohdy vyrýsují z odpovědí informátorů. [Boellstorff a kol., 2012: 96-97] Na domluvené rozhovory jsem připravila devět otevřených otázek, z nichž tři až čtyři byly moje hlavní otázky, zatímco ostatní sloužily jako navazující otázky na předpokládané odpovědi informátorů. V některých případech jsem změnila pořadí otázek, abych vyhověla myšlenkovému proudu informátorů. Na základě nových informací v rozhovoru jsem také občas vymyslela nové otázky. Řídila jsem se tedy pokyny Spradleyho, který zdůrazňuje, že v etnografickém rozhovoru by měly být otázky i odpovědi odvozeny z výpovědi informátorů. Jinými slovy, výzkumník by měl klást popisné otázky a na základě odpovědi potom formulovat další relevantní otázky pro informátory. [ibid: 94-95] V souladu s doporučením Spradleyho [ibid: 95] bylo mým cílem, aby byly rozhovory s informátory z kolonií podobné neformálním diskuzím, do kterých jsem postupně vkládala, z hlediska mého výzkumu důležitá témata.

Spradley uvádí, že cílem etnografického výzkumu je „objevení něčeho nového, objevení nové, unikátní a zajímavé kultury“. [Spradley, 1979: 30] Proto byl i můj výzkum založen na jazyce informátorů. Je třeba naučit se „domorodé / lidové“ koncepty (folk concepts) [ibid: 32], významy a definice těchto pojmů přímo od informátorů, namísto předem připravených konceptů. [ibid: 31] Jak během rozhovorů, tak během neformálních rozmluv jsem se řídila tímto doporučením. Proto jsem se například vyhnula na začátku označování dlouhodobě žijících informátorů v koloniích slovem „starousedlík“. Díky tomu jsem například zjistila, že informátor č. 1. sám sebe označuje jako „domorodec“, přestože se zde nenarodil a žije v kolonii Pod Bohdalcem od 70. let minulého století.

Výše uvedené postupy umožňují získat tzv. „emickou perspektivu“, [Novotná, 2016: 7] tedy pohled na zkoumané jevy z perspektivy aktérů. Terén výzkumu totiž představuje „subjektivní prostor“ [Disman, 2014: 293], „ve kterém jedinec pro sebe interpretuje sociální realitu a podle této interpretace také jedná“. [ibid: 293] Získání tohoto pohledu je z hlediska etnografického výzkumu klíčové: „Nejkvalifikovanějším odborníkem pro tento prostor je totiž jednatel sám.“ [ibid: 293]

Dále jsem se snažila povzbuzovat informátory k tomu, aby se více rozhovořili kladením otázek typu: „Je to všechno?“ nebo „Mohl/a byste to rozebrat?“. Další možností bylo, že jsem je vyzvala, aby kladli otázky i mně, jelikož také otázky informátorů mohou být pro výzkum relevantní. [Boellstorff a kol., 2012: 98-99]

V jednom případě jsem zaslala informátoru z ÚMČ Prahy 10 otázky emailem, na něž jsem dostala odpovědi také elektronicky. Jsem si vědoma, že tento postup má menší vypovídací hodnotu než osobní rozhovor, například kvůli tomu, že nelze hned vyzvat informátora k tomu, aby něco upřesnil a nelze klást doplňující otázky. Dále chybí příležitost „číst mezi řádky“, například z neverbální komunikace informátora. Avšak vzhledem k tomu, že si dotyčný informátor nemohl kvůli svému nabitému programu udělat čas na rozhovor, jsem zvolila tuto variantu, neboť jsem ji považovala za lepší možnost než nedostat informace žádné.

2.3 Analýza a interpretace dat

Data z terénu výzkumník analyzuje a interpretuje zčásti v souvislosti se zvoleným teoretickým zázemím. [Novotná, 2016: 17] Teorie vlastně „provází celý proces kvalitativního výzkumu“, [ibid: 18] z čehož vyplývá, že by měl výzkumník již při tvorbě výzkumného problému, či výzkumných otázek uvažovat nad vhodnými teoretickými zdroji. Později, na základě zkušeností z terénu i nasbíraných dat, si může výzkumník teoretický rámec rozšířit, zúžit, či dokonce změnit. [Boellstorff a kol., 2012: 162]

Během výzkumu jsem se řídila těmito radami. Poté co jsem se seznámila s okolnostmi vzniku sporu, přišlo konstatování, že ústřední otázkou sporu kolem plánované zástavby je tato: Kdo má určit vývoj území, kde se nachází bývalé nouzové kolonie? Vzhledem k této skutečnosti jsem si následně zvolila koncept ‚právo na město‘, který jsem později (na základě analýzy dat z počáteční fáze výzkumu) doplnila dalšími pojmy, jako například ‚prostorová spravedlnost‘.

Teorie též určuje analýzu dat. Jinými slovy teoretické zdroje výzkumníka nasměrují a napomáhají teoretické zdroje výzkumníka k tomu, aby si z velkého množství výzkumných dat mohl vybrat pro daný výzkum vybrat relevantní témata či jevy. [Novotná, 2016: 18]

K analýze dat jsem si zvolila níže uvedené techniky a analytické kroky podle doporučení kol. autorů „Etnography and Virtual Worlds“. [Boellstorff a kol., 2012: 162]

Po přepisu rozhovorů a dotváření terénních poznámek do terénních zpráv jsem nejdříve roztrídila data podle jednotlivých výzkumných otázek. Poté jsem v nich označila opakující se témata, slovní výrazy, symboly apod. Takto se například ukázalo, že otázka zachování Slatinského mokřadu je pro obyvatele kolonií důležitým aspektem plánované zástavby. Při analýze jsem kladla důraz na konverzaci kolonistů, ale i na některé aspekty

neverbální komunikace, které jsem při přepisu rozhovorů též zaznamenala. Jednalo se o znaky váhání, či ironie nebo sarkasmus informátorů, o nichž může svědčit například úsměv či smích. Poté jsem hledala zastřešující kategorie pro nalezená témata. V případě rozmluv místních lidí o mokřadu, byla navržená kategorie „vnímání přírody / vztah k přírodě“.

Následně jsem data tematizovala. To znamená, že jsem se v nich pokusila nalézt vzory a souvislosti, například prostřednictvím srovnání těch segmentů z jednotlivých rozhovorů s informátory, které se vztahovaly na stejném tématu.

Analýzou dat však kvalitativní výzkum neskončí. Výstupem výzkumu, může být „popis, interpretace, případně hypotézy či nová teorie. [Novotná, 2016: 15] Výstupem mého výzkumu je popis i interpretace, která kvůli povaze kvalitativní výzkumné strategie nemá reprezentativní charakter. Výstupy z toho mají výpovědní hodnotu pouze v tom kontextu, ve kterém byla vytvořena a veškeré zobecnění dat výzkumníkem by se též mělo odehrávat v tomto kontextu. [ibid: 19] To je v odborné literatuře označeno jako „přiměřené zobecnění“ (moderatum generalizations). [Boellstorff a kol., 2012: 178]

Interpretace navazuje na analýzu dat. V ní hraje opět důležitou roli teorie. [Boellstorff a kol., 2012: 166-167] Abych tuto skutečnost ilustrovala pomocí předchozího příkladu, během výzkumu jsem zjistila, že v Slatinském mokřadu je uložen i stavební suť. Proto jsem si zvolila pro jeho popis teorii konstrukce či produkce přírody Macnaghtena a Urryho a označila jsem mokřad ve výsledku za socio-přírodu.

Co se kontextu výzkumu týče, jedná se o souhrn více faktorů či aspektů výzkumu. Těmi je výzkumný terén, výzkumný problém či otázky, zvolené teoretické zázemí, ale i některá specifika výzkumníka samotného jako například jeho povaha, zájmy, znalosti a předsudky, schopnosti a dovednosti. [Novotná, 2016: 12] Nad těmi všemi jsem v průběhu celého výzkumu reflektovala, jak jsem to zdůraznila i v kapitole věnované představování informátorů.

2.4 Etické aspekty výzkumu

Jak již ve fázi přípravy, tak v průběhu celého terénního výzkumu jsem zvažovala etické otázky. Spradley uvádí, že „etnografický výzkum je příliš komplexní na to, abychom mohli nařídít nějakou standardní sadu etických principů pro všechny výzkumy“. [Spradley, 1979: 35] Přesto by měl každý výzkumník dodržet několik pravidel, aby byla respektována nejen práva na soukromí, ale i fyzická a psychická pohoda informátorů. [ibid: 35] Z tohoto

důvodu jsem zajistila anonymitu informátorů pomocí číslování. Dále jsem všem informátorům vysvětlila téma a cíl mého výzkumu, požádala jsem je o povolení k nahrávání rozhovorů a v neposlední řadě jsem slíbila, že jim zpřístupním výsledek výzkumu.

3. Bývalé nouzové kolonie Pod Bohdalcem a Na Slatinách

První nouzové kolonie začaly v českém prostředí vznikat na začátku 20. století. Kolonie Pod Bohdalcem a Na Slatinách jsou poslední z nouzových kolonií Prahy⁹, které si víceméně zachovaly svůj původní charakter. [Ryška, 2014] Nouzovou, anebo chudinskou kolonií se rozumí „soubory provizorních staveb, vytvářejících samostatnou část obce, obvykle s vlastním ustáleným pojmenováním, ale bez kanalizace, přívodu elektřiny a dalších inženýrských sítí. Tyto stavební útvary vznikaly zpravidla živelně, na nejhorších pozemcích, mimo územní plán obce, která nouzovou kolonii pojímala jako provizorium.“ [Viktorínová, 2010: 13]

Z dnešního hlediska lze tyto dvě kolonie v jejich původní podobě považovat za „slum“. [Ryška, 2014] Na začátku 20. let minulého století¹⁰ je vybudovali především přistěhovalci z českého venkova, kteří se přesunuli za prací do Prahy, poté co se stala hlavním městem první Československé republiky. Tento nový obyvatel města, konfrontován s nedostatkem bytů, nebo s drahými nájmy, vzal řešení do svých rukou a začal načerno stavět v podmáčeném terénu dnešního území Prahy 10, které tvořilo tehdy ještě periférii města. [Ryška, 2014] Dynamická přeměna této oblasti zaujala i Karla Čapka, který chválí důmyslnost a pracovitost osadníků kolonií následovně:

„Rafanda je dílo lidu; každý si staví sám svůj domek z materiálu, který se mu podaří sehnat: z beden, z latí, ze staré bouračky nebo z papíru. A protože celá tato čtvrť je teprve ve stadiu konstrukce, protože se tam ostošest zedníci, tesaři, bednaři, pokrývá, kamnaří a zahradníci na každém domečku, můžete okukovat způsob práce, dokonalost provedení, technické vymoženosti a lásku k věci.“ [Ryška, 2014]

Kolonie Pod-Bohdalcem a Na Slatinách se tedy na začátku vyvíjely organicky, díky důmyslnosti a kreativité obyvatel, kteří stavěli nové domy, nebo upravili ty stávající podle

---

⁹ Viktorínová uvádí, že k roku 1958 bylo zaznamenáno v Praze 61 nouzových kolonií [Viktorínová, 2010: 14]

¹⁰ První domy údajně vznikly v roce 1924 [Viktorínová, 2010: 19; Ryška, 2014]

svých možností a potřeb. Městské úřady do tohoto organického vývoje zasahovaly již od začátku pravidelně, když byly v kolonii odstraněny černé stavby, nebo proběhlo vyklizení lidí bez domova. [Ryška, 2014] Hlavní brzdou pro vývoj kolonie představuje od roku 1999 stavební uzávěra [Web2], která neumožňuje místním obyvatelům volně nakládat se svým majetkem. To je podle více informátorů hlavním důvodem dnešní, místy deprimující podoby kolonií, kde mnoho objektů chátrá, infrastruktura je nedostatečná a zanedbaná a veřejná zeleň neupravená.

Během výzkumu jsem občas narazila na skutečnost, že obyvatelé kolonií mají dodnes velmi specifickou místní identitu. Pro příklad: během rozhovoru s jedním informátorem jsem za účelem zkrácení několikrát hovořila o „Slatinách“, a referovala při tom o bývalých nouzových koloniích Na Slatinách a Pod Bohdalcem dohromady. V reakci na to, mě můj informátor nejdříve upřesnil, že on bydlí na Bohdalcu, aby se později nechápavě tázal, proč mám zájem právě o něj, když on přece nebydlí na Slatinách. V písemné komunikaci s informátorkou č. 2 jsem potom opět „chybovala“, na což mi paní odepsala: „*mate to, že Vy píšete o Slatinách a my bydlíme v části Bohdalec.*“

Tato nevědomost odhalila ale i jednu pozoruhodnou skutečnost. Zatímco já jsem brala tyto dvě kolonie jako jeden celek – a to mj. i z důvodu, že také urbanistická studie „Bohdalec-Slatiny Brownfield Strašnice“ hovoří o zkoumaném území jako o jednom celku, je pro místní obyvatele velmi důležitá jejich prostorová příslušnost, tedy zda jsou z kolonie Pod Bohdalcem, nebo Na Slatinách. Identita místních obyvatel se začala poprvé formovat v době vzniku kolonií, resp. za první republiky. To ostatně zdůraznila i etnografka Jana Viktorínová během komentované vycházky, které jsem se zúčastnila, když konstatovala, že vztahy mezi koloniemi byly vždy „trochu odtažitě“: Slatiny měly mnohem horší pověst než kolonie Pod Bohdalcem, a kdo se přestěhoval do Bohdalce, ten si podle místních lidí „*hodně polepšil*“. Tento postoj zřejmě do jisté míry přetrvává i v současnosti, o čemž svědčí i vtipná poznámka starousedlíka ze Slatin, která zazněla během výše zmíněné vycházky: „*Ne, to mě nezajímá, to jsou Sedmidomky¹¹, to jsou (naši) nepřátelé!*“

---

¹¹ Sedmidomky se nachází na území kolonie Pod Bohdalcem. Jedná se o řadu domů, kterou postavilo město v roce 1928. Tyto byty byly od začátku napojeny na elektřinu [Ryška, 2014], dneska je v nich zavedena kanalizace i plyn. [Petr, 2018: 10]

Co se týče velikosti, kolonie Pod Bohdalcem zabírá cca 52 ha, zatímco plocha kolonie Na Slatinách činí jen cca 35 ha. [Jiran a kol., 2019: 108] Přesný počet trvalých obyvatel není znám, [Web4] Petr [2018: 8] odhaduje, že v obou koloniích žije cca 1000 obyvatel.

Vznik a vývoj kolonie Na Slatinách byl detailně dokumentován výše zmíněnou Mgr. Janou Viktorínovou, která v roce 2010 provedla v kolonii etnografický výzkum. V souvislosti s minulostí kolonie dále čerpala ze zdrojů etnografů, kteří v době socialismu zkoumali život v pražských nouzových koloniích. Následující pasáže představují exkurzi do minulosti kolonie Na Slatinách na základě zjištění Viktorínové.

3.1 Kolonie Na Slatinách – životní poměry v minulosti

Označení ‚slum‘ je pejorativní výraz, naznačující chudobu, zoufalství, nebo těžké životní podmínky. [Viktorínová, 2010: 25] Vzhledem k tomu, že Na Slatinách od počátku chyběla základní infrastruktura (což ostatně platí do dnešních dnů), jako vodovod, kanalizace a elektřina, není sporu o tom, že kolonie do kategorie slumu jistě patřila. Přesto, jak dodává Viktorínová, na rozdíl od jiných pražských nouzových kolonií se jednalo o „slum naděje“ [Viktorínová, 2010: 26], s nízkou mírou nezaměstnanosti a „osídlené často především čerstvými imigranty, kteří hledali nové životní perspektivy, vyznačující se relativně vyšší prostorovou a sociální mobilitou nebo vyšší mírou občanské angažovanosti a sociální kompetence.“ [ibid: 26]

Vedení města se od začátku pokoušelo o likvidaci ilegálních staveb, ale tyto snahy byly marné, neboť kolonisté vystavěli obvykle domy, které byly zbořeny zástupci úřadu v noci již v průběhu následujícího dne. Město proto časem změnilo strategii a začalo v kolonii stavět samo¹². Další strategií bylo pronajímat osadníkům své pozemky, z nichž velká část byla později nabídnuta zájemcům k odprodeji. [Ryška, 2014] Díky této politice patří dnes Slatiny ke koloniím smíšeného typu. [Viktorínová, 2010: 19] To znamená, že část domů stojí na pozemcích, které majitelé vlastní, zatímco druhá, početnější část objektů, vznikla na pronajatých parcelách. [ibid: 19]

Co se týče počtu obyvatel, lze se spolehnout pouze na odhady. V meziválečném období spočítala badatelka Vanda Tůmová v kolonii Na Slatinách 403 domů a Ladislav

---

¹² Příkladem mohou být Sedmidomky.

Štěpánek 435 domů na základě počtů nouzových čísel. [Viktorínová, 2010: 20] Jedná se však o subjektivní výpočty, neboť se kromě objektů s nouzovými čísly nacházelo v kolonii i mnoho neevidovaných objektů. [Ryška, 2014] V domech žili vedle rodinných příslušníků často i podnájemníci a etnografové počítali s cca 5,5 obyvatelem/byt, na základě čehož odhadovali, že zde žije asi 2000-2250 obyvatel. [Viktorínová, 2010: 20; Ryška, 2014]

Štěpánek, který zkoumal život obyvatel Slatin během 60. let 20. století, píše o úzkém vztahu obyvatel k místu. Zdejší lidé si vážili nejen života v poklidné oblasti a svých domů se zahrádkami, ale i dobrých sousedských vztahů [Viktorínová, 2010: 6], které vznikaly navzdory tomu, že mezi kolonisty existovaly významně rozdíly z hlediska jejich finanční situace a sociálního postavení. [ibid: 21]

V období rozkvětu - tzn. přibližně od konce 20. let minulého století do nástupu socialistického režimu po druhé světové válce [Viktorínová, 2010: 54] - vynikala kolonie bohatým společenským a kulturním životem, navzdory tomu, že byla zcela izolována od ostatních částí města. Právě odlehlost a izolovanost lokality napomáhala k formování silných místních identit a úzkému vztahu k místu. Místní lidé byli do značné míry soběstační alespoň co se potravin týče – většina z nich pěstovala ovoce a zeleninu na svých zahrádkách, kde obvykle chovali i domácí zvířata. Dobře fungovala i sousedská výpomoc, neboť obyvatelé kolonie „byli (...) navzájem velmi solidární.“ [ibid: 27] V kolonii nechyběla žádná občanská vybavenost: kolonisté měli vlastní restaurace, hospody a obchody s potravinami, dále provozovali biograf i divadlo a sdružovali se do různých politických a kulturních spolků. [ibid: 27-29]

Úpadek společenského života začal po druhé světové válce. Způsoben byl především emigrací osadníků do zahraničí, ale také úsilím socialistické vlády, která stejně jako předchozí režim usilovala o zrušení kolonie. Rozdíly mezi sociálním postavením kolonistů [Viktorínová, 2010: 21] nemohly být tolerovány režimem, jež usiloval o socio-ekonomickou homogenizaci společnosti. [ibid: 22] V 60–70. letech 20. století vznikly navíc okolo Slatin nové čtvrtě, čímž se stala bývalá periferní oblast pozemkem v srdci Prahy. [ibid: 34] Mnoha kolonistům byly nabízeny náhradní moderní byty na sídlištích, pod podmínkou, že své domy v kolonii zbourají. Tuto možnost využili zejména mladí lidé, zatímco příslušníci starší generace, která kolonii vybudovala vlastními silami, zde většinou zůstala. [ibid: 23] Výsledkem masového odlivu obyvatel byl však zánik všech občanských vybaveností a kulturních institucí, a to již během 60. a 70. let minulého století. [ibid: 28-29] O úzkém

vztahu k této oblasti svědčí ale i skutečnost, že mnoho lidí, kteří se za socialismu odstěhovali, se později na stará kolena do kolonie vrací. [Ryška, 2014; Viktorínová, 2010: 41]

Mnoho starousedlíků si však na toto období vzpomíná s nostalgií, i když žádný z nich socialismus nechválí. „*Tady byly všude překrásné zahrádky*“, sdělil informátor č. 10 odkazem na stav kolonie Na Slatinách za socialismu, který se podle něj po revoluci zhoršoval. Ve srovnání s dnešní situací figuruje ve vzpomínkách informátora č. 4 kolonie Pod Bohdalcem jako čistější lokalita v období socialismu, neboť odvoz odpadů byl zadarmo.

3.2 Kolonie Na Slatinách – životní poměry dnes

Dnešní poměry na Slatinách jsou ale poněkud odlišné. Pravdou je, že se v některých aspektech nic nezměnilo, tato oblast například nadále působí jako ukázka venkova uvnitř velkoměsta. Město stále odmítá investovat do infrastruktury, následkem čehož zde do dnešních dnů chybí kanalizace a obvykle i plyn. Dalším významným problémem je to, že v kolonii již neexistuje žádná občanská vybavenost. [Ryška, 2014]

Kolonie je v současné době docela heterogenní, jak z hlediska staveb, tak jejich obyvatel. [Viktorínová, 2010: 54] Podle Viktorínové [ibid: 22-24] byl v roce 2010 odhadován počet obytných domů v kolonii Na Slatinách na 190. Badatelka je dále rozděluje do následujících kategorií: „a) obytné stavby obývané celoročně se standardní vybaveností, b) obytné stavby obývané celoročně bez standardního vybavení a c) obytné stavby využívané pouze sezónně, tedy od jara do podzimu v závislosti na počasí.“ [ibid: 37] Většina těchto zahrádkářských chat vznikla v 60. a 70. letech minulého století, na místě po zbouraných domech kolonistů, kteří se odstěhovali na sídliště. [ibid: 41] Kromě obytných domů se na Slatinách nachází „d) asi 45 plechových parkovacích garáží a e) několik objektů využívaných výhradně pro podnikatelské aktivity, nejčastěji autoopravny.“ [ibid: 37] Během výzkumu jsem se dozvěděla i to, jak probíhalo číslování domů v kolonii Na Slatinách. Podobně jako v případě chatových osad, odkazují nouzová čísla domů na to, kolikátý v pořadí byl nově postavený dům.¹³

Podobně jako Viktorínová v roce 2010 [Viktorínová, 2010: 39], jsem také během výzkumu nabyla dojmu, že v kolonii je za hezkého počasí velmi živo. Život se však odehrává nikoli ve veřejném prostoru, jak tomu bylo často v minulosti, nýbrž na zahrádkách, formou

---

¹³ informátorka č. 7

rodinných a přátelských setkání. Dále jsou na mnoha dvorech vidět barely na „solární ohřev vody“, [ibid: 100] které zaznamenala badatelka, a které jsou zdrojem vody pro venkovní sprchy. V mnoha domácnostech sbírají místní dešťovou vodu ve vanách a barelech. I přesto, že toto chování je zapříčiněné spíše nouzovou situací obyvatel, neboť některé byty a zahrádkářské chaty nejsou napojeny na vodu a elektřinu. Ukazuje to, že se současní obyvatelé snaží hospodařit šetrně s vodou a používat obnovitelné zdroje elektřiny. [ibid: 36]

Slatiny (ale i sousední kolonie Pod Bohdalcem) měly již od začátku špatnou pověst, neboť poskytovaly za první republiky útočiště mnoha kriminálíkům a delikventům. Nedaleký prvorepublikový zábavný park Eden údajně zanikl z toho důvodu, že ho lidé měli strach navštěvovat vzhledem k těsné blízkosti chudinské čtvrtě. [Ryška, 2014] Zdá se, že negativní status kolonií přetrvává dodnes, v obecném povědomí Pražanů figuruje jako „no go area“. [Viktorínová, 2010: 47]

3.3 Vlastnické vztahy¹⁴

Většina pozemků v kolonii Na Slatinách je dnes v rukou soukromých vlastníků. Fyzickým osobám patří zejména pozemky v severní části a ve středu kolonie, dále v oblasti „Triangl“ a v jižní, záběhlické části kolonie. Přitom není neobvyklé, že jeden pozemek spoluvlastní až několik desítek osob. [Petr, 2018: 23] Dům informátora č. 10 se například nachází na pronajatém pozemku 16 vlastníků. Pozemky zde ale vlastní i několik právnických osob, z nichž největší podíl má firma Sitel v severní a jižní části kolonie. V kolonii má významný vlastnický podíl i stát skrze Správu železničních a dopravních cest (dále jen SŽDC). Město Praha v kolonii vlastní cesty, území, kde se nachází mokřad a parcely u Slatinského potoka, přičemž tyto pozemky jsou ve správě ÚMČ Prahy 10.

Pro srovnání má v kolonii Pod Bohdalcem největší vlastnický podíl město, druhým největším vlastníkem jsou právnické osoby a Dopravní podnik hl. m. Prahy. Podrobnější, procentuální podíl vlastníků se mi nepodařilo zjistit, neboť touto informací nedisponoval žádný z mých kontaktů z ÚMČ Prahy 10. Podle informátora č. 19 z úřadu je ale pravděpodobné, že úřad městské části nemá ani podrobnější údaje k dispozici.

---

¹⁴ Zdroje: [iKatastr](#) a rozhovory s informátory

4. Urbanistická studie „Bohdalec – Slatiny – Brownfield Strašnice“

Rozvoj kolonií brzdí stavební uzávěra, platná od roku 1999. V roce 2015 zadal ÚMČ Prahy 10 pod vedením starostky JUDr. Ludmily Kleslové (členka ANO), architektonické kanceláři JIRAN a partner vypracování urbanistické studie, která měla sloužit „jako základní podklad pro rozhodování Městské části Prahy 10 o rozvoji a postupné přeměně této rozvojové lokality a zároveň jako podklad pro zpracování Metropolitního plánu.“ [Web2] Výsledkem je Urbanistická studie Bohdalec – Slatiny – Brownfield Strašnice (dále jen „urbanistická studie“ či „studie“), která navrhuje novou městskou čtvrť v lokalitě, která zahrnuje dnešní území Na Bohdalcích, Pod Bohdalcem, Na Slatinách, Trnkov a části Strašnic.¹⁵ Studie má dvě verze. První je z roku 2017 (dále jen „původní“ či „první“ verze) a byla schválena tehdejšími zastupitelstvem MČ Prahy 10. Druhá, aktualizována a již definitivní verze byla schválena v roce 2019 (dále jen „finální verze“ studie).

Vzhledem k tomu, že byl můj výzkum zaměřen pouze na oblast bývalých nouzových kolonií, popisuji i v mé práci vývoj zpracovávání urbanistické studie pouze v souvislosti s představeným řešením, které pro kolonie navrhuje studie. To samé platí i pro všechny analýzy studie v souvislosti s různými teoretickými rámci.

V současné době jsou bývalé nouzové kolonie izolované od okolního města dopravními koridory, jako je železniční dráha nebo Jižní spojka. Jeden z cílů urbanistické studie je proto vystavět zde nové mosty, lávky a podchody, popř. také skrýt parkovací plochy, čímž by bylo toto území atraktivnější a dostupnější pro širokou veřejnost. [Jiran a kol., 2019: 39]

4.1 Vývoj zpracování urbanistické studie. Zúčastněné strany a jejich vize o budoucnosti kolonií

Pojďme se nyní podívat na zainteresované strany¹⁶, které mají často odlišné vize o budoucnosti této lokality.

---

¹⁵ Rozloha řešeného území je cca 180 ha. [Jiran a kol., 2019: 180]

¹⁶ Pořadí aktérů uvedených v této kapitole bylo stanoveno takto za účelem přehlednější struktury.

Důležitým aktérem je ÚMČ Prahy 10, jehož vedení zadalo architektům vypracování urbanistické studie v roce 2015. Zájem městské části na rozvoji území, kde se nacházejí bývalé nouzové kolonie je pochopitelný, neboť se jedná o lukrativní oblast blízko centra Prahy. Propojení této lokality s ostatními částmi města by bylo zjevně finančně přínosné také pro městskou část. [Jiran a kol., 2017: 112] Po pádu socialistického režimu došlo již mnohokrát ke změně ve vedení Prahy 10 a současně vzniklo i mnoho plánů na budoucí využití této oblasti. Všechny návrhy, které zazněly během jednání ÚMČ Prahy 10 s magistrátem hl. m. Prahy v roce 2002 - konkrétně přeměna alespoň části lokality na vysokoškolský kampus, průmyslovou zónu nebo zábavní centrum – však radnice nakonec odmítla. Ostatně ani současná urbanistická studie není první svého druhu. Již v roce 2004 vzniklo zadání k vypracování územní studie [Web3], která měla obsahovat návrh na transformaci oblasti Bohdalec-Na Slatinách na plnohodnotnou městskou čtvrť.¹⁷ Současně podal ÚMČ Prahy 10 i žádost na změnu územního plánu, která byla v roce 2019 odvolána, vzhledem ke skutečnosti, že výše zmíněná územní studie, která měla být podkladem ke změně územního plánu, nikdy nevznikla.¹⁸

První návrh studie byl veřejně představen v listopadu, roku 2016, během čtyř veřejných setkání, po nichž následovaly diskuze se zpracovatelským týmem architektů. Do konce února měli poté občané možnost podat své podněty a připomínky. Radnice obdržela „několik desítek podnětů od skoro 30 přispěvatelů“, které byly „v relevantních případech“ dopracovány do urbanistické studie. [Web2] S upravenou studií se veřejnost mohla seznámit během čtyř veřejných setkání v květnu roku 2017. Urbanistická studie byla nakonec schválena v září téhož roku. [Web2]

Na podzim roku 2017 proběhla v Městské knihovně Prahy 10 veřejná diskuze o budoucnosti bývalých nouzových kolonií v souvislosti urbanistickou studií, jejíž schválení vyvolalo pohoršení mnoha místních obyvatel. [Web4] Diskuze byla organizována iniciativou ‚Společně PRO desítku, iniciativa aktivních občanů P10‘ a Ing. arch. Dominikem Petrem, tehdejší studentem ČVUT, který ve své diplomové práci představuje model na revitalizaci urbánní struktury v koloniích.

---

¹⁷ Noviny Praha 10, roč. 14/ 2004, č. 24

¹⁸ zdroj: Ing. arch. Zákostelného, z ÚMČ Prahy 10.

V diskuzi se ohledně studie kriticky vyjádřila i Renata Chmelová, tehdy ještě jako členka komise územního rozvoje. Její námitky se týkaly zejména následujících skutečností. V první řadě vznikla studie bez konzultací obyvatel Prahy 10, současně ale nebyla projednána ani s komisí územního rozvoje ÚMČ Prahy 10. Podle Chmelové je dále problematické, že je studie dílo jednoho autorského týmu. Vhodný způsob na tvorbu studie by podle ní představovala spíše „*kombinace workshopů a ideové urbanistické soutěže*“.
[Web4]

Kromě místních obyvatel vystoupilo na diskuzi i mnoho odborníků z různých akademických oborů. Jako ukázkou dobré praxe ze zahraničí představila Ing. arch. Jana Zdráhalová, profesorka ČVUT revitalizaci bývalé dělnické kolonie Jazdów ve Varšavě.¹⁹ Podobně jako kolonie Na Slatinách, leží i Jazdów blízko historického centra, přičemž i na ní vzniklo již několik plánů na její přestavbu. Po vyjednávání mezi vedením města a zdejším obyvatelstvem byly nakonec zachovány původní domy, z nichž část slouží nadále k trvalému bydlení místních obyvatel. Ostatní domy byly přeměněny na muzeum a jsou v nich pravidelně pořádány komunitní a kulturní akce. Revitalizace kolonie Jazdów představuje podle architektky dobrý způsob funkčního začlenění starších urbánních prvků do moderní zástavby. [Web4]

Po komunálních volbách v říjnu 2018 změnilo vedení Prahy 10. V březnu roku 2019 se konala další veřejná diskuze o budoucnosti kolonií, během níž přislíbila Renata Chmelová, již jako starostka Prahy 10, dopracování připomínek občanů do urbanistické studie. Mimo jiné vyžadovala, aby byly v upravené verzi studie zohledněny i doporučení odborníků ČSOP, konkrétně požadavek na ochranu přírodního charakteru Slatin a památkovou ochranu vybraných objektů v koloniích [Web5]. Výchozím bodem pro aktualizaci byla původní urbanistická studie z roku 2017, přičemž hlavním zpracovatelem zůstala architektonická kancelář JIRAN a partner. [Web2]

V průběhu diskuze vyjádřil dále Ing. arch. Jan Vašek, vedoucí odboru památkové péče Prahy 10 názor, že by domy a pozůstatky domů v kolonii Na Slatinách, které vznikly za první republiky, měly být chráněny, jakožto ukázkou unikátní pražské lidové architektury ze začátku 20. století. [Web5] Později, během osobního rozhovoru jsem se od něj dozvěděla, že bývalé nouzové kolonie zde představují unikát. I přesto, že se dělnické domy z první

---

¹⁹ Podrobné informace o kolonii Jazdów jsou dostupné [zde](#).

republiky nacházejí i na jiných místech v Praze, jedná se spíše o samostatně stojící objekty, nebo menší skupiny takových staveb. Rozhodně však netvoří v městské struktuře tak velkou plochu jako tyto dvě kolonie, „jejichž vznik je navíc takhle detailně zmapován“. V případě dostatečně podloženého návrhu by tedy bylo možné vyhlásit kulturní památku v této lokalitě. Vyhlášení památkové zóny je však nereálné, neboť podle současné legislativy o památkové péči náleží památková ochrana pouze velmi významným lokalitám, jako je například centrum Prahy nebo individuálním stavbám, které je možné zařadit do kategorie kulturní památky a národní kulturní památky. Jinými slovy se památková ochrana v českém prostředí pohybuje mezi dvěma extrémy: ochrana buď zcela chybí nebo je natolik přísná, že majitelům naprosto nedovoluje naložit s předmětem ochrany. Chybí jakýsi mezistupeň mezi těmito extrémy, který by mohl zajistit i ochranu určité lokální hodnoty. Ta by předpokládala mírnější stupeň ochrany, „který by zaručil, že bude mít majitel stavby větší svobodu, současně bude ale ctít i určité charakteristiky, které budou tuto hodnotu držet“.

Podle památkáře se současná urbanistická studie a naplánovaná masivní výstavba na toto místo vůbec nehodí: *"Mně prostě přijde principálně nedobře, chtít fungující urbánní strukturu násilně přeměnit. Já bych to nechal, jak se to samo vydefinovalo. Tady se hledá nějaké velice složité řešení, ale ono to řešení je strašně jednoduché: nechat Slatiny být a nezasahovat do nich. To je to nejjednodušší řešení, okamžitě proveditelné a které zaručí další život."*, shrnul naši diskuzi Ing. arch. Vašek. Jestliže nedojde k rekonstrukci historických domů, bylo by alespoň zapotřebí na jejich místě postavit podobné struktury, co by držely jejich kvalitu, například nový domeček stejného stylu. Dále by bylo žádoucí brát ohled i na to, aby mezi jednotlivými městskými typologickými strukturami existovala spojitost. Jestliže budou zachovány některé původní domy, je důležité dbát i na to, jak budou tyto objekty esteticky zapadat do okolní zástavby. Kolonie představují dále podle jeho slov *„poslední rozsáhlejší, víceméně přírodnější oblast, která je ještě v krásné symbióze s tím drobným osídlením“*, což je dalším silným argumentem k jejich zachování. Studie je podle jeho názoru součástí negativní tendence k zástavbě posledních přírodních a klidových zón, kterými město „dýchá“, a do nichž patří právě i bývalé nouzové kolonie.

K urbanistické studii se vyjádřili na veřejné diskuzi v březnu 2019 i odborníci z ČSOP, kteří provedli v letech 2017-2018 biologický průzkum v kolonii Na Slatinách. Ukázalo se, že Slatiny představují z hlediska biotopů velmi pestré území, a také i cenný habitat uprostřed městské zástavby pro mnoho chráněných, zvláště chráněných, nebo dokonce i ohrožených druhů ptactva, hmyzu, obojživelníků a plazů. Přírodovědci proto

doporučují zachování přírodního charakteru území, revitalizaci mokřadů, likvidaci invazivních druhů rostlin a udržování bezlesí v některých částech bývalé kolonie. *„Jde o výrazný a významný přírodní prvek, mající krom funkce refugia velký význam pro mikroklima města. Tento význam se ještě zvýší, pokud by v okolí došlo k další plánované rozsáhlé bytové výstavbě“* – bylo uvedeno v prezentaci Ing. Jana Moravce z ČSOP. [Web5] Podrobně o stanovisku přírodovědců referuji v kapitole 7. 1.

Vývoj zpracování připomínek ke studii představili občanům zástupci ÚMČ Prahy 10 na veřejném setkání 23. dubna 2019. Městská část zorganizovala v květnu 2019 i komentovanou vycházku v koloniích, které se zúčastnilo kromě politiků Prahy 10, architektů a přírodovědců i mnoho z místních obyvatel.

Aktualizovaná studie byla konzultována s IPRem, magistrátem hl. m. Prahy a během tří kulatých stolů v květnu a červnu 2019 i s vybranými soukromými vlastníky pozemků z kolonií. Na základě těchto jednání došlo k dalším změnám a upravená studie byla prezentována veřejnosti v říjnu 2019. Zastupitelstvo Prahy 10 ji následně schválilo 16. prosince téhož roku. [Web2]

Původně doporučil IPR pro celou lokalitu, kterou řeší studie²⁰ cca 35 tis. obyvatel. [Web2] Počet obyvatel byl nakonec snížen na základě připomínek občanů i žádosti Renaty Chmelové, starostky Prahy 10 na cca 26 tis. Oproti původní verzi studie, která počítala s 11 262 obyvateli v kolonii Pod Bohdalcem byl počet obyvatel ve finální verzi snížen na 10 364. V kolonii Na Slatinách byl nakonec maximální počet obyvatel stanoven na 3811 oproti původnímu počtu 4297. [Jiran a kol., 2017: 96; Jiran a kol., 2019: 108]

Od informátora č. 20, osoby pracující v IPRu jsem se později, během naší konzultace dozvěděla, že doporučený počet obyvatel vychází z vnitřní analýzy IPRu: *„My jako IPR jsme řízení městem, na toto místo se tedy díváme skrze optiku města, ne dílčích částí města. Z našeho pohledu by byla dokonce vhodnější i větší hustota, aby se, řekněme i potom pro ty obyvatele, ta cena té veřejné infrastruktury vyplatila. Ať je to ulice, nebo ty sítě pod tím, které potom musí dotahat město. Takže si to dokážeme představit i s větší hustotou, zároveň tato hustota je pořád v té mezi, že to město dokáže ekonomicky udržet.“*

---

²⁰ tzn. oblast Na Bohdalcí, kolonie Pod Bohdalcem a Na Slatinách, Trknov a část Strašnic

Plánovaný rozvoj lokality narazil též na zájmy několika státních a soukromých vlastníků. Jeden z nich je i SŽDC, která vlastní rozsáhlé pozemky v severní části kolonie Na Slatinách. Jejich stanovisko je podle Ing. arch. Zákostelného z ÚMČ Prahy 10 jednoznačné: Vzhledem k budoucímu nárůstu vlakové dopravy potřebuje SŽDC další území pro vykonávání odstavných úkolů, jako je například čištění a oprava vlaků. Pozemky u kolonie Na Slatinách jsou pro ně velmi lukrativní a v současné době je nehodlají opustit, naopak na nich plánují vybudovat odstavná kolejiště, právě v tom úseku, kde urbanistická studie navrhuje novou bytovou zástavbu. Ministerstvo dopravy dokonce vyzvalo IPR, aby s tímto územím počítal jako s rezervou pro železniční seřadiště v návrhu Metropolitního plánu. Jednání se SŽDC nicméně ještě neskončilo a ÚMČ nevzdala naději, že s nimi naleznou kompromis.

Některé pozemky v jižní části kolonie Na Slatinách jsou dále ve vlastnictví firmy Sitel, která tam provozuje datové centrum. V roce 2013 si tato společnost na vlastní náklady vypracovala územní studii, kterou architekti sice prostudovali, ale podle Ing. arch. Zákostelného ji nakonec nezohlednili z toho důvodu, že architekti dlouhodobě usilují o navýšení plochy zeleně. Oproti urbanistické studii měla totiž územní studie firmy Sitel zhruba o třetinu méně zeleně.

Pro ÚMČ Prahy 10 představuje urbanistická studie vizi na 30 let [Web2], přičemž samotné výstavbě má předcházet celá řada jednání s vlastníky z kolonií. Zapotřebí je také vypracovat navazující dokument, který by nastavil a již podrobněji reguloval rozvoj tohoto území. Urbanistická studie je totiž závazná pouze pro samosprávu v otázkách rozhodování, pro stavební úřad však není závazným dokumentem. Navazujícím a již závazným dokumentem bude pravděpodobně podle informátora č. 19 z ÚMČ Prahy 10 „Územní plán části Prahy“, který by byl podrobnějším dokumentem budoucího Metropolitního plánu. Tento záměr doporučuje i informátor č. 20 z IPRu. Vypracování další dokumentace proběhne ale až poté, co nabude v platnost nový Metropolitní plán. Tedy nejdříve v roce 2023: *„Městská část nepočítá s tím, že bychom například příští rok zpracovali něco podrobnějšího, protože naše role byla, že jsme chtěli poskytnout relevantní podklady zpracovatelům územního plánu. Takže v tuto chvíli je to navrženo takto, a budeme s ním dál pracovat potom v těch dalších fázích Metropolitního plánu.“*²¹ Prof. Ing. arch. Zdeněk Jiran,

---

²¹ zdroj: Ing. arch. Jiří Zákostelný z ÚMČ Prahy 10

jeden z hlavních autorů urbanistické studie současně vyslovil názor, že je klíčové vnímat toto území jako celek a vybudovat ho systematicky. Jestliže město podléhá tlakům developerů a uskuteční se pouze dílčí záměry, bude to pro vizi nové městské části ničivé: *„Ta studie je krásný urbanistický vhled, jak by to tam mohlo vypadat. Pokud se ale bude rozvíjet dílčím způsobem, a developeři budou usilovat o výjimky, rozbourá to celý koncept, a nebude to fungovat.“*

4.2 Obyvatelé a jejich vize o budoucnosti kolonií

Nyní jsme se dostali k nejvýznamnějšímu aktérovi, trvalým obyvatelům a zahrádkářům bývalých nouzových kolonií, jejichž život by zástavba zásadně ovlivnila. Vzhledem k tomu, že od roku 2010, kdy prováděla etnografka Viktorínová svůj výzkum, nedošlo v koloniích ze sociálního hlediska k žádné významné změně, používám v souvislosti s obyvateli kolonií stejné kategorie, jako badatelka, která rozděluje obyvatele kolonie na „starousedlíky“, „zahrádkáře“ a „ilegální obyvatele“. [Viktorínová, 2010: 41-44] Starousedlíci jsou děti zakladatelů kolonie, „pokud v kolonii vyrostly (...) Sami sebe označují za „místní“ a mají ke kolonii užší vztah...o sobě navzájem i o dění v kolonii jsou dobře informováni.“ [ibid: 41]

Na rozdíl od starousedlíků, obývají kolonii zahrádkáři pouze část roku. Nicméně „i mezi zahrádkáři se (...) vyskytují lidé, kteří mají nějaký, byť vzdálený, afinitní vztah k zakladatelům kolonie (...) od kterých zpravidla čerpali informace o možnosti pronajmout si zahrádku právě v kolonii Na Slatinách.“ [ibid: 41] Platí to však zejména pro ty osoby, „jejichž objekty jsou rozmístěny mezi starou zástavbou uvnitř kolonie“ [ibid: 41], přičemž „nejméně jsou na životě kolonie zainteresováni zahrádkáři ze severní části kolonie. Jejich zahrádky nejenže vznikaly později, asi od 70. let, ale stojí na pozemcích Českých drah“ [ibid: 41] Během terénního výzkumu jsem měla podobnou zkušenost. V severní části Slatin jsem potkala zahrádkářku, která nevěděla o navrhované urbanistické studii. Další dva ze zdejších zahrádkářů byli sice o tomto záměru informováni, vývoj zpracovávání urbanistické studie však nesledovali, neboť se domnívali, že jejich zahrady, které se nachází v ochranném pásmu železnice, tedy v nezastavitelné oblasti, budou zachovány. Na rozdíl od nich byli o studii dobře informováni dva zahrádkáři se zahrádkami uprostřed původní zástavby u Slatinského potoka.

Třetí skupinu tvoří tzv. „ilegální obyvatelé“. [Viktorínová, 2010: 44] Viktorínová uvádí, že místní obyvatelé je rozdělují na bezdomovce, kteří dlouhodobě pobývají ve zdejších opuštěných stavbách, a na lidi bez přístřeší, kteří se v koloniích vyskytují pouze příležitostně. Zatímco pro starousedlíky je do jisté míry přijatelná přítomnost bezdomovců, kteří v koloniích pobývají, jsou na straně druhé „příležitostní nocležníci“ jednoznačně vnímáni negativně. [ibid: 45] Během svých vycházek v koloniích jsem však kromě oblasti bývalé obecné školy nenarazila na žádný náznak toho, že by v kolonii měli dlouhodobě pobývat bezdomovci.

Z mých výzkumných dat se vyrýsovala další kategorie obyvatele. Jedná se lidi, kteří si koupili pozemek, popřípadě dům zhruba od 70. let minulého století. Zejména za socialismu byly ceny nemovitostí a pozemků v koloniích velmi nízké ve srovnání s cenami v ostatních částech Prahy. Mnoho z mých informátorů také využil možnosti pořídit si bydlení za výhodnou cenu uprostřed Prahy, ale zároveň v klidném prostředí. Samy se charakterizují jako „noví obyvatelé“²², mající ke kolonii přesto úzký vztah. O okolnostech vzniku kolonií se dozvěděli poté, co se tam přestěhovali, a po navázání kontaktu s místními lidmi se začali čím dál více zajímat o historii této lokality: „*Tak jsem zvědál, zvědál a občas jsem tam potkal někoho starého, a tak jsme se dali do řeči, a teprve později jsem jsi k tomu získal informace (...) Takže s takovými lidmi jsem se tam občas setkával, bylo to úžasné zajímavé a oni mi řekli, jak tam začínali*“²³ „*O Slatinách jsem poprvé slyšel až v souvislosti s tímto objektem, vlastním, kde bydlím (...) a vlastně o tu historii jsem se začal zajímat až teprve v souvislosti, když jsem se tam začal jaksi pohybovat.*“²⁴ Do svých majetků často vynaložili velké úsilí a energii jako například informátor č. 4: „*koupil jsem to, a od té doby tam patřím, docela jsem s tím prostředím srostl (...) K té lokalitě vztah mám, a zajímá mě, jak to bude (...) i třeba z perspektivy syna.*“ O jejich úzkém vztahu ke kolonii svědčí i skutečnost, že urbanistickou studii vnímají nejen z hlediska svých soukromých zájmů, ale i z hlediska kolonie jako celku. Podle informátora č. 1 by například měla být budoucí zástavba smíšená, aby se nestalo, že „*na jednom místě vystavějí kanceláře (...) a na druhé straně budou obytné budovy (...) mělo by to být promíchané, asi*“. Názor, že na zástavbu je třeba

---

²² s výjimkou informátora č. 1., který sám sebe označil za „domorodec“

²³ informátor č. 4

²⁴ informátor č. 3

nahlížet i z estetického hlediska vyslovil také informátor č. 10: „*Bylo by třeba stanovit podmínky zástavby, aby to tady nějak vypadalo, ne ponechat dům sem a tam.*“

Všichni stálí obyvatelé kolonií, se kterými jsem byla v kontaktu, byli informováni o urbanistické studii a velmi je zajímá její vývoj. Záměr ÚMČ Prahy 10 na výstavbě nové čtvrti vnímají jako další pokus o likvidaci kolonií a mluví o něm s pohoršením: „*dneska se všechno zabetonuje*“²⁵, „*tady mají jedno řešení: buldozer, srovnat všechno se zemí*“.²⁶

Na straně druhé hledají zejména noví obyvatelé individuálně cesty k tomu, jak uplatnit své zájmy a představy v rámci chystané zástavby. Někdo má naději, že bude možné integrovat jeho dům do budoucí zástavby, i když pozemek, na kterých se jejich objekty nachází patří městu: „*Já možná naivně doufám, že až dodělám ten baráček (...) aby to vypadalo jako snesitelně esteticky. Takže to by tam mohlo zůstat zakomponováno do toho, co tam budou dělat.*“²⁷

Pro srovnání, mnoho starousedlíků strávilo většinu života v kolonii a byli tedy svědky toho, že všechny pokusy o zrušení kolonií nakonec ztroskotaly. Na rozdíl od nových obyvatel proto příliš nevěří, že k nějakým změnám vůbec dojde, a to i v případě schválení zmíněné urbanistické studie. Stejný postoj zaujímal i více zahrádkářů, kteří si Na Slatinách pronajímají pozemek již několik desítek let.

Spíše pozitivně vnímají studii dva informátoři z kolonie Pod Bohdalcem, kteří svůj kladný postoj odůvodnili tím, že v koloniích „*bude čisto, hotovo, a uklizeno (...) Ne v tom stavu, jak je to teď, ano, celá ta lokalita.*“²⁸ Nicméně i oni mají vůči studii určité výhrady. Za prvé považují za naprosto klíčové srovnání majetkových vztahů, ať už toho radnice dosáhne jakýmkoliv způsobem: „*No hlavně by měla být změna, aby se to už konečně narovnal a srovnalo, nějak. Aby kdo tady chce stavět, aby mohl stavět, aby kdo tu chce být, aby tady mohl být. Aby se narovnaly ty vztahy majetkové (...) jak k tomu už přistoupí, jakou cestu si zvolí radnice, jestli bude prodávat pozemek, nebo vykupovat nemovitost*“.²⁹ Byli dále jediní, kterým by nevadilo, jestliže by se v oblasti bývalých kolonií postavily výškové

---

²⁵ informátor č. 5

²⁶ informátor č. 10

²⁷ informátor č. 4

²⁸ informátor č. 2

²⁹ informátor č. 1

budovy: „*Mně nevadí mrakodrapy (...) když budou dostatečně daleko, aby nestínily, tak můžou stát, samozřejmě.*“ Na rozdíl od nich by pro mnoho informátorů bylo nezbytné, aby v oblasti bývalých kolonií vznikly pouze rodinné domy, i když v jiných částech území, které studie řeší (např. Strašnice, kolonie Trnkov) by podle nich mohly vyrůst i výškové domy.³⁰

Během výzkumu jsem se často setkala i s požadavkem, aby vedení ÚMČ Prahy 10 jednalo s obyvateli individuálně: „*A oni to musí udělat tak, jak mi říkali, obrázek, celku, pak nastavit nějaké priority, nebo hlediska, a pomalu je napasovat tak, aby to pasovalo pro všechny (...) prostě že ty lidi nemůžou jen tak připravit o bydlení, i když třeba nuzný, jo.*“³¹

Často zaznělo i to, že by v kolonii Na Slatinách mohl vzniknout skanzen, nebo že by bylo vhodné někde ponechat alespoň znamení o historii kolonií: „*stejně jak se staráme například o církevní stavby (...) a obydlí našich šlechticů, co jsou zámky, hrady, (...) tak si myslím, že je důležité pro budoucnost zachovat i to, jak žili obyčejní lidé (...) a myslím si, že je určitě samozřejmě těžké zachovat kolonii jako takovou, ale minimálně ty některé stavby, které za to stojí, by se měly zachovat a použít je například k prezentaci právě toho života, aby budoucí generace věděly jak vlastně ta dělnická třída před sto lety žila a jaký měla podmínky na začátku první republiky.*“³² Podle téhož informátora by se mělo zachovat „*minimálně 5 až 10 (domů), jinak by se jich našlo daleko víc. Ještě ty, které jsou pořád v tom historickém provedení.*“ Informátor č. 10, který rovněž podporuje myšlenku skanzenu, si dále myslí, že by měla být zachována i ta část Slatin, kde je největší počet vlastníků a soukromých pozemků.

Skanzen zároveň „zakonzervuje“ minulost a není slučitelný se živým, obytným prostorem. Navíc není vyhlášení skanzenu v oblasti kolonií podle názoru Ing. arch. Jana Vaška z odboru památkové péče ÚMČ Prahy 10 ani proveditelné: „*Skanzen je už hodně noblesní ochrana, protože ten je už případ, pokud se v rámci nějaké vsi, nebo sídla dochová skutečně velmi krásně nějaká skutečně historická cena, nebo stavba, nebo soubor staveb, který tvoří ten vesnický ráz. Tam už nikdo nebydlí (...)* To je muzeum pod širým nebem, kde

---

³⁰ Podlažnost v oblasti bývalých nouzových kolonií byla ve finální verzi studie oproti původní verzi snížena. Od prof. Ing. arch. Jirana jsem se dozvěděla, že v kolonii Na Slatinách byly nakonec navrženy domy do max. 2-3 pater, zatímco v kolonii Pod Bohdalcem do max. 6 pater, s výjimkou severní části kolonie, kde budou moct vznikat i budovy do 15-20 pater.

³¹ informátor č. 1

³² informátor č. 3

je exponátem dům (...) skanzen je mrtvý.“ Ve stejném duchu se vyjádřil i informátor č. 1, podle kterého by měli být zachovány především ty domy, které splňují požadavky na bydlení místo těch, které sice historickou hodnotu mají, leží však v ruinách: *„My domorodci, my, kteří tady žijeme, nám jsou v podstatě ukradené tyto památeční budovy. My tady nejsme kvůli tomu, abychom žili v sousedství památkově chráněné chaloupky.*“

Vedle vize skanzenu je však paradoxně mezi mými informátory z kolonie Na Slatinách oblíbená i myšlenka oživení společenského života a obecně vylepšení životních podmínek. Mnoho z těch, kteří si přejí, aby na Slatinách vznikl skanzen, by také uvítalo oživení kolonií: *„Pak na sebe, když pomyslím, tak trochu jít k tomu návratu jako, protože když jsem se tam nastěhoval, tam byla ta hospoda, bylo tam kde nakoupit: chleba, mléko a tak...no, a nějaké restaurační zařízení, s kavárničkou spojené...esteticky zvládnuté, třeba si dovedu představit, že by tam byly fotky, jak to tam vypadalo a tak.“*³³ Informátorka č. 7 zase stručně prohlásila: *„mě by bavilo, kdyby tady byl život“*. Lze tedy konstatovat, že se pod vizí skanzenu paradoxně skrývá v mnohých nostalgická touha po návratu starých časů a zlaté éry, kdy kolonisté snad měli vyjma nedostačující infrastruktury všechno, co ke každodennímu životu potřebovali.

V některých aspektech se názory všech oslovených obyvatel shodují. Všichni například vyžadují, aby město upravilo cesty, doplnilo chybějící infrastrukturu, konkrétně kanalizaci a plyn, a dále aby se staralo o veřejnou zeleň v koloniích. Bylo by tedy žádoucí, aby došlo, jak vyjádřila informátorka č. 2, ke *„zkulturnění“* bývalých nouzových kolonií. Většina informátorů si současně přeje, aby zůstal přírodní charakter Slatin nedotčen. Představy obyvatel o žádoucí podobě ‚přírody‘ v koloniích budou podrobně rozebrány v kapitole 7.2.

Během výzkumu jsem konstatovala, že existuje jakási kolektivní představa o ideálním stavu, kterou nejlépe popisuje výrok jednoho informátora ze Slatin: *„Z mé strany, já bych rád zachoval vesnický charakter té oblasti, aby to vlastně vypadalo, jako zelená oblast (...) s vesnickou zástavbou“*³⁴ Většina informátorů by byla zjevně zcela spokojena s tamním životem, který jí skýtá klid a kus ‚přírody‘ uprostřed metropole, jestliže by mohla

---

³³ informátor č. 4

³⁴ informátor č. 4

volně nakládat se svým majetkem, nebo pokud by ÚMČ Prahy 10 investoval do vybudování a údržby zdejší infrastruktury.

Komplexní vizi o kolonii měl pouze informátor č. 3, který by v této oblasti rád viděl spíše rekreační než obytnou oblast. Mohl by zde podle něj vzniknout skanzen i naučná stezka vedoucí přes oblast Pod Bohdalcem a Slatiny, jakožto ukázkou jedinečné přírodní flory a fauny uprostřed velkoměsta

Názory zahrádkářů, kteří tráví Na Slatinách pouze část roku, nebo sem jezdí pouze o víkendech od jara do podzimu, se shodují v požadavku, aby měli v této lokalitě nadále možnost věnovat se svému koníčku a jsou tudíž proti transformaci Slatin na obytnou oblast. Část z nich, kteří zde působí již mnoho desítek let a díky tomu mají ke kolonií citový vztah, by též uvítala, aby byly alespoň domy z první republiky zachovány a rekonstruovány, jestliže nelze nové zástavbě zabránit.

Důležitým tématem, které se vyrýsovalo z rozhovorů s informátory, byla otázka bezpečnosti v koloniích. Přestože všichni informátoři potvrdili přítomnost lidí bez domova, je většina z nich nepovažuje za hrozbu. Informátor č. 3 uvedl, že s bezdomovci zatím žádný problém neměl, některé z nich dokonce zná. Kladný vztah s bezdomovci potvrdil i informátor č. 5. Informátor č. 10, kterému bezdomovci někdy pomáhají s prací na zahradě, dokonce považuje Slatiny bezpečnější než Václavské náměstí v centru Prahy: „*Tam by měli chodit policisté ve dvou, ne zde*“³⁵.

Mnoho informátorů se nicméně necítí ve svém bydlišti zcela bezpečně, a to kvůli drogově závislým lidem, nebo různým kriminálkům, kteří se v kolonii často toulají: „*je to takové schované území, takže se tam schovávají i různé nekalé živly*.“³⁶ Informátorka č. 7 byla před pár lety ve svém domě napadena a okradena za bílého dne: „*Tady to bylo dřív krásné (...) mohla jsem nechat otevřené okno a odejít, a nikdo mi nic neukradl. Hodně se to změnilo, chodí sem hodně cizích lidí*.“ Obyvatelé vnímají jako zdroj nebezpečí především lidi se špatnými úmysly z ostatních částí města: „*Tady se nekrade. Ani poslední darebák, který tady bydlí, nekrade (...) tady kradou jen feťáci, lidi z venku*.“³⁷

---

³⁵ Jedná se o odkaz na slavné prohlášení Igora Hnízda, jeden z hlavních postav filmu *Obecná škola*: „Do vašeho rajonu, jak mi bylo řečeno, se před válkou odvažovali policisté pouze na koních! ...a vždy ve dvou!!!“ [Ryška, 2014]

³⁶ informátor č. 3

³⁷ informátor č. 10

4.2.1 Vize spolku Na Slatinách z.s.

Dalším důležitým aktérem je místní spolek Na Slatinách z.s. Z webových stránek spolku není na první pohled příliš jasné, koho spolek reprezentuje. Tato informace není totiž nikde explicitně uvedena. O tom, že spolek hájí zájmy soukromých vlastníků pozemků³⁸ z oblasti Triangl v kolonii Na Slatinách napovídá pouze následující text: „*Málokdo ví že Slatiny nejsou jen samé zahrádky. Uprostřed Slatin je ostrov pozemků s pár domky. Vznikl v letech 1926-27. Pozemky zde patřili panu Václavu Matysovi, který je jako velkostatkář rozprodával a nechal je 1.6.1944 rozparcelovat na pozemky stavební. Na Slatinách stála lokalita ve tvaru Trianglu, která byla celá povinně rozparcelovaná (...)*“ [Web6]

Spolek považuji za samostatného aktéra z několika důvodů. Mezi členy spolku je mnoho starousedlíků a podle vypovědí informátorů č. 11 a 12 se mezi sebou dobře znají a navzájem si pomáhají. Dále vlastní členové na rozdíl od většiny obyvatel kolonií i svůj pozemek. V neposlední řadě projeví členové spolku na rozdíl od ostatního obyvatelstva kolonií odpor vůči plánované zástavbě. Toto bude tématem kapitoly 9.3.

Je však nutno podotknout, že ne všichni vlastníci pozemků na Slatinách jsou zároveň i členy spolku. V ulici Nad Elektrárnou v záběhlické části kolonie bydlí totiž hrstka soukromých vlastníků pozemků a domů, která do spolku nepatří. Jejich ulice bude v případě budoucí zástavby zachována, podle slov Ing. arch Zákostelného jako „*hezký reprezentant tohoto území*“. Tato část kolonie byla podle informátora č. 3 vždy poněkud specifická: „*Naše ulice vlastně už historicky byla brána, jako že tam jsou větší domy, a na soukromých pozemcích. Tak už u vzniku v době první republiky, to byla brána jako ta Slatinská šlechta, tam sice bydleli chudí lidé, ale bohatší než ty ostatní (...) to nebyla taková ta klasická kolonie.*“ Zdejší obyvatel dostal číslo popisné již v roce 1930 [Viktorínová, 2010: 19] a v současné době jim chybí snad pouze kanalizace a možnost rozšiřovat své domy, neboť se stavební uzávěra vztahuje i na tuto část kolonie.

Představu spolku o rozvoji kolonie nejlépe vystihuje následující sdělení na webových stránkách spolku: „*Naše organizace Na Slatinách z.s. bojuje za to, aby Na Slatinách bylo opět pěkně! Aby si majitelé mohli opravit a zrekonstruovat své domy, aby mohli užívat svůj majetek. Chceme, aby úřad zrušil stavební uzávěru, zavedl na Slatiny kanalizaci, přiblížil*

---

³⁸ v jiné sekci webových stránek je uvedeno, že těch vlastníků je 15.

Slatiny městské hromadné dopravě a staral se o své vlastní pozemky s úctou k historii této oblasti.“ [Web6] Po tolika letech zanedbávání by navíc mělo město podle spolku začít investovat do infrastruktury neprodleně: *„Ta urbanistická studie, která byla navržena, by měla být v rozsahu 30-50 let (...) ale co bude do těch 30 let? Takhle to tam nemůže zůstat“*, uvedla Marie Křepelková, předsedkyně spolku na veřejné diskuzi na podzim roku 2017. [Web4]

Podle informátora č. 11, člena spolku, se všichni členové vymezují vůči případnému úmyslu ÚMČ Prahy 10 vykoupit jejich pozemky. Podle něj je stavební uzávěra problematická i kvůli tomu, že je pod záminkou stavební uzávěry ÚMČ Prahy 10 odepřena obyvatelům možnost stavět nové domy, nebo rozšiřovat ty stávající, a mj. tak nemohou provést ani menší úpravy na svých domech. Zástavba je obecně pro něj do jisté míry přijatelná, pod podmínkou, že by zde stavěli namísto mrakodrapů maximálně dvoupatrové rodinné domy a jestliže bude zachována *„krásná prvorepubliková silniční síť“*, spolu s prvorepublikovými domy – tedy všechny prvky, které určují unikátní charakter kolonie.

Z dalších příspěvků na webových stránkách spolku je patrné, že by roli ÚMČ Prahy 10 v souvislosti s dalším rozvojem kolonie omezil na vybudování technické infrastruktury, jinak preferují, aby se kolonie rozvíjela organicky, podle přání jejích obyvatel. Podobně jako ostatním informátorům je i pro spolek důležité zachování přírodního charakteru oblasti. [Web6] Stejně jako všichni oslovení obyvatelé kolonií, oceňuje možnost bydlení v poklidném, přírodním prostředí uprostřed velkoměsta i informátor č. 11 a informátor č. 12 ze spolku, který rovněž potvrdil, že vlastníci pozemků z oblasti Triangl v kolonii nejsou ochotní prodat svůj majetek.

5. Udržitelné město

Podle odhadů Organizace spojených národů (OSN) bude do roku 2050 bydlet v městech přibližně 66 % světové populace. Nárůst městské populace jde ruku v ruce s vyčerpáváním přírodních zdrojů, zvýšenou spotřebou energie, emisemi skleníkových plynů, rostoucím znečištěním všech složek životního prostředí a dalšími environmentálními a sociálními problémy. [Bibri; Krogstie, 217: 184] Jako reakci na tuto výzvu vznikla vize udržitelného města, která představuje *„úsilí o rovnováhu mezi ekonomickým rozvojem, ochranou životního prostředí a otázkami sociální rovnosti a spravedlnosti.“* [ibid: 189] Ačkoli existuje již více modelů udržitelného města, neexistuje v současné době společný

konceptuální rámec na vyhodnocení toho, který z těchto modelů je nejefektivnější z hlediska dosažení ekonomické, environmentální a sociální udržitelnosti. [Jabareen, 2006: 39] Nejrozšířenějšími modely udržitelného města jsou „kompaktní město“, „ekologické město“ a „nový urbanismus“. [Bibri; Krogstie, 2017: 193] Každý z nich klade důraz na určité koncepty urbanistického plánování za účelem dosažení udržitelnosti, přičemž ignoruje nebo marginalizuje ostatní koncepty.³⁹ [Jabareen, 2006: 43]

Kompaktní město, oblíbená forma udržitelného města v Evropě, Spojených státech amerických i Austrálii, [Jabareen, 2017: 46] má za cíl zabránit rozpínání města do okolní krajiny, aby nedocházelo k záboru cenných přírodních a zemědělských ploch. Přednost se proto dává výstavbě na volných plochách v centru města, ať už na brownfieldech⁴⁰, nebo na volných zelených plochách. [Jabareen, 2017: 46] Zastánci kompaktního města opouští dělení městského území na obytnou, rekreační, produkční a komerční funkci, které představuje strategii funkčního plánování měst do přibližně 80. let minulého století. [Web7, 2014: 9] Místo toho usilují o zajištění těchto funkcí v každé městské čtvrti. Kompaktní město proto patří do kategorie „města krátkých vzdáleností“ [Web7, 2014: 5], neboť se očekává, že pokud budou mít jeho obyvatelé možnost zajistit všechno potřebné zboží a služby v jejich blízkém okolí, budou upřednostňovat „udržitelné formy dopravy“, [Jabareen, 2006: 46] tedy cyklistickou a pěší dopravu namísto automobilu. Vedle snahy o zahuštění dosud nezastavěných ploch uvnitř měst je kladen důraz i na „zvýšené využití stávajících budov nebo míst; změnu využití stávajících budov, které vedou ke zvýšení rozmanitosti aktivit a počtu lidí žijících, pracujících nebo cestujících v určité oblasti.“ [Williams; Burton; Jenkins, 2005: 72]

Druhým nejrozšířenějším modelem je tzv. „ekologické město“, [Jabareen, 2006: 46] které pracuje též s principem zahušťování města a promícháním jeho funkcí. Oproti

---

³⁹ Jedná se o následující koncepty: „compactness“ (kompaktnost), [Jabareen, 2006: 39] „sustainable transport“ (udržitelný transport), [ibid: 40] „density“ (hustota obyvatel nebo hustota obytných staveb), [ibid: 41] „mixed land use“ (smíšené využití pozemků), [ibid: 41] „diversity of activity“ (diverzita aktivit), [ibid: 42] „passive solar design“ (pasivní solární design) [ibid: 42] a „greening“ [ibid: 42]

⁴⁰ Termín brownfield byl poprvé zmiňován v literatuře v 80. letech minulého století „ve souvislosti s modernizací zařízení ocelářského průmyslu ve Spojených státech“. [Dulic; Krklješ, 2014: 2] Tento projekt byl nazýván „brownfield expanze“. [ibid: 2] Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky definuje brownfield jako „nemovitost (pozemek, objekt, areál), která je nedostatečně využívaná, zanedbaná a může být i kontaminovaná. Vzniká jako pozůstatek průmyslové, zemědělské, rezidenční, vojenské či jiné aktivity.“ [Web15, 2008: 3]

konceptu kompaktního města klade však větší důraz na „greening“ (ozelenění), [ibid: 47] tedy zvýšení procenta zeleně ve městě a na využití obnovitelných zdrojů energie, jako například solární energie. [Jabareen, 2006: 47]

Společným bodem všech těchto modelů je vize udržitelného města dosažená prostřednictvím kvalitní veřejné správy a organizace města, namísto prosazování konkrétní urbánní formy. [ibid: 47]

5.1 Návrh Metropolitního plánu hl. m. Prahy a koncept ‚kompaktní město‘

V Praze by měl od roku 2023 platit nový územní plán, tzv. „Metropolitní plán hl. m. Prahy“. Jeho zpracovatelem je Kancelář metropolitního plánu IPR. V současné době probíhá dopracovávání připomínek občanů, městských částí a dotčených orgánů, po němž bude následovat veřejné projednání plánu přibližně na přelomu let 2020/2021. [Web18]

Návrh Metropolitního plánu (dále jen „Návrh plánu“) si klade za cíl vytvořit z Prahy udržitelné město podle modelu kompaktního města. V souladu s tímto modelem by se mělo usilovat o zahušťování středu města při „opětovném využití zanedbaných ploch“ [Web7, 2014: 9] a intenzifikaci aktivit a činností v něm. [ibid: 9] Oproti stávajícímu územnímu plánu Prahy opouští Návrh plánu funkční zónování města a dále definuje hranice Prahy podmínkou, aby se veškerá budoucí zástavba odehrávala uvnitř hranic města. [Web7, 2014: 9] Tuto strategii považují autoři plánu za „ekonomicky příznivou, ekologicky šetrnou, ale hlavně sociálně soudržnou“. [ibid: 12] Podle informátorky č. 20 z IPRu má kompaktní město několik výhod. Výstavba na okraji města je finančně náročná, neboť je nutné vybudovat i potřebnou infrastrukturu. Zahušťování města představuje tedy ekonomičtější variantu. Dále počítají s poklesem emisí z automobilové dopravy, neboť se předpokládá, že krátké vzdálenosti k potřebným produktům a službám povzbudí obyvatele, aby svá auta ve městě nepoužívali v tak velké míře.

Ačkoliv se výše uvedené argumenty zdají býti logickými, je možné v literatuře nalézt na téma městské udržitelnosti i několik problematických aspektů kompaktního města. V první řadě povede intenzifikace zástavby ke snížení zelených ploch na obyvatele [Gunder, 2006: 216] a může způsobit přeplnění městských čtvrtí. Ani předpokládaná „zvýšená sociální soudržnost“ [Web7, 2014: 12] není žádnou samozřejmostí v kompaktním městě, vzhledem k tomu že noví obyvatelé občas nejsou schopni nebo ochotni integrovat se do

stávající komunity. Další nevýhodou je, že rozvoj místních služeb často nedokáže držet krok s tempem nárůstu nových obyvatel. [Williams; Burton; Jenkins, 2005: 77-78] Kritici kompaktního města také varují před naivní myšlenkou, že se občané automaticky vzdají automobilů, pokud budou všechny potřebné zboží a služby v blízkosti jejich bydliště. Statistiky naznačují, že mnozí lidé nejsou ochotni vzdát se pohodlí, které nabízí cestování automobilem a pro mnohé z nich představuje automobil stále určitý „statusový symbol“. [ibid: 78-79] Důležitou roli v rozhodnutí majitelů aut hraje bezpochyby i kvalita městské hromadné dopravy. [Jabareen, 2006: 41-42]

5.1.1 Metropolitní plán a městská ‚příroda‘

V textové části Metropolitního plánu jsou zelené plochy Prahy označeny jako „park“. [Zahumenská a kol., 2017: 18] Ty jsou dále rozděleny na „krajinný park“ [IPR Praha, 2018: 67], označující parkovou plochu, která se nachází za hranicemi města, a „městský park“ [ibid: 54], který se používá v souvislosti s parky umístěnými uvnitř hranic Prahy. [ibid: 54]

Krajinný park, jehož příkladem může být Divoká Šárka, je na výkresech plánu dále označen jako „nezastavitelné území“. [IPR Praha, 2018: 67] Oproti tomu je městský park zařazen do zastavitelného území a je definován jako „zastřešující pojem pro nestavební část zastavitelného území“. [Zahumenská a kol., 2017: 18] Toto pojetí veřejné zeleně vyvolalo kritiku mnoha městských částí, neziskových organizací i občanů, kteří se obávají že Metropolitní plán nechrání dostatečně zeleň a proto hrozí, že pod tlakem developerů zeleň v Praze postupně ubyde. [Zahumenská, 2018]

Podle Zdeňky Jankovičové, mluvčí Českého zahrádkářského svazu, ohrožuje nový územní plán i zahrádkářské osady tím, že „nenabízí žádnou konkrétní ucelenou koncepci zahrádkářských osad jako významné součásti systému sídelní zeleně města“ [Otto, 2018], nebo že „většinu z nich zahrnuje do ploch rekreace bez jasné garance zachování jejich současného využití a uspořádání, popř. je navrhuje k úplné transformaci na bydlení či jinou zástavbu.“. [ibid] Tím však vzniká rozpor mezi Návrhem plánu a dokumentem „Strategie adaptace hl. m. Prahy na klimatickou změnu“, který vzhledem k jejich pozitivnímu vlivu na mikroklima vyzývá k zachování městských zahrádkářských osad a určení „zásad, cílů a principů jejich dalšího vývoje“ s úmyslem zabránit neregulované výstavbě. [Web12, 2017: 23]

K Návrhu plánu se kriticky vyjádřili odborníci Ministerstva životního prostředí, například kvůli tomu, že Návrh plánu vyzdvihuje pouze rekreační potenciál zeleně, a nezohledňuje její důležitou ekologickou funkci: „Vyhodnocení vlivů na krajinu (...) zcela opomíjí vliv zahušťované zástavby na dosud zachované, avšak potenciálně ohrožené plochy, na které jsou vázány přirozené funkce krajiny, které obyvatelé města využívají: mj. schopnost zadržovat vodu a zpomalovat její zrychlený odtok, schopnost klimatizovat městské prostředí, poskytovat prostředí pro krátkodobou rekreaci, poskytovat prostředí pro existenci biologických druhů a zajišťovat prostupnost města pro některé druhy, atd.“ [Web16: 24-25]

Z hlediska jejich velikosti a významu stanovuje Návrh plánu tzv. „hierarchizaci parků“. [Web8, 2014: 33] Nejvýznamnějším je „metropolitní park“, [ibid: 34] určen pro rekreaci celého obyvatelstva Prahy, následován „čtvrťovým“ [ibid: 34] a „lokálním parkem“, [ibid: 35] přičemž na nejnižší úrovni hierarchie se nachází tzv. „místní park“, [ibid: 35] který využívají obyvatelé v jeho bezprostředním okolí. [Web8, 2014: 33-35] Návrh plánu dále konstatuje, že ze stávajících parků Prahy jich má mnoho lesní charakter a vytýká si za cíl „kultivování těchto území do podoby městských parků (...) Lesů je v městském prostředí Prahy nadbytek, naopak udržovaných parků, poskytujících příjemné prostředí a vyhlídková místa na město a krajinu, nedostatek.“ [ibid: 26]

Ve městě však existuje i mnoho neudržovaných, ruderálních přírodních ploch, které jsou v Návrhu plánu označeny jako „městské džungle“. [Web8, 2014: 27] Je sice uvedeno, že takové plochy mohou mít „dílčí přírodovědecké hodnoty“, [ibid: 43] jejich existence ale není žádoucí, neboť představují „nevyužitý potenciál, chaos, nepořádek a nebezpečí“. [ibid: 43]

Ekolog a sociální antropolog Radan Haluzík označuje tyto neudržované plochy veřejné zeleně za „vágní terén“. [Nejezchlebová, 2017: 60] Podle něj jsou to tedy místa, která nám zbydou, poté co „odečteme“ [ibid: 60] veřejné plochy, které mají jasnou funkci a účel, jako jsou například městská komunikace, parky, dětská hřiště apod. [ibid: 60] Vágní terény jsou vlastně produkty urbanistického plánování [ibid: 60] které usilují o vytváření řádu a eliminaci ‚nepořádku‘ ve městě. Příkladem může být snaha o eliminaci bezdomovců z centra města, kteří poté nachází útočiště právě v tomto vágním terénu. Vyklizení bezdomovců z centra však nezlikviduje vágní terén, nýbrž ho jen „vyhřeze o kus dál“. [ibid: 61] Vágní terén je též ‚domovem‘ „nové divočiny“, [ibid: 60] která spolu

s marginalizovanými sociálními skupinami tvoří „spontánní stránky přírody a kultury v tvrdě nalajnovaných inženýrských plánech“. [ibid: 60]

Takové prostředí se podle botanika RNDr. Jiřího Sádla vyznačuje vysokou biodiverzitou a občas v něm najdeme i vzácné biotopy: „Ruderální porosty uprostřed města mají díky keřům, liánám a vytrvalým travám pestrou strukturu blízkou lesostepi.“ [Sádlo, 2016: 16] Pro srovnání mají parky občas nízkou biologickou hodnotu. [Sádlo, 2016: 18] Sádlo konstatuje, že zatímco „cílovým stadiem biotopů městské přírody se dnes zpravidla stává plně urbanizovaná plocha, park, lesopark, nově vyhlášený či přímo zbudovaný prvek ÚSES“ [ibid: 18], o novou divočinu se nikdo nestará: mnohdy je její existence ‚tolerována‘, dokud se nepřemění ‚v rekreačně, esteticky i biologicky podřadnou parkovou úpravu“. [ibid: 18] Takových ruderálních biotopů je v městském prostředí podle Sádla nejvíc, a proto by bylo zapotřebí o ně, vzhledem k jejich vysoké ekologické hodnotě, pečovat, a ne je za každou cenu likvidovat. [ibid: 18]

Dalším důvodem, proč novou divočinu anebo městskou džungli chránit, je rostoucí zájem veřejnosti o tato městská prostředí. Sádlo, který pravidelně organizuje exkurze do neudržovaných přírodních ploch města konstatuje, že na těchto vycházkách čím dále tím více „převažují běžné rodiny s dětmi, které tu nacházejí zážitek i poučení“. [Sádlo, 2016: 19] Důvodem toho, že do městské divočiny „nikdo s výjimkou venčitelů psů a bezdomovců nechodí“ [Web8, 2014: 27] je spíše to, že tyto prostory nejsou považovány za bezpečné. Proč ale lidé vyhledávají taková místa v rámci „bezpečných“ skupinových vycházek? V pozadí jejich zájmu může stát skutečnost, že „v parku a v rezervaci se nic nesmí, a tak zbývá třeba zarostlý úhor mezi sídlištěm a dálnicí. Jsou to takové ostrovy svobody, kde celkem můžete dělat, co chcete a ne to, co káže návštěvní řád.“ [Bartoš, 2018]

6. Hybridní svět, hybridní město

Kohák [2000: 17] popisuje dominantní pohled na svět v euroamerické kulturní sféře, která od samého začátku nahlíží na přírodu jako na protějšek lidské civilizace. Tím vzniká opozice ‚příroda-kultura‘, tedy jedna z optik, skrze kterou vnímá moderní člověk svět.

Rozdělení ‚příroda-kultura‘ je výsledkem antropocentrického pohledu na svět v euroamerické civilizaci, což je podle Koháka problematické. Jestliže člověk vnímá sám sebe odděleně od ‚přírody‘, nikoli jako její součást, řídí se tzv. „kovbojskou etikou“, [Kohák,

2000: 20] a bude se cítit oprávněn k vytěžení přírodních zdrojů do posledního kousku, neboť si neuvědomuje, že je sám součástí ‚přírody‘ a jejím zničením nakonec škodí sobě samému. [ibid: 17]

Zastávám názor, že v některých případech může být i tento pohled na svět k užitku, například pokud jde o ochranu území s vysokou přírodní hodnotou. Jestliže správce národního parku nevnímá ‚přírodu‘ v chráněné oblasti jako území oddělené od sociální sféry člověka, která ji obklopuje, nebylo by možné uplatnit ochranná opatření, nebo zákazy či příkazy pro návštěvníky a jistě by došlo i k degradaci mnoha cenných a nepostradatelných přírodních prvků světa.

Inspirován dílem antropoložky Donny Harraway, nabízí Swyngedouw [2006: 113-114] alternativní model k starému rozdělení světa na ‚přírodní‘ a ‚umělou‘, neboli společenskou část. Metafora „cyborg-world“ [Swyngedouw, 2006: 118] zachycuje podle Swyngedouwa povahu dnešního světa lépe, neboť ho vnímá jako amalgam přírodních, umělých a kulturních prvků „bez jasných hranic a center“. [ibid: 118] Toto pojetí dále považuje za vhodnou optiku na město, neboť se jedná o prostředí, kde přírodní prvky prolínají do lidmi vytvořených systémů, a jsou navzájem propojeny. [ibid: 105-106]

Dobrym příkladem z mého výzkumu na hybridní povahu města je Slatinský mokřad. Podle informátora č. 5 je mokřad v podstatě „*skládkou*“, anebo uložistiště stavebních materiálů, které sem dovezli za socialismu, když stavěli velká sídliště. Přestože Ing. Jan Moravec z ČSOP nepovažuje tuto myšlenku za příliš pravděpodobnou – neboť pokud by se nacházelo v mokřadu velké množství stavebních materiálů, byl by terén výrazně zvýšen – přesto připouští, že „*na tom něco bude, protože koneckonců na části toho dnešního mokřadu byly baráky. Ta osada byla zlikvidována částečně a tam by mohla být stavební suť i z tohoto hlediska*“.

Bez ohledu na přesné množství umělých prvků ve Slatinském mokřadu je ale mokřad také ukázkou toho, jak člověk ‚přírodu‘ ko-produkuje. Dalšími příklady mohou být lidmi vypouštěné skleníkové plyny, které urychlují změnu klimatu, geneticky modifikované potraviny a organismy, ale třeba i změny ekosystémů po vybudování přehrad. [Swyngedouw, 2011: 254] Tyto prvky jsou „současně sociální / kulturní a přírodní / fyzické“ [ibid: 259], proto je Swyngedouw označuje za „socio-přírody“ (socio-natures). [ibid: 70]

Proč je ale na místě hovořit o ‚přírodách‘, namísto o ‚přírodu‘, v jednotném čísle?

6.1 Konec ‚Přírody‘

Swyngedouw [2011: 254] uvádí, že nastal „konec Přírody“. To podle něj znamená, že se lidstvo bude muset vzdát svých specifických představ o ‚přírodě‘. [ibid: 256] V lidských diskurzích figuruje totiž ‚příroda‘ jako zastřešující pojem pro nekonečný seznam různorodých a nesouvisejících pojmů jako například „DNA, hory, CO₂“ a mnoho dalších. [ibid: 256-257] ‚Příroda‘ představuje dále také „pluralitu fantazií a tužeb“, [ibid: 258] jež zahrnují ledacos, od příznivého klimatu k romantické dovolené u rybníka. [ibid: 258]

Pojmem ‚příroda‘ míní každý něco jiného, nelze ji oddělit od subjektivního prožitku jednotlivců. Příkladem subjektivního vnímání ‚přírody‘ může být i dříve zmíněný postup na tvorbu městské přírody v Návrhu Metropolitního plánu. Pro jeho autory představuje parková úprava ‚přírodu‘, zatímco jeho kritici tvrdí, že při transformaci veškeré městské zeleně ve městě na park, ‚přírody‘ ve skutečnosti právě ubývá.

Machnaghten a Urry zdůrazňují význam „sociálních praktik“ (social practices) [Macnaghten; Urry, 1998: 2] skrze které lidé vnímají přírodu a rozumí jí. Proto je nutné místo ‚přírody‘ hovořit o ‚přírodách‘.⁴¹ [Macnaghten; Urry, 1998: 22; Swyngedouw, 2011: 272] Mnoho informátorů z kolonií hovořilo o místních ‚přírod‘ z pozice zahrádkaře. Jak zmiňuji v kapitole 7.2, je to právě jejich koníček, prostřednictvím něhož jsou v každodenním kontaktu s přírodními prvky v jejich bezprostředním okolí.

Jak vnímají přírody dnešní obyvatelé kolonie a jaký k nim mají vztah? Jaké přírody by rádi viděli v území bývalých nouzových kolonií plánovači a přírodovědci? Před tím, než představím mé zjištění z terénu, považuji za nutné zodpovědět následující otázku: Jaký smysl má zabývat se s tím, jak jednotlivci, určitá sociální skupina, společenské hnutí nebo politický systém vnímají přírody? V první řadě proto, že způsob, jakým lidé vědomě či podvědomě vnímají a inklinují k ‚přírodám‘, posléze také určuje způsob jejich chování v ‚přírodách‘ a k nim samotným. Tyto individuální, kolektivní a systematizované postupy potom také ovlivňují kvalitu životního prostředí a různé formy ‚přírod‘.

---

⁴¹ Přestože uznávám, že by měl být pojem používán v množném čísle, používám ho v ostatních kapitolách práce nadále v jednotném čísle. Důvodem je předcházet nejasnostem, které by mohly nastat, když se čtenář setkává s pojmem ‚příroda‘ v předchozích kapitolách práce. V kapitolách nadcházejících ho používám v jednotném čísle za účelem sjednocení.

7. Urbanistická studie a úprava přírodního charakteru kolonie Na Slatinách

K otázce veřejné zeleně v nové zástavbě přistupují autoři studie holisticky, neboť je jejich cílem vytvořit „systém provázaných zelených ploch“. [Jiran a kol., 2019: 7] Vzhledem k deficitu parků a veřejné zeleně v Praze 10 navrhuje studie na území kolonie Na Slatinách nový park s rozlohou cca 13 ha, [ibid: 46] který by měl být propojen s „nově navrhovanými krajinnými strukturami lineárních či plošných parků podél bariér dopravních infrastruktur“. [ibid: 46] Tyto zelené plochy by dále byly součástí širší zelené infrastruktury tvořené údolím Botiče, nebo mokřadem Triangl. [ibid: 41]

Slatinský park je největší z navržených parků a v hierarchii městských parků z Návrhu Metropolitního plánu patří do kategorie „lokalitní park“. [Web10] Ten definuje Návrh plánu jako „území (...) s hlavním významem pro obyvatele a návštěvníky území dané lokality (a lokalit sousedních).“ [Web8, 2014: 35] Jako odpověď na mou otázku, zda bude Slatinský park stačit jako hlavní rekreační zázemí pro doporučených 26 000 obyvatel, zdůraznil prof. Ing. arch. Zdeněk Jiran, hlavní autor studie, roli systému zeleně, který doplňuje centrální park. Tento systém je tvořen z více parkových náměstí, zeleně ve vnitroblocích, zeleného pásu podél bariér v území, nebo také cyklotras, které mohou lidé též využívat.

7.1 Pohled přírodovědců

V letech 2017-2018 provedli odborníci ČSOP na zadání ÚMČ Prahy 10 v kolonii Na Slatinách biologický průzkum, za účelem popisu a analýzy místní flory a fauny. Výsledky výzkumu jsou dostupné v publikaci „Biologický průzkum – Slatiny Praha 10“. [Web11]

Co se týče přírodních hodnot zkoumané lokality, vyzdvihovali odborníci v první řadě vysokou diverzitu biotopů: „Na rozdíl od většiny jiných podobných enkláv zeleně, je tato mimořádně biotopově pestrá, což umožňuje koexistenci relativně velkého množství, byť zpravidla běžných druhů. Na malé ploše se tu nachází mokřad zarostlý vrbami, bylinná litorální vegetace, lesík, křoviny, travní porosty a pěstební plochy v různém stádiu zarůstání křovinami, ruderalní plochy, a především několik zahrádkářských kolonií“. [Web11, 2018: 87] Blízkost zahrádkářské osady též zvyšuje biodiverzitu, neboť skýtá habitat pro synantropní druhy živočichů. [ibid: 87] Přestože je většina zdejších druhů rostlin a živočichů

běžná, jsou i ony cenné, neboť jejich populace v okolní zástavbě již zcela vymizely. [ibid: 63] Současně se jedná o další trefnou ukázkou toho, jak člověk ko-produkuje přírodu: zahrádkáři svou činností zvyšují biodiverzitu v kolonii.

Z výzkumu dále vyplývá, že území je zajímavé zejména z hlediska flory a suchozemského hmyzu. Vyskytuje se zde totiž několik rostlinných druhů, které figurují na červeném seznamu, dále 2 druhy chráněného hmyzu, 4 druhy zvláště chráněných čmeláků a v neposlední řadě i motýl modrásek černolemý (*Plebejus argus*), který je veden na červeném seznamu ohrožených druhů České republiky. [Web11, 2018: 61]

Podle Ing. Moravce se v této lokalitě nachází tři významnější přírodní stanoviště. Jedno z nich je plocha v severní části kolonie Na Slatinách, v blízkosti odstavného nádraží, která má charakter stepní, písčité. Takový biotop „*pro hmyz, pro včely a další teplomilné a suchomilné druhy z Prahy téměř zmizel*“, shrnul odborník s tím, že při zástavbě severní části kolonie by tento biotop určitě zmizel.

Druhým cenným biotopem je Slatinská louka, kde se vyskytují vzácné druhy rostlin, jako například Ostřice nedošáchor (*Carex pseudocyperus*) a Bahnička jednoplevá (*Eleocharis uniglumis*). Podle odborníka by bylo zapotřebí louku pravidelně kosit a nezasahovat do ní parkovými úpravami.

V neposlední řadě má nemalý význam nejen pro samotnou kolonii, ale i pro širší okolí Prahy 10 mokřad u Slatinského potoka. Ten efektivně snižuje teplotu během letních veder, přispívá k retenci vody v krajině, a představuje též habitat pro mokřadní společenstva rostlin a živočichů. Na komentované vycházce v kolonii poznamenala nejmenovaná odbornice z ČSOP, že přestože část výzkumu proběhla v extrémně suchých letních měsících, bylo Na Slatinách stále mokro. Pozitivní účinky blízkosti mokřadu a Slatinského potoka potvrdila i „laická“ veřejnost. Mnoho informátorů zmínilo, že Slatinský potok „kupodivu“ ani v největším období sucha nevysychá. To samé platí i pro studny, ze kterých čerpá vodu mnoho obyvatel dokonce i během horkých letních měsíců.

Dalším nezanedbatelným přínosem mokřadu je i jeho filtrační schopnost. [Web5] Je dost pravděpodobné, že území u Slatinského potoka je zasaženo chemikáliemi a rozličným znečištěním z blízké deponie a železnice, nebo též z továren, které jsou na pomezí Hostivaře a Strašnic. Mokřad zde funguje v podstatě jako filtr, který odbourává a současně do sebe vsakuje spoustu škodlivin. V případě že jsou v mokřadu uloženy staré zátěže, znamenala by jejich likvidace velmi pravděpodobně i zničení slatinského mokřadu a louky: „*Obávám se,*

že jediný způsob, jak to zlikvidovat je hlínu odbagrovat a odvést, což by de facto zlikvidovalo ten biotop.“

Ohledně možnosti zachování těchto biotopů jsem se od informátora č. 19 dozvěděla, že ÚMČ Prahy 10 „*zvažuje, jak přírodní charakter a rekreační potenciál nezastavitelných částí území podpořit. Ale konkrétní návrh v tuto chvíli není.*“

V souvislosti s otázkou vhodného managementu území, shrnul poznatky z výzkumu Ing. Moravec následovně: „Ideálním cílovým stavem je mozaika ploch s udržovaným bezlesím a ploch ponechaných přirozenému vývoji, která nepovede k unifikaci území, ale naopak ještě více podpoří rozrůzněnost biotopů.“ [Web11, 2018: 95] Podle něj by bylo dále zapotřebí odstranit invazní druhy, z nichž největší problém zde představuje Křídlatka japonská (*Reynoutria japonica*). [ibid: 95] Mnoho odborníků zmínilo i nutnost vytvořit nové tůně a zahлубit a rozšířit ty stávající, neboť skýtají habitat pro ptactva a obojživelníky. [Web11, 2018: 10, 40, 88] Vzhledem k jejímu pozitivnímu vlivu na místní biodiverzitu je nadále doporučeno zachování zahrádkářské osady.

Co se týče využití území, zastávají přírodovědci názor, že by bylo příhodné pro založení naučné stezky pro veřejnost: „Lokalita je vhodná pro ekovýchovné využití, ať již formou exkurzí či vhodně umístěných informačních tabulí či jiných interpretačních prvků“. [Web11, 2018: 95] A proč zrovna na Slatinách? „Jen málokde se najde taková příležitost, aby přímo z cesty bylo možno nahlédnout do přirozených mokřadních porostů“, [ibid: 20] shrnul botanička RNDr. Zdenka Hroudová, CSc. z ČSOP. Ideálním řešením by podle slov Ing. Moravce bylo „uchovat tuto přírodní enklávu bez zástavby nebo násilných parkových úprav a udržet ji ve vhodném stavu (...) bylo by třeba to tam ponechat co nejpřírodnější.“. [ibid: 16]⁴²

Přeměna velké části kolonie Na Slatinách na park a ochrana mokřadu a dalších cenných biotopů jsou podle Ing. Moravce za určitých okolností slučitelné. Finální verze studie, která navrhuje soustavu několika menších jezírek a tůní, podle něj představuje citlivější řešení než původní verze, která počítala se zatopením mokřadu jedním velkým rybníkem. Současně ale není žádoucí, aby se v navržených vodních plochách chovaly ryby,

---

⁴² Jako dobrý příklad uvedl během osobního rozhovoru revitalizaci oblasti Čihadlo na území Prahy 12: „tam není doslova park, ale má určité parkové rysy a je to úplně přírodní území (...) je tam suchý poldr, jsou vycházkové cesty, jsou tam lavičky, je tam revitalizovaný potok a spousta tůní, seká se tam, pase se tam, je to taková rekreační zóna“

a v parku by měly vzniknout především nezpevněné cesty. Studie jinak navrhuje klikatý meandr pro Slatinský potok, což považuje přírodovědec za jednoznačné pozitivní.

Z hlediska ochrany místních přírodních prvků však může intenzivní zástavba v nové čtvrti způsobit problém. Nejen že je v Praze 10 již v současné době nedostatek zeleně, ale jestliže bude Slatinský park s rozlohou cca 13,1 ha [Jiran a kol., 2019: 46] největší zelenou plochou v nové městské čtvrti, hrozí, že bude čelit velkému tlaku lidí toužících po rekreaci v „přírodě“. Park by bezpochyby využívali lidé i k venčení psů, což by se vzhledem k úrovni pH moči nepochybně negativně podepsalo na některých stromech a rostlinách na slatinské louce. Problém s parkovou úpravou a jeho možné řešení shrnul Ing. Moravec následovně: *„Pokud to bude myšleno jako rekreační zóna, tak je nepřiměřená. Kdyby to tam zůstalo jako divočina, tak to nebude lákat lidi. Takže bude tlak, aby se to tam civilizovalo, protože tam lidi budou chtít chodit. Jsme tedy trochu ve smyčce: čím více to bude upravené, tím více lidi to tam dotáhne, tím větší tlak. Takže otázkou je, jestli tam neredukovat tu zástavbu v okolí, nebo doplnit další parkovací plochy, aby to nebyla jediná zelená plocha v celé té oblasti.“*

7.1.1 Slatinský mokřad a možnosti jeho ochrany

Přestože všichni přírodovědci ČSOP, kteří provedli biologický průzkum v kolonii Na Slatinách, doporučují zachování mokřadu, [Web11] nepromítl se tento požadavek explicitně do finální verze studie. Urbanistická studie totiž nezmiňuje, že by měl být mokřad zachován a informaci o něm nenajdeme ani v silných stránkách SWOT analýzy, kam vzhledem k jeho příznivým ekologickým účinkům mokřad jistě patří.

Podle prof. Ing. arch. Jirana nefiguruje mokřad mezi silnými stránkami území, neboť autorům studie šlo o urbanistické vazby, vedení tramvaje a koncentraci lidí: *„Jestli je tam nějaký přírodní charakter, budiž (...) my ho neničíme, neomezujeme a ta zástavba je tam jenom jako doplněk. Tady šlo o to, „urbanizovat“, aby za těch 50 let měla ta oblast městský charakter.“*

Na otázky, proč nezmíní studie explicitně nutnost zachování mokřadu, a jakým způsobem, případně legislativním nástrojem, hodlá ÚMČ Prahy 10 mokřad chránit, odpověděl informátor č. 19 z ÚMČ Prahy 10 následovně: *„samotný mokřad už je z pohledu zákona 114/1992 Sb. chráněn jako významný krajinný prvek dnes. Vyšší ochrana zde asi do budoucna nebude možná. V chystaném Metropolitním územním plánu požádala MČ Praha 10 o větší zohlednění rekreačního potenciálu celého Slatinského potoka, který mokřady*

napáji a protéká v okolí. Osobně s ohledem na klimatickou změnu a biodiverzitu města považuji tuto lokalitu za velmi cennou, a budu se angažovat ve prospěch jejího zachování.“

Po srovnání, je podle názoru Ing. Moravce z ČSOP sporné nejen to, zda je Slatinský mokřad významný krajinný prvek (dále jen VKP) ze zákona či nikoli, ale i to, jestli je tento způsob ochrany v tomto případě dostačující. Během našeho rozhovoru upozornil odborník na to, že *„významným krajinným prvkem ze zákona jsou „veškeré lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera a údolní nivy“.* Z toho plyne, že *vlastní Slatinský potok je významným krajinným prvkem, v případě jeho okolí je to ale sporné. Mokřad jako takový v tom výčtu uveden není, o rašeliniště v případě Slatin určitě nejde (o rybník či jezero také ne) a definice „údolní nivy“ je nejednoznačná. Za nivu sice louky a mokřady na Slatinách považovat lze, ale určitě nejde o údolí, tedy o údolní nivu“.* Proto doporučuje *„lokalitu jako VKP registrovat, nespolehat na to, že je snad VKP ze zákona“.*

V případě vyhlášení mokřadu za VKP by se při okolní výstavbě a vypracování návrhu parku muselo žádat o stanovisko orgánu ochrany přírody a zohlednit i hodnoty mokřadu. Nemohlo by pravděpodobně potom dojít k zástavbě v oblasti mezi nivou slatinského potoka a plochou odstavného nádraží. Tyto dvě plochy jsou odděleny svahem a veškerá stavba pod terénní hranou by narušila vodní režim. Výstavba na horní hraně svahu by nicméně ničemu neuškodila. Lepší způsob ochrany, než poskytuje VKP však podle Ing. Moravce představuje právě územní plán. To znamená, že by při vypracování podrobnější dokumentace měla být výše popsaná plocha označena jako nezastavitelná.

Dalším problémem v souvislosti se Slatinským mokřadem představuje samotné vymezení či pojetí tohoto přírodního prvku. Na mokřad lze nahlížet v úzkém smyslu slova jako na *„část (Slatin) s tůňkami, zarostlou rákosem a vrbovým křovím“.* V tomto případě však podle Ing. Moravce *„na vyšší ochranu (než VKP) nemá“*, nelze ho vyhlásit za přírodní památku, neboť *„tam tolik vzácných druhů není“.* Mokřad lze nicméně pojímat i jako prvek zahrnující jak část tvořenou soustavou tůní a rákosin tak Slatinskou louku, která by si podle odborníka zasloužila další, podrobnější průzkum. Z předešlých botanických průzkumů totiž vyplývá, že *„louka zhruba uprostřed lokality by mohla být pozůstatkem původních slatin, které zde v minulosti byly uváděny (a které konec konců daly celé lokalitě jméno). Pokud by se to potvrdilo, šlo by o dost unikátní záležitost“* a to by již mohlo být důvodem *„pro vyšší ochranu širšího okolí“*

V každém případě, abych citovala paní RNDr. Zdeňku Hroudovou, CSc. Z ČSOP, je jedna věc jistá: „Bylo by absurdní jakýkoliv mokřad zlikvidovat, když se zároveň volá po zakládání nových mokřadů.“⁴³ [Web11, 2018: 20]

7.2 Pohled obyvatel kolonií

Zatímco městští plánovači i přírodovědci zastávají na bývalé nouzové kolonie pohled ‚z venku‘, obyvatelé o nich však uvažují z perspektivy vnitřní. Pohled místních obyvatel lze popsat pomocí pojmu „dwelling perspective“ (perspektiva obydlí) [Macnaghten; Urry, 1998: 167] Tima Ingolda. Ten pojímá krajinu jako obydlí, neboť ji její obyvatelé vnímají jako celek a nerozdělují ji na přírodní a lidmi vytvořené čili kulturní složky. [ibid: 167]

Podle Ingolda se v krajině nachází „trvalý záznam a svědectví o životech a dílech minulých generací, které v ní přebývaly, a tím tam zanechaly něco ze sebe“. [ibid: 179] Soubor každodenních činností a sociálních praktik lidí, jež v dané oblasti žijí tvoří totiž tzv. „taskscape“ (krajinu činností), [ibid: 167] která představuje sociální a kulturní dimenzi fyzického prostředí. Jakmile lidé ukončí svou činnost v určité lokalitě, zmizí i socio-kulturní krajina. [ibid: 167]

Obydlí člověka je tvořeno fyzickými složkami, jako například pozemek, zdi a vybavení domů, a dále vnějším prostředím, které se skládá z umělých složek (např. zahradnické nástroje a vybavení) i složek přírody (stromy, keře, zvířata). [ibid: 168] Vztah člověka s tím, co chápe jako ‚přírodu‘ se v tomto hybridním prostředí materializuje skrze jeho každodenní činnosti. [ibid: 168] Příkladem může být udržování zahrad, ale i vyšlapané stezky, které poukazují na každodenní cesty lidí mnoha generací. [ibid: 168]

Pro obyvatele je krajina v koloniích „domovem jejich myšlenek“ [Macnaghten; Urry, 1998: 170], která spojuje minulost, přítomnost a budoucnost. Fyzické prostředí v sobě totiž nosí vzpomínky a touhy lidí – jak individuální, tak kolektivní. [ibid: 168] Informátor č. 4 si například vzpomněl na to, jak si jeho syn v dětství hrál u Slatinského potoka a jak občas „donutil“ dokonce i jeho, sesbírat odpad z břehu potoka. Proto tam rád chodí spolu na procházku i po mnoha letech: „*ted' tam někdy jdeme, abychom kontrolovali ta místa, kde on*

---

⁴³ např. dokument „Strategie adaptace hl. m. Prahy na klimatickou změnu“, který doporučuje zachovat a rozšířit prvky „tzv. modré infrastruktury“. [Web12, 2017: 15] Modrou infrastrukturu tvoří vodní prvky, „jako jsou toky, vodní nádrže, mokřady, prameny, studánky, zasakovací vegetační pásy atd., které pomáhají zadržovat vodu a zpomalovat odtok srážek z území.“ [ibid: 15]

se chtěl realizovat, jako.“ Tentýž informátor pracuje rád na své zahrádce, a zahrádkaření je právě ta aktivita, skrze niž vytvořil silný vztah k přírodním složkám: *„Mám tam meruňku, a tak ten vztah, proč k ní mám dobrý? Já jsem ji zasadil z pecky, a pak jsem ji takhle šanoval, když vyrazila, byla takhle vysoká...už je to teda tak dvacet let.*“ Právě kvůli citovému vztahu bylo pro něj těžké rozhodnutí porazit starý ořešák: *„tak ten ořech přišel pryč, a mi bylo celou dobu líto, ten byl zasazen někdy za první republiky, takovýto kmen, mohutný, hrozně.*“ To je současně dobrým příkladem toho, že přírodní prvky jsou „pomníky plynutí času“ [Macnaghten; Urry, 1998: 169], které spolutvoří prostor a jsou spojeny s životy lidí. Urry a Macnaghten uvádí v této souvislosti příklad zrušené ovocné sady. Nejde pouze o fyzickou ztrátu několika stromů, nýbrž o veliké ochuzení kulturní krajiny, neboť „spolu se stromy zmizí i odrůdy, specifické pro danou lokalitu, zvířata, písňe, recepty (...) vzhled krajiny, moudrost shromážděná po generace o prořezávání a roubování“ [ibid: 170]

Většina informátorů zastává výše popsanou „perspektivu obydlí“ a mluví z pozice zahrádkaře, zahrádkaření je totiž koníčkem i mnoha trvalých obyvatel. Pro informátora č. 3 představuje práce na zahrádce především zábavu, ale do jisté míry i užitek: *„můžu říct, že letos jsem ještě žádné brambory nekupoval. Jahody nám stačí na celý rok. Takže opravdu, v tom ta soběstačnost je...a ještě je to zábava. Je to spíš zábava, protože ono to opravdu, když si tomu počítáte čas, který tomu věnujete, tak určitě na tom neušetříte.*“

Během terénního výzkumu jsem se občas setkala s názorem, že je v koloniích „úžasná příroda“. Z vypovědí informátorů dále vyplývá, že obyvatelé rozdělují přírodu z jejich bezprostředního okolí do dvou kategorií. Do první kategorie patří „příroda“ v jejich těsné blízkosti, tedy stromy, keře, rostliny na jejich zahrádkách, ale i veřejná zeleň v ulici. Tento typ „přírody“ by podle nich měl být jednoznačně udržován a zkulturněn: *„Ti lidé tam žijí, protože je to tam krásné. Pokud někdo tvrdí, že je tam málo zeleně, tak to je nesmysl. Zeleně je tam hodně, bohužel není mnoho udržováno...a velké části zeleně, které nejsou udržované, patří městu“*, uvedla zástupce spolku Na Slatinách z.s. [Web6] *„Je to lepší mít to hezké, když se o to lidi starají. Mají tam kytku, kterou zalévají, nenechají ji tam uschnout...ale musí se o to ty lidi starat, jo. Neničit.“⁴⁴*

---

⁴⁴ informátor č. 1

Je nutno dodat, že se za požadavkem na udržování zeleně na veřejných prostranstvích skrývá i touha po bezpečnějším bydlišti. Zarostlé křoví a keře jsou totiž podle výpovědi místních vyhledáními úkryty bezdomovců, „*feťáků*“ a jiných „*nekalých živlů*“.

Druhá kategorie zahrnuje ‚divokou přírodu‘, tedy mokřad, Slatinský potok a na nich vázané rostlinné a živočišné druhy. Tuto místní divočinu mnozí popisují s obdivem:

„Ten Slatinský potok mě trochu odpoutává tím, že i když byly suché roky, tak on pořád teče (...) kvůli tomu bych rád viděl, že by tam měl být ten potok nějak zakomponován do toho, že to je živý potok, který nevysychá...“⁴⁵

„Potok má zůstat potokem, hledá své řečiště, bylo by třeba zachovat ochranné pásmo potoka“⁴⁶

Místní jsou dále hrdí na to, že se v jejich bydlišti uprostřed velkoměsta vyskytují divoká zvířata: „*Víte kolik je tu ptáků? Všude běhají zajáci!*“⁴⁷ „*Tady jsou lišky!*“. I z tohoto důvodu jsou spíše pro zachování přírodního charakteru Slatin, namísto parkové úpravy: „*Tady by to mohlo být, ne jako Stromovka, ale nějaké rybníky by tady mohly být.*“⁴⁸

Důležitým aspektem sporu okolo budoucí zástavby je otázka zachování slatinského mokřadu, se kterým původní verze studie nepočítala. Podle Ing. arch. Zákostelného z ÚMČ Prahy 10, se velká část připomínek ke studii týkala právě požadavku na ochranu mokřadu. Většina informátorů zdůraznila významnou ekologickou funkci mokřadu, zejména jeho retenční schopnost a důležitost pro místní faunu. Mokřad si zaslouží ochranu i kvůli tomu, aby „*brouci a žáby mohli kde bydlet*“, (ale informátor č. 1 vnímá mokřad jako konkurenci) prohlásil informátor č. 12. Informátor považuje mokřad za důležitý z hlediska retence vody a má dále naději, že „*Ministerstvo životního prostředí a ekologové*“ zabrání likvidaci mokřadu, pokud dojde k zástavbě. Informátor č. 3., doufá, že mokřad bude vyhlášen jako VKP nebo „*bude se na něj vztahovat nějaký legislativní ochranný systém*“.

Mokřad, který dal jméno kolonii Na Slatinách, má však pro místní lidi i symbolickou hodnotu. Pozvánka na sousedské setkání v rámci festivalu Zažit město jinak poukazuje na

---

⁴⁵ informátor č. 4)

⁴⁶ informátor č. 10

⁴⁷ informátor č. 10

⁴⁸ informátor č. 6

to, že identito-tvorný může být i přírodní prvek: „Mnozí nás ze Slatin hanlivě označují jako „ti z bažin“ a protože my jsme na naše „bažiny“ hrdí, rozhodli jsme se všem ukázat, jak to tady u nás v bažinách chodí.“ [Web6] Mokřad je součástí identity mnoha místních lidí a je proto důležitou součástí zdejší socio-kulturní krajiny.

Mokřad hraje v povědomí místních lidí ještě jednou důležitou ‚funkci‘. Plánovaná zástavba je totiž podle mnoho informátorů velmi těžko realizovatelná, pokud vůbec proveditelná, právě kvůli zamokřenému terénu v celé oblasti kolonie Na Slatinách. Informátor č. 5 si vzpomněl, že tady „vrtali i komunisté“, potom ale zjistili, že „tady je bahno a podzemní voda“, kvůli čemuž se nakonec plánu vzdali. Tuto informaci potvrdili i informátoři č. 10 a jeden starousedlík, s kterým jsem si krátce povídala na sousedském setkání. Ten označil případnou zástavbu v této oblasti za nebezpečnou, neboť hrozí, že se zde „všechno strhne“ a bude zaplaveno bahnem a vodou.

Záměr městské části si vnímají mnozí v širším kontextu problematiky zrušení cenných zelených ploch v městech: „dneska se všechno zabetonuje“,⁴⁹ „v Praze se všude zastavují zelené parcely, což je velká chyba“.⁵⁰ Někoho zneklidňuje i zábor zemědělské půdy v okolí měst: „Tam kde jsem jezdil u zemědělské půdy, jsou sklady...sklady Amazonů, nebo nevím čeho...a ono to je devastační, protože když to byla plocha a přšelo, tak se to vsáklo do plochy, dneska je tam střecha, svody a ty jdou rovnou do kanalizace.“⁵¹

8. Koncept ‚právo na město‘ a ‚prostorová (ne)spravedlnost‘

Koncept ‚právo na město‘ použil poprvé v roce 1967 Henri Lefebvre ve své eseji se stejnojmenným názvem, a to v kontextu změn, které proběhly v 60. letech v Paříži: „konstrukce mrakodrapů a rozsáhlé sítě dálnic, komodifikace veřejného prostoru a městského života.“ [Harvey, 2012: x] Lefebvre konstatoval, že obyvatelé postupně ztrácejí vliv nad rozvojem města, který se dostal do rukou developerů a dalších městských plánovačů. V důsledku toho slouží města čím dál více pro investici kapitálu a generování zisku, namísto toho, aby odpovídala skutečným potřebám obyvatel. [Harvey, 2008: 33;

---

⁴⁹ informátor č. 5

⁵⁰ informátor č. 10

⁵¹ informátor č. 3

Harvey, 2012: 23] Právo na město je tedy pro Lefebvrea „výkřik a požadavek“ (a cry and demand) [Kofman; Lebas, 1996: 158] občanů, kteří byli zbaveni práva na městský život.

Myšlenka, že právo na město patří občanům, byla znovu oživena během posledních dvaceti let, jak v akademické sféře, tak mezi občany po celém světě. Vzhledem k negativním dopadům globalizace a rostoucí globální ekonomiky mají mnozí pocit, že největší vliv v rozhodování o městech hrají nadnárodní korporace a instituce, namísto demokratických národních států a jejich občanů. [Purcell, 2002: 99] Pod tlakem občanských iniciativ proniklo ‚právo na město‘, „jako motto, slogan, nebo myšlenka“ [Pixová, 2012: 46] dokonce i do městské politiky a legislativy. [ibid: 46] Mimo jiné bylo použito například k proklamaci ‚World Charter for the Right to the City‘.⁵² [ibid: 52]

Ačkoli je koncept ‚právo na město‘ „málo rozvinut, je příliš široký a nejasný“ [Pixová, 2012: 46], pokusili se vědci z různých oborů o rozvoj této myšlenky. [ibid: 46] Jedním z nich je geograf a sociální teoretik David Harvey, který právo na město považuje za „nejvíce zanedbané lidské právo“. [Harvey, 2008: 23] Naše představa o dokonalém městě je totiž odrazem našich hodnot, životních stylů, i toho, „po jakých společenských vztazích toužíme a jaký máme vztah s přírodou.“ [Harvey, 2012: 4] Právo na město představuje pro Harveyho „právo na přetváření sama sebe skrze proměnu města“. [ibid: 4] Podle Harveyho se právem na město rozumí právo na tvorbu města a městského života, čímž se posiluje sounáležitost člověka s místem, kde bydlí. Město, ve kterém je příjemné žít, je produktem společenského života, setkávání mezi lidmi, nebo dokonce produktem konfliktů mezi jeho obyvateli. [Harvey, 2012: x] Taková města jsou „otevřená k vývoji“ (open to becoming) [Harvey, 2012: x] a poskytují podmínky na smysluplný a tvořivý život.

Rozvoj kapitalismu a rozvoj měst jdou podle Harveyho ruku v ruce. Nadbytečný kapitál je reinvestován do měst a v nich se tak generuje nový kapitál, který je znovu investován do urbanizace. [Harvey, 2012: 5] Kvůli ústupu sociálního státu v Evropě má vedení města čím dále méně veřejných finančních prostředků na rozvoj infrastruktury nebo na bydlení. To spolu s rozmachem cestovního ruchu po celém světě způsobilo, že hlavním cílem zákonodárců je udržet konkurenceschopnost města na globální úrovni a přilákat

---

⁵² „Charta řeší řadu obecných problémů současné urbanizace a jejich dopadů na městské populace na celém světě.“ Dále „představuje platformu, která může spojit všechny veřejné, sociální a soukromé subjekty v jejich úsilí o uznání, zřízení a také právní vymahatelnost práva do město jako nový druh lidského práva.“ [Pixová, 2012: 52]

investory. [ibid: 100] V absenci státní podpory musí mnoho měst v dnešní době na sociální služby samo vydělávat. Kvůli tomu se ale postupně vytrácí užitná hodnota měst. Městské prostory jsou komodifikovány, převažuje tedy jejich finanční či „směnná hodnota“ (exchange value), nad „hodnotou užitnou“ (use value). [Kofman; Lebas, 1996: 73] To je patrné zejména v centrech velkých měst, které se čím dál častěji stávají zákulisím pro turisty, kteří hledají zábavu. Jsou místem konzumu, ale nikoli prostory, kde se odehrává společenský život jejich obyvatel. [Kofman; Lebas, 1996: 73; Harvey, 2008: 31]

Moderní urbanistické plánování je součinností tří skupin aktérů. [Kofman; Lebas, 1996: 83] V první řadě najdeme developery, jež v poslední době „usilují nejen o prodej postavených nemovitostí, ale pokoušejí se také zasahovat přímo do urbanistického plánování...tím se stává i plánování směnnou hodnotou“. [ibid: 84] Existence developerů závisí na tvorbě zisku, a proto pochopitelně plánují a staví zejména pro vyšší sociální třídu. Výsledkem jsou luxusní byty, které sociálně a ekonomicky slabší původní obyvatelé nemohou dovolit, jsou proto nuceni přestěhovat se na periferii města. Výsledkem je polarizace města: kvůli neregulovanému trhu vznikají exkluzivní čtvrtě s rozvinutou infrastrukturou a službami pro movité obyvatele, které jsou izolované od městských částí s podprůměrnou infrastrukturou a občanskou vybaveností, ve kterých žijí sociálně slabší jedinci. [Harvey, 2008: 32]

Aktivita developerů je v lepším případě kontrolována státní sférou, která se též podílí na plánování měst. Státní plánování Lefebvre charakterizuje jako „technokratické a systematické, s vlastním mýtem a vlastní ideologií“. [Kofman; Lebas, 1996: 83] Příkladem může být již popsaná vize udržitelného města a její různé modely, jako např. „kompaktní město“, nebo „ekologické město“. [Bibri; Krogstie, 2017: 193]

Třetí skupinu plánovačů tvoří „lidé s dobrým úmyslem“, anebo „humanisti“. [Kofman; Lebas, 1996: 83] Patří k nim architekti a intelektuálové, kterým záleží na „lidském rozměru“ [ibid: 83] v městech. Podle Lefebvrea je v dnešní společnosti problém, že „člověk změnil rozměr“ [ibid: 83] a veškeré úsilí o zachování lidského rozměru má tedy za následek buď pouhý „esteticismus“ [ibid: 83], nebo městské útvary, které jsou charakteristické svou prázdnou formou, bez jakéhokoli vyššího smyslu. [ibid: 83]

Než si ujasníme, kdo má podle Lefebvrea a Harveyho nárok na ‚právo na město‘, je zapotřebí nejdříve rozebrat pojem ‚prostor‘ a ‚produkce prostoru‘.

8.1 Prostor a „produkce prostoru“

Lefebvre popisuje 3 způsoby, jak nahlížet na prostor. Prvním je imaginární, nebo také „abstraktní prostor“ [Elden, 2004: 189] tzn. to, jak konceptualizujeme prostor v našich myšlenkách. Příkladem mohou být mapy a různé modely města. Jedná se o karteziánský čili kvantifikovaný prostor, zobrazen geometrickými tvary a koordináty. [Elden, 2004: 186-187] Druhým je poté reálný, fyzický prostor, který vnímáme kolem sebe našimi smysly. [ibid: 187]

Posledním, třetím je „žitý prostor“ (lived space) [Purcell, 2002: 102], tedy prostor, jež člověk chápe, tvoří a přetváří právě skrze interakce s ním. [ibid: 102] Toto pojetí vyjadřuje kvalitativní rovinu prostoru, neboť žitý prostor je produktem společenských vztahů a interakcí. [ibid: 102] V souvislosti s žitým prostorem používá Lefebvre koncept „obývání“ („habiter/inhabit“) [Kofman; Lebas, 1996: 79], který označuje antropogenní vliv na prostor – tedy veškeré aktivity a praktiky lidí, při kterých se vytváří a přetváří jejich okolí. Jedná se o činnost lidí, reflektující jejich individualitu, potřeby a touhy, což zanechává stopy ve fyzickém prostoru. V současné době ale převažují pouhé „habitaty“ [ibid: 79], které byly tvořeny pro lidi městskými plánovači. Tyto prostory jsou již hotové a poskytují jejich obyvatelům velmi omezenou možnost na pozměnění. Lefebvre uvádí jako příklad rozsáhlá sídliště, která tvoří zcela homogenní prostor a neumožňují, aby na nich jejich obyvatelé ponechali stopy lidské tvořivosti. [Kofman; Lebas, 1996: 79] Ve městě, které obsahuje velké množství takových „habitátů“, se vytrácí i městský život, neboť obyvatelé nemají vliv na podobu a využití prostorů.

Žitý prostor má i temporální dimenzi, obsahuje naše vzpomínky na události z minulosti [Elden, 2004: 189] a je tedy úzce spjatý i s emocemi. Abstraktní prostor je na druhou stranu „oddělen od žitého prostoru“ [ibid: 189] dvojitým způsobem: architekti nejdříve pojmají fyzický prostor na úrovni myšlenek a toto pojetí poté „projektují zpět na žitou úroveň“. [ibid: 189] Prostor tedy nemá pouze materiální povahu, ale je také myšlenkovým konstruktem, přičemž pojem „žitý prostor“ vyjadřuje spojení mezi fyzickou a mentální rovinou prostoru. [Purcell, 2002: 102]

Francouzský sociolog a filozof, Michel de Certeau naopak rozlišuje „místo“ (place) a „prostor“ (space). [Certeau, 2002: 117] Místo je statické, neboť označuje uspořádání prvků, které se nachází v něm. Na rozdíl vzniká prostor díky aktivitám „mobilních prvků“ [ibid: 117], má tedy dynamickou povahu. De Certeau proto tvrdí, že „prostor se vytváří lidskými

aktivitami“ (space is a practiced place) [ibid: 117] Zatímco místo je pouhá materiální entita, prostor je vlastně produktem lidských aktivit. V tomto výkladu odpovídá pojem ‚místo‘ konceptu ‚fyzického/vnímaného prostoru‘ Lefebrea, přičemž ‚prostor‘ je ekvivalentem ‚žitého prostoru‘.

Lefebvreův pojem ‚abstraktní prostor‘ nabývá na důležitosti v souvislosti s ‚produkcí prostoru“. [Elden, 2004: 189] Dánský architekt Jan Gehl tvrdí, že městské prostory, které vznikají na stole městských plánovačů, jsou často odtržené od toho, jak lidé tento prostor skutečně používají a jak se v něm pohybují. [Gehl, 2011: 137] Vhodným příkladem mohou být chodníky pro pěší, které jsou navrženy s pravými úhly. Ukázalo se, že namísto toho, aby se lidé otočili o 90°, zkracují si raději takové zatáčky, v důsledku čehož vznikají nové cesty. [Gehl, 2011: 138] Tento příklad trefně ilustruje to, jak se veřejný prostor modifikuje lidskými aktivitami. Proto je žádoucí, aby byl při územním plánování referenčním bodem nikoliv pouze abstraktní prostor, ale také ‚žitý prostor‘.

V éře neoliberálního kapitalismu se stal prostor vzácnou komoditou, [Elden, 2004: 192] jejíž hodnota stoupá s rostoucí lidskou populací. Rozhodujícím faktorem v tomto procesu představuje kupní síla, která určuje, kdo má nárok na kvalitní prostor. Moderní urbanistické plánování se mnohdy vyznačuje nerovnoměrnou alokací prostoru, který je specifický v tom, že bohatší část společnosti dostává větší a kvalitnější prostory, zatímco chudší populaci zbývají jen nekvalitní prostory, ze kterých se nedá vytěžit žádný zisk. [ibid: 192] Představa, že prostor je „vědeckým předmětem“ [ibid: 183] a urbanistické plánování je jakýmsi „vědeckým projektem“ [ibid: 183], je tedy mylná: „existuje politika prostoru, jelikož prostor je politický“ [Elden, 2004: 183] a „politická organizace prostoru“ [Soja, 2009: 3] může být mnohdy zdrojem nespravedlnosti. [ibid: 3] Tím jsme se dostali k dalšímu důležitému pojmu související s prostorem a konceptem práva na město.

8.2 Prostorová (ne)spravedlnost

Po roce 2000 se díky politickému geografovi Edwardu Sojovi v akademické sféře rozšířil koncept „prostorová (ne)spravedlnost“ (spatial (in)justice) [Soja, 2009: 3], což také naznačuje, že „prostor je čím dál tím více chápán jako aktivní síla, která formuje lidské životy a není pouhým prázdným kontejnerem, ve kterém se odehrávají lidské aktivity.“ [ibid: 2] Podle Soji je důležité uvědomit si, že mezi společenským a prostorovým existuje dialektický vztah: "sociálně utváří prostor a prostor utváří sociálně“. [ibid: 2]

Předchůdce pojmu ‚prostorová (ne)spravedlnost‘ je Harveyův koncept ‚teritoriální sociální spravedlnost‘, (territorial social justice) [Dikeç, 2001: 1786], který označuje ‚spravedlivou distribuci prostoru, na základě spravedlivě nastavených procesů‘. [ibid: 1786] Později přestal Harvey uvažovat o spravedlnosti z hlediska spravedlivých rozdělení zdrojů a obrátil se na koncept spravedlnosti Irisa Mary Younga, podle které ‚by měla být nespravedlnost definována z hlediska útlaku a nadvlády, spíše než z hlediska distribuce zdrojů‘. [ibid: 1787]

Podle Dikeça je ve vztahu k prostoru žádoucí pracovat i s konceptem ‚égaliberté‘ (rovnost-svoboda) Etiennea Balibara [Dikeç, 2001: 1788], který by mohl doplnit koncept spravedlnosti, jak jej chápe Young. Rovnost Balibar definuje ‚jako absenci diskriminace‘ [ibid: 1799], zatímco svobodu jako ‚absenci útlaku‘. [ibid: 1799] Tyto dva koncepty jsou navíc navzájem propojeny. Diskriminace vždy naznačuje útlak, a naopak, jejich eliminace vede k emancipaci. Společnost zbavená diskriminace a útlaku představuje ideál, dosažitelný skrze kolektivní boj a politické úsilí, neboť podle Balibara ‚tyto hodnoty nemohou být uděleny nebo distribuovány nějakou vyšší moci, nýbrž musí být dobývány‘ [ibid: 1800] těmi, kteří jsou diskriminováni a utlačováni. Podobně, právo na město je neustále předefinovávané a vymáhané prostřednictvím politického boje. [ibid: 1800] Pro Harveyho je totiž právo na město ‚prázdným konceptem‘ (empty signifier) [Harvey, 2012: 136], který může každý nárokovat sám pro sebe a naplnit jej požadovaným významem. [ibid: 136]

Prostorovou spravedlností se v pojetí Soja rozumí ‚spravedlivá a nestranná distribuce v prostoru společensky významných zdrojů a dále příležitost je využívat‘ [Soja, 2009: 2], přičemž zdroje mohou představovat cokoli od bydlení až po městskou hromadnou dopravu nebo veřejnou zeleň v městě. Sojův koncept prostorové spravedlnosti je komplexní, jelikož integruje výše uvedené aspekty problematiky spravedlnosti, konkrétně spravedlivou distribuci zdrojů a dále svobodu a rovný přístup k jejich využívání.

Jako praktické využití konceptu prostorové spravedlnosti uvádí Soja boj o veřejné finance mezi Metropolitan Transit Authority a Odborovou unií řidičů autobusových linek v Los Angeles. První jmenovaný usiloval o vybudování nové, finančně nákladné železniční sítě, kterou by používalo především bohaté obyvatelstvo na předměstí, zatímco Odborová unie zdůrazňovala potřebu vytváření nové autobusové sítě pro migranty, jejichž každodenní práce byla podmíněna levnou hromadnou dopravou. [Soja, 2009: 5] Soudní spor nakonec

vyhrála Odborová unie [ibid: 5], což je vhodnou ukázkou úspěšné implementace prostorové spravedlnosti do praxe.

Dikeç rozvíjí koncept prostorové spravedlnosti tím, že rozlišuje „prostorovou dimenzi nespravedlnosti“ (spatiality of injustice) [Dikeç, 2001: 1792] a „nespravedlností při tvorbě prostoru“ (injustice of spatiality), [ibid: 1792] přičemž tyto dva pojmy se navzájem doplňují.

Pojem ‚prostorová dimenze nespravedlnosti‘ symbolizuje zhmotnění nespravedlnosti v prostoru. Trefným příkladem mohou být například chudé čtvrtě s podprůměrnou nebo zcela chybějící infrastrukturou na okraji města. [ibid: 1799] V kontrastu s výše popsaným se koncept ‚nespravedlnost při tvorbě prostoru‘ vztahuje na institucionální procesy, které mohou být zdrojem nespravedlnosti. [ibid: 1792-1793] Mezi ně můžeme zařadit, mimo jiné, ‚způsob fungování trhu s nemovitostmi, daňovou politiku nebo politiku v oblasti bydlení‘. [ibid: 1799] Příkladem na to může sloužit případ dělníků z Turína, kteří byli kvůli rostoucím nájům vytlačováni z centra na okraj města, čímž došlo k prostorové nespravedlnosti, tedy k diskriminaci a segregaci při alokaci prostoru. [Dikeç, 2001: 1792] Při snaze o dosažení prostorové spravedlnosti nestačí eliminovat její konkrétní projevy. Přestěhovat segregovanou populaci zpět do centra města by problém nevyřešilo, dokud jsou špatně nastaveny procesy a instituce, které neustále produkují a reprodukují prostorovou nespravedlnost. [ibid: 1795-1799]

8.3 Komu patří právo na město?

Právo na město také úzce souvisí s jiným právem, ‚právem na odlišnost‘. [Dikeç, 2001: 1790] Právo na město je totiž pro Harveyho kolektivní, nikoliv individuální právo, [Harvey, 2012: 137] neboť souvisí s politickými identitami různých skupin obyvatel, přičemž mnoho z nich se neztotožňuje s dominantním neoliberálním diskurzem. Vzhledem k tomu, že právo na město je ‚prázdným konceptem‘ [Harvey, 2012: 136], musí být ‚konstruováno a rekonstruováno skrze politický boj‘ [Dikeç, 2001: 1790], což se stává legitimním právě díky právu na odlišnost. [ibid: 1790] Právo na odlišnost neznamená, že by většinová společnost měla uznat a tolerovat zvláštnosti určitých skupin. [ibid: 1790] Důraz se klade nikoli na uznání zvláštnosti určitých skupin, kterými se liší od ostatních skupin, nýbrž na to, že tyto skupiny mají ‚právo být odlišným‘, [ibid: 1790] nehledě na to, o jaké zvláštnosti se konkrétně jedná.

Pro Lefebvrea patří právo na město obyvatelům města, „všem, kteří žijí ve městě, všem, kteří každodenními aktivitami tvoří a přetváří žitý prostor“. [Purcell, 2002: 102] Lefebvre je nazývá „citadin“ [ibid: 102], odvozen ze slov „občan“ (citizen) a „obyvatel“ (denizen). [ibid: 102] V tomto pojetí mají právo na rozhodování o rozvoji města nejen držitelé státního občanství, ale všichni, kteří v daném městě trvale žijí a ztotožňují se s ním.

Právo na město dále zahrnuje právo na život v centru města, které by nemělo podle Lefebvrea sloužit pouze společenským elitám, ale všem sociálním skupinám. [ibid: 102] Z díla Harveyho⁵³ je zřejmé, že právo na město patří dělnické třídě. [Harvey, 2012: 136-137] V tomto smyslu se právo na město stává heslem v boji proti kapitalistickému systému, vedeného dělnickou třídou. [Purcell, 2002: 106] Vzhledem k dnešním společenským poměrům by bylo ale žádoucí rozšiřování tohoto konceptu, „aby zahrnul všechny sociální skupiny s různými identitami a zájmy, jelikož jsou tyto identity a zájmy podmíněny a přetvářeny každodenním městským životem“. [Purcell, 2002: 106] Marcuse například rozšiřuje právo na město, i na „kulturně marginalizované“ [Pixová, 2012: 63] skupiny. Má tím na mysli ty obyvatele města, kteří jsou „utlačováni na základě pohlaví, rasy, sexuální orientace, životního stylu, nebo politického vyznání“. [Pixová, 2012: 63] Jménem práva na město mají tedy lidé možnost bránit se nejen „kapitalistickému městu, nýbrž i rasistickému městu, patriarchálnímu městu nebo heteronormativnímu městu“. [ibid: 63]

Neoliberální demokracie občany z rozhodování o budoucnosti města nevyklučuje. Naopak, vytvořila systémy a procesy, které lidem umožňují podílet se na rozhodování. K politické participaci, jedné z ústředních hodnot nepřímé demokracie, a „k participativnímu urbanistickému plánování, které se stalo trendem v evropském a severoamerickém prostředí“ [Pixová, 2012: 61] se ale Lefebvre staví kriticky. Argumentuje tím, že občany takový politický systém angažuje a aktivizuje v určitém období, po němž se lidé vrátí k pasivitě a nezájmu. [Kofman; Lebas, 1996: 145] Purcell též popisuje nedostatky v systému participace občanů v politických procesech. Tato participace je totiž nepřímá, lidé sice mohou ovlivnit rozhodování vlády v některých ohledech - např. daňovou nebo environmentální politiku státu – nicméně se již nemohou podílet na „investičních rozhodnutích (nadměrných) společností“ [Purcell, 2002: 102], které jsou mohutnými hráči globalizovaného světa.

---

⁵³ Podle Purcella [2002: 106] je to patrné i z díla Lefebvrea

8.4 Jak vrátit právo na město obyvatelům?

Vyvstává otázka, jak vrátit právo na město jejich obyvatelům. Zásadním krokem by byla demokratizace spravování nadbytečného kapitálu vzniklého v městech, aby mohli sami obyvatelé měst ovlivňovat jak produkci, tak využití tohoto kapitálu na tvorbu městského prostředí. [Harvey, 2008: 37] Jak jsem již naznačila, Harvey chápe právo na město jako „motto antikapitalistického boje“ [Harvey, 2012: 136], tedy boje za takové městské prostředí, ve kterém jsou eliminovány ničivé prvky městského života vzniklé v důsledku kapitalistického honu po zisku. Právo na město pro něj představuje v obecné rovině město bez chudoby, sociální nerovnosti a environmentální degradace. [ibid: 138] Tento nový typ urbanizace vyžaduje podle Harveya skutečnou urbánní revoluci, reformistické úsilí politické levice není dostačující. [Harvey, 2012: 136] Problémy dnešních měst jsou systémové, a jejich řešení proto spočívá ve změně systému. [Harvey, 2012: xiii – xiv] Právo na město tedy vyzývá k „radikální restrukturalizaci současných sociálních, politických a ekonomických vztahů v městech i mimo ně“. [Purcell, 2002: 102]

Lze tedy konstatovat, že implementace práva na město do praxe není podle jeho teorií v rámci neoliberální demokracie možná. Implementace práva na město by dále vyžadovala definování a přesný popis ‚citadina‘, tedy nové politické identity, která by nahradila alespoň v určitých situacích identitu závislou na státním občanství. [Purcell, 2002: 103] Právo rozhodovat se v záležitostech města a městského života by poté mohlo, prostřednictvím uznávání citadina, patřit všem, kteří v daném městě dlouhodobě žijí a jehož prostory využívají, bez ohledu na zemi jejich původů. Participace obyvatele na rozhodování by měla být přímá, bez ohledu na to, zda se jedná o rozhodování státu, nebo určité komerční společnosti. [ibid: 103] Bylo by dále žádoucí klást důraz na užitnou hodnotu městských ploch místo jejich směnných hodnot. Takto by se dalo získat uplatnění pro důležitý aspekt práva na město: „právo na vyvlastnění“. [Purcell, 2002: 103] Na obecné rovině by to znamenalo uznání práva citadina na používání a přetváření městských ploch podle svých potřeb. [ibid: 103]

8.5 Nedostatky konceptu ‚práva na město‘

Jak jsem uvedla na začátku této kapitoly, koncept práva na město se stal častým sloganem i v politické sféře. [Pixová, 2012: 46] Koncept práva na město však může být v praxi špatně pochopen nebo zneužit. V kontextu této skutečnosti uvádí Dikeç příklad

francouzských zákonodárců, kteří uvedli v minulosti koncept práva na město, podle něj, nesprávně do praxe. Za účelem eliminace segregace a diskriminace byla městská politika ve Francii v 80. a 90. letech zaměřena na přestěhování sociálně a ekonomicky slabého obyvatelstva z okrajů měst zpět do centra. [Dikeç, 2001: 1795-1797] Politika nicméně neřešila důvody vedoucí k segregaci, tedy „strukturální dynamiku procesů na organizaci prostoru“ [Dikeç, 2001: 1797], která byla zodpovědná za to, že v městě vznikly izolované lokality s vysokou koncentrací chudoby. Dále podporovala posun sociálně a ekonomicky marginalizovaných skupin do těchto oblastí, z kterých potom bylo obtížnější vymanit nejen pro stávající obyvatele, ale i pro jejich potomky. [ibid: 1797]

Kromě výše uvedeného případu lze identifikovat i další nedostatky či hrozby v případě implementace tohoto pojmu do praxe. Problematicky se jeví zejména skutečnost, když se na právo na město nahlíží nikoliv jen jako na skupinové právo, nýbrž jako na právo individuální. [Dikeç, 2001: 1801] Koncept práva na město je sám o sobě jen vágním termínem a v jeho jménu může argumentovat a jednat jakákoliv skupina obyvatel. [Harvey, 2012: 136] Bohatí obyvatelé luxusních městských rezidencí mohou například prohlásit, že lidé bez domova, nebo Romové narušují svým odlišným životním stylem klid a pocit bezpečí ve čtvrti. Jménem práva na město by tito movití obyvatelé mohli dále vyžadovat odstěhování nežádoucích skupin lidí ze svých sídlišť [Dikeç, 2001: 1801], což by vedlo k prostorové nespravedlnosti a porušení ideálu ‚égalité‘.

Výše uvedený příklad může být jedna z „nových forem dominance“ (new forms of dominance) [Purcell, 2002: 100], které mohou nastat v důsledku urbánní politiky založené na potenciálně falešné interpretaci konceptu práva na město. [ibid: 100] Purcell sice vidí potenciál konceptu pro demokratizaci rozhodovacích procesů, ale varuje před naivní myšlenkou, že právo na město bude v praxi automaticky vést k eliminaci utlačování a marginalizaci sociálně a ekonomicky slabších. V určitých případech může naopak pod heslem práva na město nastat právě dříve popsaná prostorová nespravedlnost. Spornou otázkou je totiž také míra zmocnění obyvatel: „Měli by mít názory všech obyvatel stejnou váhu při rozhodování, či nikoli?“ [ibid: 103] K zodpovězení této otázky nám může posloužit předchozí příklad. Budou-li mít movití obyvatelé elitní čtvrti exkluzivní moc v rozhodování o dění ve své čtvrti ve větší míře než obyvatelé ostatních částí města, hrozí, že dojde k vytlačení sociálně a ekonomicky marginalizovaných skupin z určitých městských lokalit. [ibid: 104]

V průběhu posledních dekad si lidé v mnoha částech světa začali nárokovat své právo na město, které „stoupá z ulic a městských čtvrtí, jako volání o pomoc utlačovaných lidí v časech zoufalství“, píše Harvey v knize „Rebel Cities“. [Harvey, 2012: xiii] Vedle krize západní demokracie, se současný globalizovaný svět vyznačuje i oslabením vlivu národních států a národní identity. [Purcell, 2002: 105; Giddens, 2000: 19] Z tohoto důvodu máme dnes příležitost na vytváření nových, silných identit a Lefebvrová vize o „citadin“ jako spoluvůrci městského prostoru už se nezdá být tak vzdálenou. Právo na město by mělo sloužit k uspokojení potřeb obyvatel, nicméně definování a vyjednávání těchto různorodých a občas neslučitelných potřeb bude předmětem politického boje. [Harvey, 2012: xv] Dále je zřejmě zapotřebí provést další výzkum a analýzu které zodpoví otázku, jak může právo na město nahradit stávající práva obyvatel měst. [Purcell, 2002: 100-101]

I vzhledem k těmto nedostatkům vidí Soja větší aplikační potenciál v konceptu „prostorová spravedlnost“, neboť „usilovat o větší spravedlnost se zdá být více politicky praktickým a inkluzivním.“ [Dufaux a kol, 2010: 3] To je ovšem podmíněno i tím, jak vykládá společnost a vládnoucí skupiny v ní samotný koncept spravedlnosti. [Dikeç, 2001: 1803]

Dikeç zastává názor, že nedostatky konceptu práva na město lze eliminovat, budeme-li brát ohled i na prostorovou spravedlnost a právo být odlišný. Pro Dikeça tvoří trojkoncept „právo na město, právo na odlišnost a prostorová spravedlnost“ „společný lexikon a konceptuální rámec“ [Dikeç, 2001: 1794] k rozvíjení „eticko-politické vazby“ [Dikeç, 2001: 1794] v oblasti urbanistického plánování. Vazba má politický charakter, neboť jak jsem zmínila dříve, je tvorba prostoru doprovázena konfliktem [ibid: 1794] mezi aktéry s různými vizemi a politickými identitami. Způsob organizace a rozdělení prostorů v dané společnosti může být mnohdy zdrojem nespravedlnosti. [Soja, 2009: 3] Městští plánovači by měli za účelem dosažení demokratičtějších a spravedlivějších rozhodovacích procesů dohlížet na dodržování těchto tří práv. V souvislosti s praktickou aplikací trojkonceptu vymezuje Dikeç prostorovou spravedlnost jako kritérium pro posouzení, zda bylo vymáháno právo na město, či nikoli. Právo na odlišnost zase legitimizuje samotné právo na město. [ibid: 1794]

8.6 Urbanistická studie z hlediska konceptů ‚právo na město‘ a ‚prostorová (ne)spravedlnost‘

Je poněkud problematické, že ačkoli věnuje urbanistická studie samostatnou kapitolu i popisu historie tohoto území, chybí zde zcela dějiny bývalých nouzových kolonií Pod Bohdalcem a Na Slatinách. Urbanistické studie ale dokonce opomíná zmínit skutečnost, že některé části kolonie jsou dodnes trvale obydleny. [Jiran a kol., 2017: 126-127; Jiran a kol., 2019: 115-122] Pro SWOT analýzu uvedenou v studii, která popisuje překážky a výzvy pro plánovanou výstavbu, – jako např. izolovanost oblasti kvůli železničním tratím a Jižní spojce, které je obklopují – zjevně nepředstavuje přítomnost obyvatel v koloniích žádnou brzdu pro transformaci lokality. [Jiran a kol., 2017: 126-127; Jiran a kol., 2019: 115-122] Vyjma jedné fotky, která zobrazuje řadu domů v kolonii Na Slatinách, [Jiran a kol., 2019: 123] zde nenalezneme žádnou informaci o obytném charakteru této lokality. To je příkladem prostorové dimenze nespravedlnosti, neboť studie vytváří falešný dojem, že se jedná o neobydlené brownfieldové území, které čeká na lepší časy.

Studie doporučuje, aby ÚMČ Praha 10 „vystupovala (...) pokud disponuje vlastními pozemky i jako developer“. [Jiran a kol., 2017: 112] V případě, že prodává město developerům celé území, které vlastní, ztrácí kontrolu nad tím, co se tam postaví. I když územní plán určuje například, že v dané lokalitě mají vzniknout obytné domy, nemá ale už žádný vliv nad tím, jaký typ bydlení postaví developer. Developera zajímá v první řadě zisk, proto hrozí, že by bez regulace v nové městské čtvrti stavěl luxusní rezidence pro ty nejmovitější měšťany, anebo další kancelářské budovy, jak je to zjevné z mnoha plánů na výstavbu bytových domů v jiných částech Prahy⁵⁴. Chce-li město zajistit dostupné bydlení pro své obyvatele, nabízí se např. tzv. „francouzský model“. [Heller, 2019] Podle něho město rozparceluje nejdříve území, kde se mají stavět obytné domy, potom je možné určit developerům nejen konkrétní místo jednotlivých občanských vybaveností, ale také charakter obytných domů. I když by mělo jak město, tak pověřený developer ve výsledku menší zisk,

---

⁵⁴ Příkladem může být tzv. Projekt Dock na Libeňském poloostrově, podle kterého vznikl rozsáhlý komplex obytných a kancelářských budov v blízkosti zahrádkářské kolonie s dlouhou historií. Magistrát dal zahrádkářům výpověď již v roce 2002, avšak pod záminkou protipovodňových opatření. I když se tenkrát podařilo osadu zachránit, její osud stále není jistý. Podle odborníků Arniky je totiž zřejmé, že rozsáhlý developerský projekt „vytvoří enormní tlak na zástavbu dalšího území, tedy stávajících zahrádek“ [Web17]

prospěl by výše navržený přístup obou stranám. Město by od developerů získalo finanční prostředky na vybudování infrastruktury, občanské vybavenosti i veřejné zeleně, zatímco developer by současně získal i povolení k výstavbě a nemusel by čekat na stavební povolení. [Heller, 2019] Takovým způsobem by mohla například i ÚMČ Prahy 10 zajistit, aby se na jejich pozemcích v bývalých koloniích stavěly bytové domy v různých cenových kategoriích, tedy aby vzniklo bydlení pro všechny socio-ekonomické skupiny obyvatelů. Takové byty by navíc mohla městská část přednostně nabízet k prodeji obyvatelům kolonií.

Myšlenka dostupného bydlení se konkretizuje ve finální verzi studie jako návrh pro „individuální či družstevní zástavbu“, [Jiran a kol., 2019: 66] či jako „městem podporovaná forma zástavby“, [ibid: 66] nebo „možnost státního bydlení podporovaného obcí“ [ibid: 66] v lokalitách, kde ÚMČ Prahy 10 vlastní pozemky. Studie doporučuje i podporu „různých forem občansky iniciovaných a participativních způsobů výstavby“ [ibid: 69], tedy počítá nejenom s developery, ale i s „individuálními stavebníky nebo sdružením stavebníků“. [ibid: 69]

Výše popsaný přístup je příslibem prostorové spravedlnosti, konkrétně eliminaci „nespravedlnost při tvorbě prostoru“, která označuje nespravedlivé procesy vedoucí k prostorové nespravedlnosti. [Dikeç, 2001: 1793] Město by skutečně mohlo jednat jako developer v kolonii Pod Bohdalcem, kde vlastní více pozemků. Na rozvoj kolonie Na Slatinách, kde patří většina pozemků právníkům nebo fyzickým osobám, má již menší vliv. Přitom by v oblasti kolonie Na Slatinách bylo obzvláště žádoucí, aby ÚMČ Prahy 10 našel cestu k zajištění dostupného bydlení. Zde se totiž chystá nový rozsáhlý městský park, což může vést, jak na tom poukázaly případové studie z různých měst⁵⁵, k tzv. „environmentální gentrifkaci“. [Curran; Hamilton, 2012: 1027] Ta hrozí v případě, že dojde k rekultivaci dlouhodobě zanedbávaného území na veřejnou zelenou oblast, která přiláká více lidí, v důsledku čehož vzrostou ceny nemovitostí v okolní zástavbě [ibid: 1027]

---

⁵⁵ Hamil Pearsall (2010): From brown to green? Assessing social vulnerability to environmental gentrification in New York City; Hamil Pearsall (2012): Moving out or moving in? Resilience to environmental gentrification in New York City; Winifred Curran a Trina Hamilton (2012): Just green enough: contesting environmental gentrification in Greenpoint, Brooklyn

9. Uplatnění práva na město v praxi

9.1 Odpor obyvatel kolonie Na Slatinách do roku 1989

Dějiny kolonií do roku 1989 lze podle mého názoru rozdělit na tři období, na základě toho, jakou strategii k jejich zrušení si zvolily městské úřady a jakým způsobem a čemu vlastně kolonisti odporovali.

První období trvalo od vzniku prvních domů na Slatinách na začátku 20. let až do konce 20. let minulého století, v jehož průběhu byl vývoj kolonie velmi dynamický a rychlý. Městské úřady na to reagovaly neprodleně a došlo k pravidelnému odstranění černých staveb. Reakce kolonistů byla však též podobně rychlá: co se odstranilo během dne, kolonisti znovu postavili během noci. [Ryška, 2014] Vzhledem k tomu, že kolonisti byli „navzájem velmi solidární“, [Viktorínová, 2010: 27] lze předpokládat, že šlo o kolektivní, organizované akce. Další organizovanou formu odporu představila „místní Organizace na ochranu nájemníků“, [Viktorínová, 2010: 28] která „vyjednávala s úřady a lobovala za zlepšení podmínek v kolonii – vymáhala vodu, elektřinu, zpevnění cest.“ [ibid: 28]

Na konci 20. let minulého století lze poznamenat oslabení tlaku ‚ze shora‘, neboť „přestaly městské úřady uplatňovat represivní politiku a postupně umožnily zlepšení podmínek bydlení v kolonii“. [ibid: 54] Tím začíná zlatá éra kolonie, během které se vybudovala „místní zásobovací síť“, [ibid: 27] rozvinul se kulturní a společenský život, v jehož důsledku vznikla soudržná komunita se silnou identitou. [Viktorínová, 2010: 54] Jednalo se o „vytváření paralelních struktur jak v oblasti zajišťování základních životních potřeb, tak v rovině kulturní a spolkové činnosti“, [ibid: 27] k čemuž došlo kvůli „prostorové“ i „sociální“ izolaci [Viktorínová, 2010: 27] kolonie. V tomto období získala sympatii mnoha kolonistů i vzestupující komunistická strana, která podporovala nejslabší sociální vrstvy obyvatel.⁵⁶ [Viktorínová, 2010: 17]

Lze konstatovat, že na začátku založení kolonií šlo novým přistěhovalcům o boj za zachování vlastního přístřeší. Později, až se utvořila místní komunita, byl odpor kolonistů

---

⁵⁶ Viktorínová [2010: 17] píše o tzv. „rudém pásu“ kolem Prahy, označující oblasti města, kde komunistická strana rozšířila svůj vliv a kde měla nejvíce podporovatelů z řad obyvatelstva. K těm pásum patřilo i mnoho nouzových kolonií, včetně Slatin.

namířen spíše proti veškerým vlivům ‚z venku‘, za účelem ochrany místní komunity se silnou a specifickou identitou. Toto úsilí pokračuje i ve třetím období, které začíná po druhé světové válce, za socialistický režim.

Mnoho kolonistů s režimem spolupracuje, „obyvatelé chodili např. na prvomájové oslavy“ [Viktorínová, 2010: 31] a hospoda pana Reháka „byla proměněna v kulturní a agitační středisko, kde probíhaly přednášky a kurzy Červeného kříže, KSČ a SPSSSR. [ibid: 28] Je nicméně známo i z jiných socialistických zemí, že byla účast na akcích organizovaných socialistickou stranou povinná, je tedy možné, že v některých případech byla sympatie či spolupráce předstíraná. Dále fungovala Na Slatinách do konce 80. let modlitebna-kaple [ibid: 31], což naznačuje neshodu názorů alespoň části kolonistů s diskurzem socialistického režimu, který silně potlačil náboženský život.

Jak jsem již popsala v třetí kapitole této práce, byly v koloniích za socialismu identifikovány dva protichůdné trendy. První představuje odliv mladých obyvatelů do moderních bytů na sídliště. Socialistická vláda je nabízela kolonistům, za podmínkou, že nejdříve zbourají své nouzové bydlení. Současně narazila tato politika režimu na odpor mnoha kolonistů. Zejména příslušníci starší generace kolonistů odmítli náhradní byty a zůstali v koloniích. [Viktorínová, 2010: 23] Pro příklad zmínila informátorka č. 7., že byl její rodině nabízeno náhradní byt na Petřínách, manžel tuto možnost však odmítl hlavně kvůli místním přátelům a dobrým vztahům se sousedy. Během výzkumu jsem též zjistila, že současně s odlivem místních lidí přišli do kolonie i noví obyvatelé, které v první řadě přilákaly ceny nemovitostí, jež byly mnohem nižší než v ostatních částech Prahy. Zdejší domy byly sice obvykle velmi základní a často ležely v ruinách, noví přistěhovalci je ale zrekonstruovali do podoby standardních městských domů. Informátor č. 4, který si pořídil dům v kolonii Pod Bohdalcem, také dostal o několik let později možnost odstěhovat se do moderního bytu na sídliště, on si s rodinou však to odmítl, neboť si vážili života v klidném prostředí s vlastní zahrádkou.

Na rozdíl od situace v předválečném období, nebyla v koloniích za socialismu dokumentována žádná organizovaná forma odporu proti snaze režimu kolonie zlikvidovat, stejně tak jako se nikdo (z kolonistů) nepokusil o změnu v přístupu socialistické strany ke kolonistům. [Viktorínová, 2010: 55] To se může zjevit paradoxně, pokud pomyslíme na to, že socialistický režim kladl důraz na kolektivitu oproti individualismu. Další paradox

představuje postup komunistické strany, která podporovala kolonisty, ještě před tím, než se chopila moci, následně si však vytkla za cíl vyklízení nouzových kolonií.

Na odpor obyvatel můžeme v každém výše popsaném období nahlížet jako na pokus o uplatnění práva na město.

Za první republiky a protektorátu existuje v Praze značná prostorová nespravedlnost. Vyšší sociální vrstvy obývají střed města, lépe postavená část společnosti si může dovolit bydlení v činžovních domech, zatímco je dělnická třída, která si nemůže dovolit vysoké nájemné v městských bytech vytlačena na okraj města do nouzových kolonií. [Viktorínová, 2010: 11] Jestliže je prostorová spravedlnost „kritériem toho, zda bylo uplatněno právo na město, či nikoli“ [Dikeç, 2001: 1794], je zřejmé, že toto právo bylo vedením města chudým sociálním vrstvám obyvatelstva tehdy jednoznačně upíráno. Při založení nouzových kolonií i následnou rezistencí proti vystěhování vymáhali kolonisti toto právo za první republiky velmi úspěšně. Uplatňovali totiž tzv. „právo na vyvlastnění“, [Purcell, 2002: 103] které je důležitým aspektem práva na město. [ibid: 103] V době, když ještě neexistovalo urbanistické plánování, vytvořili lidé z venkova v podobě kolonií Pod Bohdalcem a Na Slatinách vlastní komunitu uprostřed velkoměsta. Tato místní komunita vynikala vlastními sociokulturními normami a pravidly, a kolonisti ho budovali den za dnem obrazu svému. Lze konstatovat, že kolonie představovaly v té době to, co popisuje Harvey jako město „otevřené k vývoji“. [Harvey, 2012: x] Kolonisti tuto lokalitu skutečně obývali – ve smyslu slova, jak ho používal Lefebvre [Kofman; Lebas, 1996: 79]: ponechali své stopy ve fyzickém prostředí v podobě staveb, které sami vybudovali, a dále vytvořili a oživilí místní veřejný prostor. Tento vývoj ukončil však socialistický režim, během kterého převažoval počet obyvatel, kteří kolonii opustili nad počtem nových přistěhovalců, a tím rychle zanikl i místní společenský život a občanská vybavenost. [Viktorínová, 2010: 21-22] Petr popisuje postupný rozpad urbanistické struktury v kolonii Na Slatinách na základě leteckých snímků: „Zatímco na snímcích z roku 1945 vidíme jasně cesty, střechy domečků, zahrádky a obhospodařovaná políčka, na těchto snímcích (*pozn. letecké snímky z 70. let*) se nám ukazuje obraz džungle. Kultivované prostředí se proměnilo v izolovaný slum.“ [Petr, 2018: 14] Tento neblahý obrat v dějinách kolonií je dobrou ukázkou toho, jak „sociálně utváří prostor a prostor utváří sociálně“. [Soja, 2009: 2] Odliv místního obyvatele měl za následek zánik společenského života a občanské vybavenosti, což dále způsobil úpadek veřejného prostoru.

9.2 Absence odporu. Uplatnění práva na město za kapitalismu

Zatímco stála za likvidačními pokusy bývalých režimů ideologická vize, jsou dnešní držitelé moci „v zajetí imperativu rozvoje ekonomického.“ [Viktorínová, 2010: 33] Jak jsem již zmínila, městské prostory představují dobrou příležitost na investici nadbytečného kapitálu, tím se generuje nový zisk, a cyklus začíná znovu. To vysvětluje velký zájem všech postkomunistických vedení města o tomto lukrativním brownfieldu v centru města.

Ve srovnání s přístupy a nástroji předešlých režimů, měla vedení města po revoluci odlišnou strategii na zrušení kolonie. Tlak ze strany městských úřadů se po 1989 již projevuje v rámci urbanistického plánování, a kolonie jsou zasaženy stavební uzávěrou. To, co se nepodařilo žádnému minulému režimu, tedy odebrat právo na město od kolonistů, bylo pomocí tohoto právního nástroje západní demokracie snadno dosaženo. Kolonie se postupně přeměnily na pouhý „habitat“ [Kofman; Lebas, 1996: 79], neboť obyvatelé již nemohli nadále příliš ovlivnit podobu této lokality. Dálo by se říci, že se nespravedlnost materializovala ve fyzickém prostoru v podobě chátrajících domů, městem zanedbaných cest v koloniích a chybějící základní infrastruktury, jako jsou kanalizace a plynovod. Ty jsou všechny ukázkami prostorové dimenze nespravedlnosti.

Pozemky v bývalých nouzových koloniích mají vysokou směnnou hodnotu, tudíž by přinesly velký zisk do rozpočtu města. Pro stávající obyvatele má však tato lokalita i hodnotu emoční, čehož jsem byla svědkem například na komentované vycházce v květnu roku 2019. Vycházky se zúčastnilo i mnoho starousedlíků, kteří se vzpomínali s nostalgií na staré časy a občas doplnili nebo upřesnili řečníka, který vyprávěl o historii lokality.

V následujících pasážích bude předmětem diskuze odpor obyvatele, respektive jeho absence v dnešní době. Během výzkumu jsem totiž zjistila, že razantní odpor vůči urbanistické studii navrženými rozvojovými plány projevila pouze společnost Na Slatinách z.s., jehož členové vlastní i pozemky v kolonii Na Slatinách.

Co se týče ostatních obyvatel-nevlastníků pozemků v koloniích, lze, podle mého zjištění, mluvit spíše o absenci odporu. Mí informátoři sice podepsali například petici „Za zelené Slatiny“, nevěří však příliš tomu, že to ovlivní politické činitele.

Jak jsem již uvedla, naprostá většina informátorů by současně se zavedením další infrastruktury uvítala zachování Slatinského mokřadu i vesnického charakteru lokality, a dále vyžaduje včlenění svého domu do nové zástavby. Lze to považovat za „výkřik a

požadavek“ [Kofman; Lebas, 1996: 158] obyvatele na právo na město. Nikdo z mých informátorů však nehledá v současné době konkrétní cestu, jak toto právo uplatnit. V průběhu výzkumu jsem konstatovala, že nálada mnoha informátorů kolísává mezi bezmocí: „víte, jako možnosti nás obyvatelů jsou omezené. Když si říkám, že neuspěl ani Svěrák s tím, aby zachovaly ty školičky“,⁵⁷ přes apatii: „a teď buď se to zbourá, nebo to nějakým způsobem nahradí byt, nebo prostě tak přetrvá věky? Už je to 30 let, a stále to ještě přetrvává, a jak víte, jsou takové dohady, co s tím využitím“⁵⁸ až k vyhrožování: „Pokud mě někdo chce dostat pryč, tak ho zastřelím, jako v Americe.“⁵⁹

Mezi důvodem rezignace patrně patří přístup předešlých postrevolučních vedení ÚMČ Prahy 10 k obyvatelům kolonií, který lze podle informátora č. 2 shrnout následovně: „tam někdo bydlí? Pokud tam někdo je, tak už dávno nemá být (...) Všechny domorodci jsou překážka: ‚Vy nám snižujete cenu pozemků!‘ To i bývalý místostarosta řekl, že by tady nejradši viděl bílou pláň“ nebo „Pro to předchozí vedení byli kolonisté akorát jako švábi!“⁶⁰.

Dálo by se říci, že předchozí vedení MČ Prahy 10 měla určitou strategii na to, jak přimět obyvatele, aby kolonie dobrovolně opustili. Jestliže totiž byla tato lokalita neobytná, zvedly by se i ceny zdejších městských pozemků a dále by mohl ÚMČ Prahy 10 ušetřit dlouhé a složité jednání s nájemníky pozemků. Strategie spočívala především v odmítnutí žádostí o pasportizaci domů a udělení výjimky ze stavební uzávěry. Její součástí však byla i nevhodná komunikace s obyvateli a zanedbání veřejného prostoru a infrastruktury v koloniích.

Lze předpokládat, že na pozadí toho, podle mnoha informátorů neférového přístupu městského úřadu stojí neoliberalní ekonomická restrukturalizace. Místní samosprávy plní čím dál méně funkci rozdělování finančních prostředků alokovaných z regionální či státní úrovně a své rozpočty musí naplnit z vlastních aktivit. [Purcell, 2002: 100] Jeden z hlavních

---

⁵⁷ Informátor č. 4 vyprávěl případ slavného režiséra Zdenka Svěráka, který v roce 2013 údajně podal žádost na ÚMČ Prahy 10 o zachování bývalé obecní školy. Rád by ve škole viděl například muzeum, na ukázkou toho, jak se učily děti za první republiky. Od tehdejšího úřadu však na jeho žádost nepřišla žádná odpověď.

⁵⁸ informátor č. 4

⁵⁹ informátor č. 17

⁶⁰ Informátor odkazuje na zastupitelstvo MČ Prahy 10 v období 2014-2018

zdrojů příjmů do městských rozpočtů jsou transakce s vlastním majetkem a vlastními pozemky. Podle Ing. arch. Zákostelného z ÚMČ Prahy 10 je politika městské části ohledně vlastních pozemků jednoznačná: „v tuto chvíli je politika městské části ohledně nakládání s pozemky taková, že se ničeho nezbavujeme, pokud není něco vyloženo beze smyslu. Co se týká Slatin, tak tam zatím v tuto chvíli panuje jasný názor, že se tam žádných pozemků nezbavujeme, právě z tohoto důvodu, že je pro nás strategické území.“

Po 1989 nebyly pokusy kolonistů o uplatnění svých zájmů příliš úspěšné. Většinou se jednalo o individuální pokusy na vymáhání určitých potřeb: „A my díky té jedné firmě, nám taky dovezli ten plyn. My jsme se samozřejmě hned napojili, dovnitř jsme to dokopali, takže nebyl problém na úřadě.“ Informátor č. 4 se musel spojit s bývalou starostkou, když chtěl do svého bytu zavést plyn: „Tak jsem napsal takový list, kde jsem jim osvětlil celou tu mou situaci, a povolili mi tam přípojku plynu.“ Úřad nakonec přesvědčil s následujícím argumentem: „když se nepřipojím na plyn, tak to je v rozporu s tendencí omezit topení tuhými palivy.“ Tyto případy představují však spíše výjimky: mnoho informátorů mi vyprávělo o svých neúspěšných pokusech dostat výjimku pod stavební uzávěrou. Z toho je zřejmé, že prosadit své zájmy na úřadu ÚMČ Prahy 10 nebylo vůbec jednoduché. Jak lze postřehnout na předchozím příkladu, někteří z kolonistů ale díky své důmyslnosti a vychytralosti přesto dokázali uspět. Kromě odmítavého postoje úředníků narazil informátor č. 1 při pokusu o zápis svého domu do katastru na další problém. Ten byl způsoben změnou vedení městské části po komunálních volbách. Proces jednání prodlužoval, neboť bylo třeba jednat pokaždé po volbách s jiným úředníkem, vysvětlit mu znovu celou záležitost a také znovu dodat všechny potřebné podklady.

Další, poněkud úspěšnější strategií pro jednání s úřady představovalo sdružení do spolku. V kolonii Pod Bohdalcem působí v současné době dva spolky. Jeden z nich byl založen na ochranu zájmů obyvatelů ze Sedmidomky, přičemž druhý s názvem „Oáza klidu“ sdružuje majitele rodinných domů z této kolonie a pomocí ombudsmana dosáhl, aby dostaly tyto domy číslo popisné a byly zapsané do katastru.

Podle výpovědi informátora č. 1, podal spolek podnět na ÚMČ Prahy 10 k návrhu urbanistické studie v roce 2017. V něm vyžadoval zachování stávajících domů v kolonii Pod Bohdalcem, při budoucí zástavbě, a dále vyžaduje srovnání majetkových vztahů. I když

nikomu z mých informátorů⁶¹ není osud kolonií lhostejný a mnoho z nich vnímá urbanistickou studii negativně⁶², nikdo se kromě předchozího případu dosud proti tomu nepostavil razantně a nevyvíjel tlak na politické činitele.

Někteří informátoři dokonce vidí v urbanistické studii příležitost: „*doufám, že v souvislosti s tím novým plánem stavební uzávěra zmizí a už bude možné chovat se tam jako v jiných částech Prahy.*“⁶³ Je nutno však dodat, že dotyčný informátor je osobně chystanou studií méně ovlivněn. Bydlí totiž v záběhlické čisti kolonie Na Slatinách a jeho ulice má být podle studie zachována. Vlastnictví pozemku skýtá tudíž obyvateli jistotu, že budou moct v kolonii zůstat až dojde k zástavbě, neboť pozemky „*nemůžou jen tak odebrat*“. Současně záleží oběma informátorům, s kterým z této části kolonie hovořila, i na osudu kolonie jako celku. Jeden z nich zde právě rád vyděl skanzen doplněn naučnou stezkou vedoucí přes Slatinské mokřady.

Co se týče nájemníků pozemků, namísto odporu panuje mezi nimi naděje i očekávání, že současné vedení Prahy 10 bude při nové zástavbě zohlednit i jejich zájmy: „*protože je malé doufání, možná naivní, že tam bude možné pár objektů nechat.*“⁶⁴

Mnoho informátorů důvěřuje současnému vedení Prahy 10: „*Myslím si, že musím pochválit současné politické vedení, že se konečně o to začalo zajímat, protože to předchozí v podstatě kolem té problematiky chodilo jako kolem horké kaše, a nikdo se nechtěl spálit... až na tyto.*“⁶⁵ „*A on mi tam odpověděl z magistrátu, že to nechtějí řešit paušálně, a že to bude řešeno individuálně, což skýtá naději, že se budou nad každým tím objektem nějak zamýšlet.*“⁶⁶ Někteří však vnímají podporu pouze určitých stran ze současné rady Prahy 10: „*Piráti, ano. Oni nás podporují, chodili s peticí.*“⁶⁷ Spíše skepticky k současnému vedení se vyjádřil jeden informátor ze Slatin. Další z kolonie Pod Bohdalcem, nejdříve chválil vedení Prahy 10: „*ted' nová radnice jedná s těmi lidmi, nebo komunikuje...pořádá setkání různá a*

---

⁶¹ Tím jsou míněni informátoři, kteří nejsou členem spolku Na Slatinách z.s.

⁶² Některým informátorům vadí, že při zástavbě by došlo k „*zabetonování*“ Slatin

⁶³ informátor č. 3

⁶⁴ informátor č. 4

⁶⁵ informátor č. 3

⁶⁶ informátor č. 4

⁶⁷ Informátorka odkazovala na petici „*Zelené Slatiny*“, která vznikla na iniciativu spolku Na Slatinách z.s. s podporou Pirátské strany.

chce slyšet názor lidí“, následně však vyslovil názor, že se rozhodovat stejně budou peníze a zájmy ochránců přírody: *„To je obchodní záležitost. Pozemky. Lidé jsou na druhé řadě, nebo na třetí.“*⁶⁸ Současnému vedení vůbec nevěří pouze informátor č. 10: *„Ale i oni tady mají jedno řešení: buldozer, srovnat všechno se zemí. Pokud říkají něco jiného, tak lžou!“* Lze konstatovat, že snad vzhledem k přístupu předchozích vedení, jsou i aktuální rozvojové plány ÚMČ Prahy 10 vnímány mnoha místními obyvateli jako touha po zisku: *„stejně budou rozhodovat peníze“*⁶⁹ nebo *„stavební uzávěra je do roku 2023. Po roku 23 a dále budou rozhodovat prachy, a bych řekl výřečnost nějakých lidí, kteří budou říkat co a jak“*⁷⁰

Ačkoli záleží obyvateli na osudu kolonií a jsou většinou spokojeny s přístupem současného vedení Prahy 10, nevyužívali však doposud všechny prostředky a možnosti nabízené neoliberální demokracií k ovlivnění finální podoby urbanistické studie. Podněty a připomínky k návrhu urbanistické studie a následně k její první verzi podali totiž podle informátora č. 1 pouze spolky (Na Slatinách z.s., a Oáza klidu) a firmy sídlící v koloniích.

Vyvstávají tedy následující otázky: proč neprojevují obyvatel kolonií odpor vůči chystané zástavbě, která není zcela slučitelná s jejich představami o uspokojivém životě v koloniích? Proč neusilují razantněji o to, aby jejich domy byly zakomponovány do budoucí zástavby? Prvním důvodem je zjevně dříve popsany nedostatek důvěry v politiky, navzdory tomu, že obecně vnímají informátoři současné vedení kladněji než ta předchozí.

Dalším důvodem absence odporu je ale to, že mnoho informátorů je již v pokročilém věku a myslí si, že budoucí změny se jich nebudou týkat: *„ale je to stejně vidina v 30-40 let, možná i 50. To je daleká budoucnost, my už tady nebudeme“*⁷¹ I když životní podmínky jsou nevyhovující, jsou již na nich zvyklí a doufají, že takto *„dožijí“*. Právě kvůli svému staršímu věku považuje však informátor č. 4 případ, že se bude muset z kolonie odstěhovat za velké neštěstí: *„pro mě to byla docela...to je silné slovo, tragédie, ale já bych byl nešťastný (...) myslím si, že už bych neměl elán shánět něco podobného, a bral bych spíš jako utrpení, protože podívejte se: (...) já mám tady dílnu, vybavenou, žiji tady 45 let (...) mám zahradu, garáž a dílnu“*

---

⁶⁸ informátor č. 1

⁶⁹ informátor č. 2

⁷⁰ Informátor č. 4

⁷¹ informátor č. 1

Navíc mnozí strávili v kolonii velkou část svého života a byli svědkem toho, jak všechny dosavadní likvidační plány nakonec troskotaly. „*Jsem tady už 28 let a za těch let jsem pořád slyšela, že bude tady přestavba, a pak (se) nic (nestalo)*.“, připustila informátorka č. 14, která udržuje zahrádku v severní části kolonie Na Slatinách. Podle dalších dvou zahrádkářů bude nadzemní vysoké napětí překážkou zástavby.

Překvapivé bylo zjištění, že nemalá část obyvatele myslí, že kvůli mokřadu bude zástavba na Slatinách extrémně náročná a nákladná, nebo dokonce vůbec nerealizovatelná. Mnoho informátorů si totiž vzpomnělo na to, že se zde chtělo stavět i za socialismu, kvůli bahně a podzemní vodě byla by ale stavba příliš složitá a nákladná, a nakonec se plánu vzdali.

Jak jsem popsala v předchozí kapitole, obyvatelé Slatin odolávali v době rozkvetu kolonie vlivům z venku a udrželi si tak zdejší specifickou komunitu. Proto jsem se během výzkumu tázala místních lidí i na to, jak by vnímali, kdyby se do Slatin chodilo více lidí ‚z venku‘, například za účelem rekreace do navrženého Slatinského parku. Informátorka č. 7, údajně nejstarší starousedlík na Slatinách na to hned prohlásila, že ji „*by bavilo, kdyby tady byl život!*“. Ostatní informátoři⁷² však na představu veselých rekreatantů žádné podobné nadšení neprojevali. Naopak, přáli by si, kdyby se zachovalo zdejší „*ticho*“ a obecně řešeno, „*soukromější*“ charakter kolonií. K tomuto závěru by ale snad dospěl každý návštěvník kolonií, neboť visí zde na mnoha plotech v dnešní době zelená síť, za účelem zabránit zvědavým pohledům návštěvníků. Těch je, jak jsem se to dozvěděla od informátora č. 3, čím dále tím více, například kvůli tomu, že se zde často konají komentované vycházky.

Jak jsem již uvedla dříve, koncept „právo na město“ je prázdný a může ho naplnit významem jakýkoliv subjekt, ať jistá skupina obyvatele, nebo investor či developer. [Harvey, 2012: 135] Jménem práva na město může tedy argumentovat kdokoliv a jeho uplatnění v praxi nezaručuje automaticky eliminaci nespravedlnosti a diskriminace. [Purcell, 2002: 100] Jestliže by mohli obyvatelé kolonií jménem práva na město uplatnit své představy o dalším rozvoji této lokality zcela volně, mohlo by dojít, jak jsem to zjistila během výzkumu i k nežádoucím jevům. Mnoho informátorů totiž zmínilo, že se v dnešní době v koloniích objevili cizinci. „*Objevují se občas prostě z těch migrantů nějakí lidi*“ a že zde se pohybují „*lidi, kteří na první pohled vypadají exoticky*.“ Další informátor si váží zdejšího klidu a

---

⁷² Konkrétně informátor č. 1, č. 2., č. 6 a č. 11

ticha, která ale občas porušují rodinné oslavy jedné romské rodiny. Proto si myslím, že jestli by patřilo právo na město výhradně obyvatelům, jinými slovy, jestli by měli obyvatelé plnou kontrolu nad vývojem kolonií, mohli by jménem práva na město z této lokality vyloučit určité skupiny lidí, které vnímají, jako nežádoucí.

9.3 Odpor a uplatnění práva na město – spolek Na Slatinách z.s.

Jak jsem již uvedla v první kapitole práce, o aktivitách spolku a následné reakci ze strany ÚMČ Prahy 10 mám omezené informace. Navázat kontakt se spolkem bylo složité a po prvním rozhovoru se členem spolku se mi pak už nepodařilo s ním znovu spojit. Kvůli tomu jsem se musela při rekonstrukci odporu spolku spoléhat hlavně na příspěvky na jeho webových stránkách. Zůstalo nezodpovězeno mnoho důležitých otázek, jako například to, zda je finální verze studie přijatelná pro spolek či nikoli.

Na rozdíl od mých informátorů, kteří pronajímají pozemek v koloniích, snaží se spolek Na Slatinách z. s. prosadit své požadavky na ÚMČ Prahy 10 již od přípravné fáze urbanistické studie. Z příspěvků na jeho webových stránkách je zřejmé, že cílem bylo informovat a mobilizovat všechny obyvatele kolonie za účelem zabránit zástavbě: „*Prosím pište námítky na návrh nové urbanistické studie Bohdalec – Slatiny...*“ nebo „*POZOR! Městská část Prahy 10, chce studii Bohdalec – Slatiny použít jako podkladovou mapu do územního plánu!*“ [Web6] Dále zaujímá spolek roli zástupce místních obyvatelů, když vyžadují „*zásadní změnu pro komunikace ÚMČ s vlastníky pozemků, i obyvateli ve širším okolí*“ [Web6]

Spolek se angažuje proti chystané transformaci kolonie různými způsoby. V první řadě slouží webové stránky spolku nejen ke zpřístupnění informací o vývoji urbanistické studie a krocích, které spolek podnikl za účelem prosazení svých požadavků, nýbrž také ke zveřejnění reakcí ÚMČ Prahy 10 na akce spolku. Webové stránky představují tedy platformu, která nejen informuje, ale též umožňuje zviditelnit přístupy úřadu, jež zástupce spolku vnímají jako nevhodné či nespravedlivé: „*Dnes 11.9.2017 po jednání koaličních zastupitelů na Praze 10, jsme prožili celý den jako před listopadem v roce 1989. Naprosto stejně s námi zastupitelé Prahy 10 jednali jako tehdejší vedení. Tohle byla jasná ukázka, jak nejde vůbec nic změnit, protože vedení Prahy 10 je jen velký business!!*“ [Web6]

V té části kolonie, kde se nachází pozemky členů spolku, navrhla urbanistická studie původně náměstí. Podle finální verze studie by měli nakonec vlastníci pozemků ustoupit

parkové úpravě. Odhodlání ponechat si své pozemky je dalším nástrojem odporu, který členové spolku využívají. Prozatím jednoznačně odmítají členové spolku kolonii opustit. Na rozdíl od obyvatelů-nevlastníků pozemků, je postoj spolku rezolutní: „*To nepřipouštíme!*“, řekla členka spolku⁷³ ve souvislosti s chystanou zástavbou. Kromě informátorky mě ujistila i další člen spolku, že všichni vlastníci jsou odhodlaní v kolonii zůstat a nikdo nebude prodávat pozemek. Potvrdila to i Marie Křepelková, předsedkyně spolku na veřejné diskuzi o urbanistické studii na podzim roku 2017: „*Soukromých pozemků je opravdu hodně a neznám nikoho, který by pozemky chtěl prodávat.*“ [Web4]

Spolek využíval k odporu i některé nástroje zastupitelské demokracie. V září roku 2017 podal na ÚMČ Prahy 10 petici „Za zelené Slatiny“. Ta vznikla s podporou Pirátské strany z Prahy 10 a podepsalo ji 1599 občanů, [Web6] mezi nimiž byla většina obyvatel kolonií. Prostřednictvím petice protestoval spolek „proti plánované masivní zástavbě ekologicky cenného území Na Slatinách“ a dále žádal o „zamítnutí...studie, či její zásadní přepracování“, s ohledem na následující požadavky: ochrana zeleně a zachování přírodního charakteru Slatin, zrušení stavební uzávěry a začlenění stávajících staveb a soukromých pozemků na Slatinách do nové studie, respektování historického charakteru Slatin při další zástavbě i vypracování dopravní analýzy. V neposlední řadě vyzýval zastupitele, aby umožnili participaci občanů v procesu zpracovávání studie. [Web6] Podle slov člena spolku⁷⁴ byla právě petice impulsem toho, že po komunálních volbách z roku 2018 zadalo nové vedení aktualizaci studie zpracovatelskému týmu architektů.

Současné vedení ÚMČ Prahy 10 vnímá spolek spíše pozitivně: „*to nové vedení hodně pomáhá.*“⁷⁵, „*jsme velmi rádi, že na radnici došlo k výrazné změně, děkujeme paní starostce, která je velmi vlídná a vstřícná*“⁷⁶.

Ostatně se nebrání informátor č. 11, člen spolku zpřístupnění oblasti Slatin pro širší veřejnost za účelem rekreace: „*Byl bych rád, kdyby to tu zůstalo tak, jak je, ale je to pořád lepší, (mít návštěvníky v budoucím Slatinském parku) než betonová zástavba.*“ I z toho je zřejmé, že spolku záleží nejen na tom, jestli ÚMČ Prahy 10 uznává jejich žádost o začlenění

---

⁷³ informátorka č. 12

⁷⁴ informátor č. 11

⁷⁵ informátor č. 11

⁷⁶ z vystoupení Marie Křepelkové, předsedkyně spolku na veřejné diskuzi z jara 2019.

jejich majetků do nové čtvrti, ale také na podobě jejich bydliště: bydlet v prostředí, kde je podíl zeleně snížen, členové spolku nechtějí.

I navzdory chybějícím informacím ohledně činností spolku lze konstatovat, že odpor spolku Na Slatinách z.s. má dvě dimenze. V první řadě reprezentuje spolek zájmy svých členů a usiluje o to, aby bylo jim umožněno v kolonii zůstat ve stávajícím majetku. Při tom argumentuje právem na vlastnictví, které by v demokratickém státu mělo být respektováno. Důležitým aspektem odporu spolku vůči urbanistické studii je ale i zájem o osud bývalých nouzových kolonií jako celků, které jeho obyvatelé vnímají jako území s vysokou historickou i přírodní hodnotou. To bylo impulsem ke spuštění petice, jejíž prostřednictvím reprezentuje spolek názory trvalých či přechodných obyvatel kolonie Na Slatinách i kolonie Pod Bohdalcem.

9.4 Zapomenutá sociální udržitelnost

Výpovědi informátorů z kolonií naznačují, že se považují za oběti nespravedlnosti, neboť mají pocit, že městští plánovači je vnímají spíše jako překážku pro další rozvoj jejich městské části a méně jako součást rozvojových plánů. Zdá se, že při snaze o vytváření udržitelného města byla zapomenutá problematika sociální udržitelnosti, která je pro Swyngedouwa komplexní a složitá.

Ústřední pojem, který Swyngedouw používá v souvislosti s městem, je „metabolismus“ a „oběh“. [Swyngedouw, 2006: 107] Ty označují neustále probíhající a navzájem propojené socio-environmentální procesy, jež tváří a přetváří městské prostředí. [ibid: 118] Tato transformace je nicméně ovlivněna i mocenskými vztahy ve společnosti [ibid: 119], proto mají socio-environmentální změny i politickou dimenzi. Z tohoto důvodu je pro Swyngedouwa vize udržitelného města pro všechny, bez ohledu na sociální a ekonomické znaky různých skupin obyvatelstva, nedosažitelná. [ibid: 115] Udržitelné město je často vnímáno, jako ideál, který prospívá všem obyvatelům města. Urbanistické plánování je však propojeno s různorodými zájmy mnoha aktérů, ať už se jedná o individuální či kolektivní zájmy. Co představuje udržitelné řešení pro určitou skupinu obyvatel, může negativně ovlivnit jiné sociální skupiny. [Swyngedouw, 2006: 115; Gunder, 2006: 214] Gunder [2006: 215] upozorňuje na to, že vize udržitelného rozvoje představená ve zprávě „Naše společná budoucnost“ sice stojí na trojpilířích environmentální, ekonomické a sociální udržitelnosti, přesto je ale sociální dimenze udržitelnosti často opomenutá. Ve výsledku

ustupují kdysi běžné otázky urbanistického plánování do pozadí, jako například problematika sociální rovnosti a spravedlnosti. [ibid: 215]

V souvislosti s problematikou udržitelnosti města je tedy na místě položit si otázku: udržitelnost pro koho? Jinými slovy, kdo v tomto procesu „získá a kdo zaplatí“? [Swyngedouw, 2006: 115] Socio-environmentální udržitelnost je tedy politická záležitost a měla by být předmětem politické debaty. [Swyngedouw, 2006: 119] Termín ‚udržitelné‘ se stala příslibem jakéhosi univerzálního dobra, a vytváří dojem, že veškerá věc nebo myšlenka s ní spojená je automaticky příznivá pro nás všechny. Z toho mohou posléze těžit politici: „Udržitelnost se stala důležitým politickým zdrojem nebo taktikou, jelikož je schopna legitimizovat určité politické přístupy a opatření“. [Gunder, 2006: 213]

10. Postpolitika

Západní demokracii v její současné podobě označuje Swyngedouw za „postpolitickou“ [Swyngedouw, 2011: 268], která se vyznačuje následujícími rysy.

Za prvé je pro postpolitickou dobu typický přesun vedení (governance) z rukou demokraticky zvolených vlád do „sítí, které sdružují komerční sféru, občanskou společnost (nevládní neziskové organizace) a zástupce státu“. [Swyngedouw, 2007: 5] Jedná se o tzv. „governing beyond the state“ (vedení nad rámec státu), [ibid: 5] přičemž jsou tyto sítě „nehierarchické, polycentrické a převzaly roli státu v otázkách administrace a rozhodování, nebo tvorby politik a stanovení pravidel.“ [ibid: 5]

Za druhé, spory a konflikty jsou dále nastoleny jako konflikty zájmů přesně identifikovatelných zainteresovaných stran a převládá názor, že mají být vyřešeny konsensem. [Swyngedouw, 2007: 8-9] Žižek však zdůrazňuje, že konkrétní požadavky určitých skupin od státu⁷⁷ mnohdy představují metafory, pod kterými se skrývá odpor oněch skupin vůči držitelům moci. Věcný požadavek má tedy i univerzální čili politickou dimenzi. Tím se dostáváme k tomu, co považuje Žižek za „hlavní znak postpolitiky“ [Swyngedouw, 2010: 193], tudíž stát přestal plnit svou politickou funkci a její role byla redukována na funkci „manažerskou.“ [Swyngedouw, 2007: 10] Postpolitické rozhodování je zaměřeno na manažerské a technokratické řešení problémů a zbavuje tím požadavky právě té „univerzální

---

⁷⁷ Jako příklad uvádí požadavek „na snížení emise skleníkových plynů nebo na „ukončení těžby určitých přírodních zdrojů“ [Swyngedouw, 2010: 193]

dimenzi“. [Swyngedouw, 2010: 193] Výsledkem je, že z politické sféry mizí alternativní politické ideologie a vize o budoucnosti. Nesouhlas je sice tolerován, ale pouze v rámci „modelu rozhodování založeném na konsensu“ [Swyngedouw, 2007: 12], přičemž smysl neoliberálního politicko-ekonomického systému nesmí být zpochybněn. Debaty jsou redukovány na otázky ohledně „výběru vhodných technologií a vhodného způsobu spravování a načasování jejich provádění“. [Swyngedouw, 2011: 26] Společenské spory se tedy plně odehrávají „v rámci existujících sociálních vztahů“, [Swyngedouw, 2011: 266] možnost změny systému ale nikdy nefiguruje mezi možnými alternativami. [ibid: 266] Alternativní vize jsou buď označeny jako „tradiční“ názory těch, kteří ještě „nepochopili nutnost nového globálního neoliberálního uspořádání“ [Swyngedouw, 2007: 11]. Často jsou také považovány jako „radikální“ nebo „extremistické“. [Swyngedouw, 2010: 193]

Jeden z principů „governing beyond the state“ (vedení nad rámec státu) [Swyngedouw, 2007: 5] je princip participace. Podle Swyngedouwa je proces participace v postpolitické době „výběrově inkluzivní“, [Swyngedouw, 2007: 6.] neboť záleží na aktérech sdružených do vládnoucí sítě, „kdo má hlas, kdo byl počítán a uznán“ [Swyngedouw, 2007: 9] a kdo v rámci debat ne. [Swyngedouw, 2007: 8-9] Skutečná politika by znamenala inkluzi i těch, kteří jsou z debat a vyjednávání vyloučeni nebo opomíjeni. [ibid: 17]

Zúčastněné strany sporů se spoléhají na názory odborníků, které jsou na rozdíl od názorů laických zájmových skupin považovány za čistě objektivní a nezaujaté. Jako příklad toho, proč je tato představa mylná, popisuje Hannigan způsob fungování Mezivládního panelu pro změny klimatu, (IPCC), jehož vědecké důkazy stojí například na základě Kjótského protokolu. [ibid: 102-103] Za první, závěry IPCC vychází z výzkumů vybraných vědců a vědeckých institucí, IPCC daleko nereprezentuje celou škálu vědeckých názorů o problematice globálního oteplování. Za druhé, IPCC sdružuje celou řadu vědeckých institucí, které často používají odlišné strategie a předpoklady k vývoji klimatických modelů“. [ibid: 103] Proto by se mělo na výsledky prezentované IPCC nahlížet nikoli jako objektivní, nýbrž jako na „vyjednaná“ [ibid: 103] fakta. To, co je prezentováno IPCC veřejnosti je totiž zdánlivě jednoznačné stanovisko vědců. Ve skutečnosti jsou jejich přesně formulovaná stanoviska výsledky dlouhých vyjednání a kompromisů, do jejichž průběhu a podrobnosti již nemá veřejnost žádný náhled. Jasanoff proto tvrdí, že „nemůže existovat žádná ‘dokonalá, objektivně ověřitelná pravda’, nýbrž pouze ‘vyjednaná pravda’, která

představuje kompromis mezi vědeckou přijatelností a veřejným zájmem“. [ibid: 107] V této souvislosti je „vědecká realita jasně sociálně konstruována tak, aby splnila určitý společenský cíl.“ [ibid: 107]

Bylo by zapotřebí vytvořit politický prostor, kde je na místě kritizovat i dominantní neoliberální ekonomicko-politický systém, aniž by odlišné názory automaticky dostaly pejorativní nálepku ‚radikální‘, nebo ‚extrémní‘. Zatímco postpolitika usiluje o vyrovnání a eliminaci konfliktu, skutečná politika nejen vyhledává, ale i potřebuje konflikt, jako základ společenského pokroku. [Swyngedouw, 2007: 19] Spory by měly začít s debatováním nad povahou a zdrojem samotných problémů a bylo by na místě též nastolit i taková řešení, jejichž implementace vyžaduje změnu současného statusu quo. V souvislosti s urbanistickým plánováním by to znamenalo vytvořit více alternativních scénářů pro vývoj konkrétního města. Jako první krok k tomu by bylo nutné pojmenovat současné problémy města, a to na základě skutečné inkluze občanů. Bylo by žádoucí do debat zapojit i marginalizované skupiny, jejichž zástupci mnohdy nedostanou hlas.

10.1 Vývoj zpracovávání urbanistické studie a znaky postpolitiky

Konflikt kolem budoucnosti bývalých nouzových kolonií je dále rozvětven na více sporů mezi různými aktéry nebo skupinami aktérů.⁷⁸ V následujících pasážích se věnuji dvěma z těchto sporů, ve kterých jsou zřetelné znaky postpolitiky a na které lze aplikovat dříve popsany konceptuální rámec ‚právo na město, právo na odlišnost, prostorová spravedlnost‘. [Dikeç, 2001: 1794]

Za prvé vznikl spor mezi politiky MČ Prahy 10, konkrétně mezi vedením, které studii zadalo v roce 2015 a novým vedením městské části od podzimu roku 2018. Tento spor je vhodným ukazatelem několik charakteristik postpolitiky.

Ačkoli je uvedeno již v první verzi studie, že nová městská čtvrť bude založena „na socioekonomický a ekologický princip zástavby“ [Jiran a kol., 2017: 30] a dále na podpoře

---

⁷⁸ Vzhledem k rozsahovému limitu diplomové práce jsem se rozhodla zabývat se pouze s některými z těchto sporů. Nezabývala jsem například sporem mezi městskými plánovači a SŽDC, která se v kolonii Na Slatinách nechce vzdát svých pozemků a podle aktuální situace pravděpodobně neustoupí plánované výstavbě.

„občansky iniciovaných a participativních způsobů výstavby“, [ibid: 30] nebylo samotné zadání nijak oznámeno nebo konzultováno s obyvateli kolonií. To bylo ústředním bodem kritiky současné starostky Renaty Chmelové vůči zadavateli studie, vedení městské části v roce 2015. To, že zadání studie, tedy definice problému vznikla za „zavřenými dveřmi“ politiků a veřejnosti byl představen již hotový návrh, je typickým znakem rozhodování v době postpolitické. Podle Chmelové by skutečná participace znamenala konzultovat s obyvateli kolonií již před samotným zadáním studie, aby i oni mohli vyjádřit ohledně toho, co všechno považují za problém ve souvislosti s aktuálním stavem v koloniích a jaké by bylo z jejich hlediska vhodné řešení. Problém byl předem definován pouze z úhlu pohledu ÚMČ Prahy 10, pro který představuje oblast bývalých nouzových kolonií lukrativní brownfield a dále na základě stanoviska IPRu, který se ke studii vyjádřil například v otázkách dopravní a obytné kapacity území.

Kdyby udělal zadavatel studie průzkum ohledně významu kolonií pro jejich obyvatele a zajímal by se i o to, jaký typ rozvoje by si přáli, byl by pravděpodobně i samotný problém, kvůli němuž byla zadána urbanistické studie, vymezen jinak. Ukázalo by se totiž, že někteří obyvatelé či skupin obyvatel vnímají kolonii nikoli jako brownfield, nýbrž jako území s historickou hodnotou, na kterou jsou hrdí.

Některé příspěvky na webových stránkách spolku svědčí též o tom, že požadavky spolku disponují i univerzální či politickou dimenzí: *„Je proto jistě užitečné v současném ovzduší přesyceném tlakem na růst ekonomiky a podporou masivní výstavby pohlédnout na několik skutečností, které by snad mohly k ochraně nesusnadno obchodovatelných hodnot, jako je například památková hodnota (...) přirozené lidské potřeby uchování hmotné paměti jako zdroje vlastní identity (...) Nejde zde jen o tvorbu pocitu domova, který tak není redukován pouze na představu vlastního bytu, ale také o identifikaci s širším prostředím (...) Ochrana Slatin...však může být vítaným, byť velmi drobným přínosem ke změně nahlížení na dané skutečnosti současné doby a ukázkou, že i jiné, než jen materiální potřeby jsou legitimním požadavkem zdravé společnosti.“* [Web6] Lze to považovat za nárok na ztraceného práva na město, jménem práva na odlišnost: spolek se ztotožňuje s nemateriálními hodnotami, prostřednictvím kterých se vymezuje z neoliberální ideologie zisku.

Předchozí vedení MČ Prahy 10, které zadalo studii v 2015, obhájilo její první verzi tím, že je „konsensem myšlenek, znalostí a zkušeností řady odborníků z oblasti územního

plánování.“ [Web2] Zde se setkáme s dalším typickým jevem postpolitiky, odvolávání se na expertní názory, na jejichž základě se následně legitimizují jak definice problému, tak přijaté postupy a opatření.

Jako protest proti první verzi urbanistické studie, schválené na podzim roku 2017, vznikla z iniciativy spolku Na Slatinách z. s. petice „Za zelené Slatiny“, jejíž prostřednictvím zastupuje spolek zájmy obyvatel kolonie. Lze tedy mluvit i o sporu mezi obyvateli kolonií a tehdejším vedením Prahy 10, který, i když v jiné podobě, stále pokračuje i se současným vedením městské části. Lze též konstatovat, že současné vedení Prahy 10 má vstřícnější přístup k obyvatelům kolonií a snaží se je na rozdíl od vedení předchozího zapojit do plánovacích a rozhodovacích procesů o rozvoji kolonií. V participativních procesech nabízených ÚMČ Prahy 10 obyvatelům kolonií lze však rozpoznat i některé znaky postpolitického rozhodování, které může vést k prostorové nespravedlnosti.

Nové vedení MČ Prahy 10 prosazovalo dopracování připomínek zainteresovaných stran do urbanistické studie a kladlo v tomto procesu těž velký důraz na participaci občanů. Za tímto účelem byly v období duben–říjen 2019 organizovány kulaté stoly pro vlastníky pozemků z kolonií i veřejné setkání. Informátor č. 19 z ÚMČ Prahy 10 to popisoval jako *„jedna z největších dotazovacích a participativních akcí, co se týká urbanistických studií na úrovni městských částí v Praze“*. Požadavky a zájmy určitých aktérů měly však zřejmě větší váhu: *„Byli vybráni vlastníci největších pozemků, kteří ale vlastní procentuálně většinu pozemků v lokalitě.“*⁷⁹ Tyto subjekty, většinou firmy, byly považovány za *„klíčové aktéry“*, a to z důvodu, že diskuze s takovým aktérem a vlastníkem rozsáhlých ploch je *„snazší, (...) protože může mít svou vlastní představu o tom území, a ta představa je už taková, že se dá bavit o nějaké koncepci.“*⁸⁰ S nimi proběhlo posléze jednání v rámci několik kulatých stolů, přičemž *„ostatní vlastníci se mohli průběžně vyjádřit na velkých veřejných setkáních“*, během kterých *„nebylo zjišťováno, zda mají pozemek pronajatý nebo jsou jeho vlastníky“*.⁸¹

Zastávám názor, že proces participace byla „výběrové inkluzivní“ [Swyngedouw, 2007: 6], a to z hlediska práva na město a prostorové spravedlnosti. Právo na město bylo

---

⁷⁹ informátor č. 19 z ÚMČ Prahy 10

⁸⁰ Ing. arch. Jiří Zákostelný z ÚMČ Prahy 10

⁸¹ informátor č. 19 z ÚMČ Prahy 10

totiž uznáno pouze vlastníků největších pozemků v koloniích, kteří byli pozváni na kulaté stoly. Ty představují „exkluzivnější“ či „soukromější“ formy jednání než veřejné setkání určené pro širokou veřejnost. Pozvánku na kulatý stůl dostaly subjekty, které považoval ÚMČ za partnery v otázce zástavby kolonií.

Ostatní skupiny obyvatel byly sice informovány o průběhu zpracovávání studie, jejich podněty byly však nezávazné. Došlo proto k nespravedlnosti při tvorbě prostoru, jelikož během procesu rozhodování neměly názory všech skupin obyvatel stejnou váhu. Jinými slovy nemohli všichni obyvatelé kolonií uplatnit právo na město, které jim náleží, vzhledem k tomu, že se svými každodenními aktivitami tváří a přetváří kolonie.

Další omezení zastupitelské demokracie ve souvislosti s participativními procesy je dáno častou rigidní hierarchií lokální – regionální – státní úrovně rozhodování, při které mohou být rozhodnutí na místní úrovni vyvráceny na vyšších úrovních rozhodování. [Purcell, 2002: 103] Přístup magistrátu hl. m. Prahy vůči ÚMČ Prahy 10 v souvislosti s dopracováním připomínek zainteresovaných stran do studie je dobrou ukázkou tohoto problému. Ing Pavel Hájek, zastupitel na Praze 10 a spoluvůrce Petice za zelené Slatiny, zdůraznil omezenou pravomoc městských část v otázkách územního plánování: *„naše městská část je (...) do značné míry závislá na politické vůli vedení magistrátu, dále názoru a plánům IPRu“*. Požadavky z petice byly nakonec autory urbanistické studie zohledněny, ale nešlo by to bez podpory magistrátu: *„Změny, které se podařilo prosadit jsou tak limitovány tím, co nám dovolují okolnosti a jednání s magistrátem. Musím současně uznat, že kdyby magistrát nebyl ochoten nám vyhovět alespoň v těch základních požadavcích petice, nemohli bychom jako Praha 10 právně dělat prakticky nic jiného než posílat nezávazné připomínky a platila by studie minulá.“*

Dále jsem se dozvěděla, že vedení MČ Prahy 10 po komunálních volbách z roku 2018 hodlalo například zrušit urbanistickou studii schválenou předchozím vedením a preferovalo by vypsání architektonické soutěže pro novou urbanistickou studii. Tento záměr byl však odmítnut jak IPRem, tak náměstkem primátora doc. Ing. arch. Petrem Hlaváčkem. Výše uvedené případy dobře ilustrují, že městské části Prahy by potřebovaly větší pravomoc v otázkách územního plánování, aby mohly lépe zastoupit zájmy a požadavky svých obyvatel.

Před zahájením samotné výstavby proběhne pravděpodobně ještě mnoho jednání mezi zástupci ÚMČ Prahy 10 a obyvateli kolonií. Jednat se bude pravděpodobně také o

možnostech začlenění některých domů do budoucí zástavby, a dále o podmínkách poskytnutí náhradního bytu či pozemku těm, kteří v nové městské čtvrti nebudou moct nebo chtít zůstat. Možnost integrovat stávající stavbu do budoucí blokované zástavby, nebo revitalizovat dům z první republiky a zakomponovat ho do Slatinského parku jako památku, Ing. arch. Jiří Zákostelný nevyklučuje. Zároveň by se měly zachovat podle jeho názoru pouze legální stavby a pokud to není možné, tak si majitelé takových domů zaslouží kompenzaci: *„Myslím si, že pokud ta stavba, co na tom bude, bude regulérní, a nebude to něco, co si tam někdo vybudoval, tak s lidmi, kteří tam budou mít všechno legální, já bych osobně neměl problém řešit, formou nějakého náhradního pozemku na to, nebo pokud mají zájem o jiný městský byt.“* Jestliže však bude podmínkou kompenzací to, že dům vznikl legálním způsobem, mnozí z místních lidí nebude mít na ni nárok, vzhledem k tomu, že většina domů v obou koloniích je z legislativního hlediska černá stavba. Řešením by mohlo být tzv. pasportizace, tedy proces, při kterém se ověřuje „stavebnětechnický stav nemovitosti“ [Beránková, 2013] a pokud jsou všechny podmínky splněny, je možné pro takovou stavbu vydat náhradní dokumentaci, tzv. pasport. Od informátorů jsem se nicméně dozvěděla, že předchozí vedení městské části odmítlo vydat pasport pro mnoho obyvatele, i když jejich dům údajně splnil všechny podmínky. Záleží tedy na přístup současného vedení, jak stanoví podmínky kompenzace za sejmутý pozemek. Jestliže podmínkou bude legálnost stavby a současně odepře pasport těm, kteří na to mají nárok, dostaneme se do smyčky, kde opět dojde k fenoménu nespravedlnosti při tvorbě prostoru.

11. Závěr

Tato práce je výsledkem kvalitativního výzkumu založeného na polostrukturovaných rozhovorech a pozorování v bývalých nouzových koloniích Pod Bohdalcem a Na Slatinách. Cílem výzkumu bylo reflektovat konkurenční vize zainteresovaných stran o budoucím rozvoji těchto posledních celistvě zachovaných, chudinských kolonií v Praze. [Ryška, 2014] Vzhledem k limitům magisterské práce jsem se zabývala pouze vybranými aktéry, konkrétně obyvateli kolonií včetně místního spolku Na Slatinách z. s. a městskými plánovači, představující zaměstnance ÚMČ Prahy 10, autora urbanistické studie a IPRu.

Kolonie Pod Bohdalcem a Na Slatinách jsou pod stavební uzávěrou již více než 20 let a ÚMČ Prahy 10, do jejíž katastrálního území kolonie patří, disponuje od prosince 2019 komplexní vizí o dalším rozvoji této lokality. Ta je obsažena v urbanistické studii

„Bohdalec-Slatiny-Brownfield Strašnice“, jež navrhuje novou městskou čtvrť pro oblast zahrnující i tyto bývalé nouzové kolonie.

Zpracovávání urbanistické studie proběhlo ve dvou fázích. První fáze trvala od roku 2015, tj. roku zadání studie, do roku 2017, kdy byla schválena její první verze. Ta nebyla shodná s představami a potřebami obyvatel kolonií, mezi nimiž jsou ostatně i potomci původních zakladatelů kolonií. Jejich kritika mířila především na skutečnost, že nebyly bráni za rovnocenné partnery od samého začátku tvorby studie. Naopak měli pocit, že je studie jen dalším nástrojem, jehož prostřednictvím se jich chce vedení města „zbavit“.

Vznikl tedy spor mezi obyvateli kolonií a zadavatelem studie, který jsem rozebrala ve své diplomové práci. Po jmenování nového zastupitelstva v roce 2018 jsem zachytila výraznou změnu v přístupu městské části Prahy 10 ke kolonistům. Ta umožnila dopracování připomínek a podnětů občanů do studie, čímž započala druhá fáze zpracovávání studie, která trvala do prosince roku 2019, kdy byla urbanistická studie schválena. Vzhledem k tomu, že většina mých rozhovorů, či neformálních promluv s obyvateli kolonií proběhla ještě před představením aktualizované studie na podzim 2019, nejsou mi známy názory obyvatel na finální verzi studie. V důsledku toho jsem neměla žádné informace o tom, jak vnímají průběh a výsledky veřejných akcí, organizované novým vedením ÚMČ Prahy 10, za účelem zapojení občanů do tvorby studie.

Města jsou tvořená a přetvářena nejen architekty či developery, ale také každodenními činnostmi, sociálními praktikami a vztahy lidí v nich žijících. Městští plánovači představují pohled „z venku“, a proto nejsou podle Henria Lefebvrea občas schopní odpovědět na skutečné potřeby obyvatel při plánování města. Územní mapy a modely představují „abstraktní prostor“, přičemž každodenní interakce obyvatel s fyzickým prostorem v něm vytváří to, co Lefebvre označil za „žitý prostor“. [Kofman; Lebas, 1996] Proto jsou to podle něj právě obyvatelé, kterým patří právo na město a nikoli developeri a jiní plánovači, kteří však mají v současné době bohužel dominantní vliv na rozvoj měst. Důležitým aspektem práva na město je „právo na vyvlastnění“ [Kofman; Lebas, 1996], které fakticky uplatnili lidé, kteří na tehdejší periférii Prahy vytvořili nové osady. V práci jsem popsala, jak obyvatelé kolonie Na Slatinách především v meziválečném období úspěšně uplatnili právo na město poté, co se upevnila místní komunita. Dále jsem rozebrala možné důvody, proč kolonisté neprotestovali razantněji proti urbanistické studii a to i přesto, že, měli proti obsahu studie i okolnostem jejího zadání mnoho námitek. Namísto toho mnozí

z nich nahlíží na rozvojové plány navržené ve studii s rezignací nebo nadějí, že nakonec všechno dopadne nějakým způsobem v jejich prospěch. Jiná část místních lidí naopak nevěří, že bude zástavba v oblasti kolonií realizována, neboť ví o mnohých předešlých rozvojových plánech, které nakonec ztroskotaly.

Jeden z důvodů rezignace je pokročilý věk mnohých kolonistů, kteří doufají že „*tady dožijou*“, aniž by nastaly velké změny. Jiní se nepostavili proti studii kvůli jejich špatným zkušenostem s odmítavými či arogantními úředníky za předchozích vedení Prahy 10. Zdá se, že koalice, která od konce roku 2018 spravuje ÚMČ Prahy 10, je vůči kolonistům více nápomocná a vstřícná, o čemž svědčí i snahy současné starostky Renaty Chmelové. Usiluje o aktivizaci místních lidí a jejich zapojení do plánování lokality prostřednictvím kulatých stolů, veřejných setkání, diskuzí či komentovaných vycházek do kolonií. V souvislosti s bývalými nouzovými koloniemi měly však tyto participační akce také svá úskalí, jak jsem na to poukázala v kapitole 10.1. práce.

Swyngedouw [2007] považuje participaci občanů v rámci dnešních rozhodovacích procesech za „výběrově inkluzivní“. Těmito slovy lze popsat i postup během kulatých stolů, na které pozvala pouze největší vlastníky pozemků z kolonií, kteří představují zejména soukromé firmy.

Navazujícím dokumentem urbanistické studie bude s velkou pravděpodobností Územní plán části Prahy. V tom případě bude podle platného stavebního zákona nutné, aby městská část jednala s vlastníky všech pozemků či staveb v koloniích. To bude v případě kolonií složitým úkolem z mnoha důvodů. Vlastnictví v koloniích je sporné, neboť zde většina staveb vznikla nelegálně. Některé pozemky v této lokalitě mají dále až několik desítek vlastníků. Nezanedbatelný počet místních staveb nespĺňuje ani požadavky na kolaudaci z hlediska stavebního zákona. Celkem vzato, se jedná o argumenty, díky nimž může ÚMČ Prahy 10 klidně odmítnout jednání s mnohými z dnešních obyvatel kolonií, jejichž nemovitě majetky nespĺňují zákonné požadavky.

Z těchto důvodů zastávám názor, že platný model participace v oblasti územního plánování pro obyvatelé bývalých nouzových kolonií je omezující, vzhledem k specifikám vzniku a vývoje těchto osad. Hrozí, že až dojde ke zpracování podrobnějšího územního plánu, budou moci participovat jen ti, kteří disponují legálními doklady, zatímco může být tato možnost odepřena ostatním obyvatelům, kteří zdědili černou stavbu nebo bydlí na pronajatých pozemcích. Pro vyrovnání nároků všech volají zastánci práva na město po jiném

modelu participace. Ti by uznávali právo k účasti v rozhodovacích procesech všem, kteří dané území obývají, tedy všem „citadin“. [Purcell, 2002] V důsledku by měly názory všech obyvatel stejnou váhu bez ohledu na jejich národní příslušnost či práva na vlastnictví.

Právo na město však ani samo o sobě není dostačující za účelem vytváření více inkluzivních modelů participací. Za prvé, bylo by nutné vytvořit koncepci k tomu, jak vlastně nahradit stávající práva obyvatel měst, právem na město. Vyžadovalo by to pravděpodobně transformaci současných politických, společenských i ekonomických vztahů a také by bylo nutné vytvořit novou politickou identitu pro obyvatele měst.

Jestliže je obyvatelům odebráno právo na město, materializuje se to i ve fyzickém prostoru. To představuje pro Dikeça [2001] „prostorovou dimenzi nespravedlnosti“ a jako příklad uvádí centrum velkoměst, které slouží v dnešní době především pro zabavení turistů, vedoucí k odlivu trvalých obyvatel. Příkladem z mého výzkumu může být zanedbaný veřejný prostor a chybějící infrastruktura v koloniích. Řešit by se měly kořeny problémů, a proto by bylo žádoucí v první řadě upravit institucionální procesy, jež vedly k tomuto typu nespravedlnosti. Mělo by se tedy dohlížet i na „spravedlnost při tvorbě prostoru“. [Dikeç, 2001] Tyto dvě dimenze prostorové spravedlnosti tvoří podle Dikeça spolu s pojmem právo na město a právo na odlišnost vhodný konceptuální rámec pro reformu urbanistického a územního plánování. [Dikeç, 2001]

Proti urbanistické studii se razantně postavil pouze místní spolek Na Slatinách z.s., iniciátorem petice „Za zelené Slatiny“. Ta vyzdvihuje nejdůležitější požadavky či námítky místních obyvatel vůči autorům urbanistické studie. Prostřednictvím petice, kterou podepsala většina obyvatel z kolonií, se stal spolek „zprostředkovatelem“ požadavků místních lidí vůči úřadu. Během výzkumu se ostatně ukázalo, že se vize obyvatel o budoucnosti kolonii shodují do značné míry i s představami spolku. Informátoři z obou skupin v této lokalitě jednoznačně preferují nadále žít a proto chtějí, aby byl jejich majetek, ať už se jedná pouze o jejich dům nebo pozemek, začleněn do nové městské čtvrti. Mezi přání obyvatel dále figuruje požadavek na zrušení stavební uzávěry, na neprodlenou opravu zanedbané infrastruktury a její doplnění ÚMČ Prahy 10, nebo na zachování prvorepublikových prvků kolonií.

Kolonistům také záleží na zachování přírodního charakteru Slatin, na jehož příznivý ekologický účinek poukázali i přírodovědci z ČSOP. Všechny zkoumané zainteresované strany uznávají význam Slatinského mokřadu a dále vyžadují, aby byl chráněn. Nejlepší

způsob ochrany by byl podle odborníka územní plán. Vystává však otázka, jak něco takového uplatnit v praxi, když Návrh Metropolitního plánu Prahy zařazuje i zelené plochy do zastavitelného území města.

Mokřad je současně dobrou ukázkou „socio-přírod“ [Swyngedouw, 2009], neboť se jedná o prvek mající zčásti přírodní, a zčásti „sociální“ povahu, neboť je v něm uložen stavební materiál z minulých dob. Příkladem této „ko-produkce“ přírody člověkem může být ale i oblíbený koníček obyvatel kolonií: zahrádkaření. „Vedlejší efekt“ této aktivity je totiž zvýšená biodiverzita v okolí zahrádek, což je právě důvodem proč, přírodovědci doporučují zachování zahrádkářské osady v kolonii Na Slatinách.

Jaké další vize mají obyvatelé bývalých nouzových kolonií Pod Bohdalcem a Na Slatinách? Během výzkumu jsem konstatovala, že mnoho místních lidí touží po návratu ke starým časům, alespoň v některých aspektech života. Požadavek některých informátorů, aby na Slatinách vznikl alespoň částečně skanzen považuji za metaforu, za kterou se skrývá nostalgická touha po zlaté éře kolonií z dob, kdy zde bylo obyvatelům k dispozici snad všechno, co potřebovali: živý veřejný prostor, občanská vybavenost, bohatý komunitní život. Ukázka té touhy ale může být i sousedské setkání, které bylo zorganizováno v rámci festivalu Zažít město jinak na podzim 2019. Organizátor ze spolku Na Slatinách z.s. se se mnou podělil o informaci, že se jedná o jeho první akci pro veřejnost v kolonii „*za posledních „50 let“*“.

Rozhodnutí, zda budou moci kolonisté pořádat podobné komunitní akce i v nadcházejících 50 let, je v současné době v rukou městských plánovačů. Společné v přístupech všech dosavadních úřadů bylo to, že všechny počítaly s plošnou likvidací stávajících objektů, alespoň v kolonii Na Slatinách. Výjimku snad představuje snaha současného vedení Prahy 10, která si, zdá se, namísto plánů na plošnou demolici zvolila cestu demokratičtějšího urbanistického plánování.

Co se týče praktického využití této práce, domnívám se, že mohou některé podněty v ní obohatit literaturu případových studií popisující dopady plánů na revitalizaci městských brownfieldů „ze shora“ na stávající obyvatele.

12. Literatura

12.1 Použitá literatura

1. BARTOŠ, Jan. 2018. Jiří Sádlo – Ochočená krajina. [online rozhovor] [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://vitalplus.org/jiri-sadlo-ochocena-krajina/>
2. BERÁNKOVÁ, Eva. 2013. Pasportizace a pasporty při správě majetku. [online] [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.tzb-info.cz/udrzba-budov/10595-pasportizace-a-pasporty-pri-sprave-majetku>
3. BIBRI, Simon Elias; KROGSTIE, John. 2017. Smart sustainable cities of the future: An extensive interdisciplinary literature review. In: *Sustainable Cities and Society*, 31 (2017). s 183–212. ISSN: 2210-6707. [online] [cit. 2019-08-20]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/314259748_Smart_Sustainable_Cities_of_the_Future_An_Extensive_Interdisciplinary_Literature_Review
4. BOELLSTORFF, Tom a kol. 2012. *Ethnography and Virtual Worlds: A Handbook of Method*. 1. vyd. Princeton: Princeton University Press. s. 92-110, 159-176. ISBN 978-0-691-14951-6.
5. CERTEAU, Michel. 2002. *The Practice of Everyday Life*. Překlad: Steven Rendall. 2. vyd. University of California Press. s.117-131. ISBN: 0-520-23699-8
6. CURRAN, Winifred; HAMILTON Trina. 2012. Just green enough: contesting environmental gentrification in Greenpoint, Brooklyn. In: *Local Environment: The International Journal of Justice and Sustainability*, 17:9. s. 1027-1042. ISSN: 1469-6711. [online] [cit. 2019-06-17]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13549839.2012.729569>
7. DISMAN, Miroslav. 2014. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 4., nezměň. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum. s. 284-322. ISBN 978-80-246-1966-8.
8. DEWALT, Kathleen M. 2015. Participant Observation. In: Bernard, H. Russel; Gravlee, Clarence C. (eds). *Handbook of Methods in Cultural Anthropology*. 2. vyd. Rowman & Littlefield Publishers. s 251-292. ISBN 978-0-7591-2072-3.

9. DIKEÇ, Mustafa. 2001. Justice and the Spatial Imagination. In: *Environment and Planning A: Economy and Space. 2001, Vol. 33(10)*. s 1785-1805. ISSN: 0308-518X. [online] [cit. 2019-10-16]. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1068/a3467>
10. DUFAUX, Frédéric a kol. 2010. Spatial Justice and the Right to the City: An Interview with Edward SOJA. In: *Justice spatiale - Spatial justice 3/2011*. [online] [cit. 2019-10-20]. ISSN: 2105-0392. Dostupné z: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-01722418/document>
11. DULIC, Olivera; KRKLJEŠ, Milena. 2014. The Importance of Brownfield Regeneration for Social Community Improvement in Vojvodina (Serbia). [online] [cit. 2019-11-04]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/281651666_The_Importance_of_Brownfield_Regeneration_for_Social_Community_Improvement_in_Vojvodina_Serbia
12. ELDEN, Stuart. 2004. *Understanding Henri Lefebvre: Theory and the Possible*. 1. vyd. New York: Continuum. s.169-198. ISBN 0-8264-7002-5.
13. GEHL, Jan. 2011. *Life Between Buildings*. Překlad: Jo Koch. 1. vyd. Island Press. s. 129-183. ISBN-13: 978-1-59726-827.
14. GIDDENS, Anthony. 2000. *Unikající svět. Jak globalizace mění náš život*. 1. vyd. Sociologické nakladatelství, Praha. 121 s. ISBN 80-85850-91-5.
15. GUNDER, Michael. 2006. Sustainability. Planning's Saving Grace or Road to Perdition? In: *Journal of Planning Education and Research 26(2)*. s 208-221. ISSN: 0739456X. [online] [cit. 2019-10-22]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/238430217_Sustainability_Planning's_Saving_Grace_or_Road_to_Perdition
16. HANNIGAN, John. 2006. *Environmental Sociology*. 2. vyd. Routledge Taylor & Francis Group London and New York. Taylor & Francis e-Library. s 94-108. ISBN10: 0-415-35512-5
17. HARVEY, David. 2008. The Right to the City. In: *New Left Review, 2008, Vol. 53*. s 23-40. ISSN: 0467-67-542. [online] [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <https://newleftreview.org/issues/II53/articles/david-harvey-the-right-to-the-city>

18. HARVEY, David. 2012. *Rebel Cities: from the Right to the City to the Urban Revolution*. 1. vyd. New York: Verso. 186 s. ISBN 978-1-84467-904-1.
19. HELLER, Jakub. 2019. Praha sama sobě developerem. Metropole chce navrhovat čtvrti ve stylu Vinohrad. [online] [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/regiony/praha/praha-sama-sobe-developerem-mesto-chysta-navrat-k-systemu-vy/r~a2e090f65b8b11e998d70cc47ab5f122/>
20. IPR Praha. 2018. *Územní plán hlavního města Prahy. Metropolitní plán. Závazná část / Text*. 116 s. ISBN 978-80-87931-77-6.
21. JABAREEN, Yosef Rafeq. 2006. Sustainable Urban Forms. Their Typologies, Models and Concepts. In: *Journal of Planning Education and Research*. 26(1). s 38-52. ISSN: 0739456X. [online] [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0739456X05285119>
22. JIRAN, Zdeněk a kol. 2017. *BSBS Bohdalec – Slatiny Brownfield Strašnice. Urbanistická studie velkého rozvojového území*. 183 s.
23. JIRAN, Zdeněk a kol. 2019. *BSBS Bohdalec – Slatiny Brownfield Strašnice. Urbanistická studie velkého rozvojového území*. 184 s. [online] [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: https://verejneprostory.cz/Portals/8/dokumenty/projekty/000_US%20BSBS%202019_Web.pdf?ver=2019-12-16-174332463&fbclid=IwAR2tdH0aVX6_d2nB-uxZxYbgRq8iB2zfYsw3PLUh5q-gDPy1EmS1_-N5AgI
24. KOHÁK, Erazim. 2000. *Zelená svatozář*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 171 s. ISBN 80-85850-86-9.
25. KOFMAN, Elizabeth; LEBAS, Elizabeth. (eds). 1996. *Writings on cities*. 1. vyd. v anglickém jazyce. Blackwell Publishers. S. 1-181. Vybrané a přeložené texty z díla Henria Lefebvrea. ISBN 0-631-19187-9.
26. MACNAGHTEN, Phil; URRY, John. 1998. *Contested Natures. Theory, Culture & Society*. 1. vyd. Sage Publications, Inc. 307 s. ISBN 0 7619 5312 4.
27. NEJEZCHLEBOVÁ, Lenka. 2017. Halucinogenní realita terénu. [online rozhovor] [cit. 2019-8-13]. Dostupné z: http://www.cts.cuni.cz/soubory/Media/Haluzik_Pokorny_Halucinogenni_realita.pdf

28. NOVOTNÁ, Hedvika. 2013. Etnografický výzkum. Prezentace na katedře Sociální a kulturní ekologie Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy.
29. NOVOTNÁ, Hedvika. 2016. Strategie kvalitativního výzkumu. Prezentace na katedře Sociální a kulturní ekologie Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy.
30. NOVOTNÁ, Hedvika. 2017. Od teorie k empirii? Tvorba výzkumného problému; Tvorba vzorku v kvalitativním výzkumu. Prezentace na katedře Sociální a kulturní ekologie Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy.
31. OTTO, Pavel. 2018. Metropolitní plán počítá se zánikem starých osad a kolonií. [online] [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/metropolitni-plan-pocita-se-zanikem-starych-osad-a-kolonii-1349323>
32. PEARSALL, Hamil. 2010. From brown to green? Assessing social vulnerability to environmental gentrification in New York City. In: *Environment and Planning C: Government and Policy 2010, volume 28*. s 872-886. ISSN: 0263-774X. [online] [cit. 2019-06-16]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1068/c08126>
33. PEARSALL, Hamil. 2012. Moving out or moving in? Resilience to environmental gentrification in New York City. In: *Local Environment: The International Journal of Justice and Sustainability*, 17:9, s 1013-1026. ISSN: 1469-6711. [online] [cit. 2019-06-16]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13549839.2012.714762>
34. PIXOVÁ, Michaela. 2012. Struggle for the Right to the City: Alternative Spaces in Post-socialist Prague. Diplomová práce na katedře Sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. s. 44-55. [online] [cit. 2019-11-17]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/Webapps/zzp/detail/82843/?lang=en>
35. PURCELL, Mark. 2002. Excavating Lefebvre: The right to the city and its urban politics of the inhabitant. *GeoJournal 2002, Vol. 58(2/3)*. s 99-108. ISSN: 0343-2521. [online] [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1023/B:GEJO.0000010829.62237.8f>
36. RYŠKA, Petr. 2014. Kolonie Na Slatinách a „Obecná škola“. [online] [cit. 2019-5-20]. Dostupné z: <https://www.prahaneznama.cz/praha-10/strasnice/kolonie-na-slatinach-a-obecna-skola/>

37. SÁDLO, Jiří. 2016. Biotopy Městské přírody. Význam, ohrožení, strategie ochrany péče. In: *Formu ochrany a přírody*. 04/2016. [online] [cit. 2019-8-11]. Dostupné z: <http://www.casopis.forumochranyprirody.cz/magazin/analyzy-komentare/biotopy-mestske-prirody>
38. SOJA, W. Edward. 2009. The city and spatial justice. Překlad: Sophie Didier, Frédéric Dufaux. In: *justice spatiale | spatial justice | n° 01 septembre | september 2009* |. ISSN: 2105-0392. [online] [cit. 2019-11-26]. Dostupné z: <https://www.jssj.org/wp-content/uploads/2012/12/JSSJ1-1en4.pdf>
39. SPRADLEY, James P. 1979. *The Ethnographic Interview*. 1.vyd. Harcourt Brace Jovanovich College Publishers. s 25-91. ISBN 0-03-044496-9
40. SWYNGEDOUW, Erik. 1996. The city as a hybrid: On nature, society and cyborg urbanization. In: *Capitalism Nature Socialism*, 7:2. s. 65-80. ISSN: 1548-3290. [online] [cit. 2019-07-11]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10455759609358679>
41. SWYNGEDOUW, Erik. 2006. Circulations and Metabolisms: (Hybrid) Natures and (Cyborg) Cities. In: *Science as Culture Vol. 15, No. 2*. s 105-121. ISSN: 0950-5431. [online] [cit. 2019-07-09]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/228872597_Circulations_and_Metabolisms_Hybrid_Natures_and_Cyborg_Cities
42. SWYNGEDOUW, Erik. 2007. The Post-Political City. In: *BAVO (2007) Urban Politics Now Reflect Series, Netherland Architecture Institute (NAI)-Publishers, Rotterdam*. [online] [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/281318055_The_post-political_city
43. SWYNGEDOUW, Erik. 2010. Impossible "sustainability" and the postpolitical condition. In: Cerreta, Maria; Concilio, Grazia; Monno, Valeria (eds.). *Making Strategies in Spatial Planning*. 1. vyd. Springer Science+Business Media B.V. s 185-206. ISBN 978-90-481-3105-1.
44. SWYNGEDOUW, Erik. 2011. Depoliticized Environments: The End of Nature, Climate Change and the Post-Political Condition. In: *Royal Institute of Philosophy Supplement*. 69. s. 253–274. [online] [cit. 2019-11-04]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/231868292_Depoliticized_Environments_The_End_of_Nature_Climate_Change_and_the_Post-Political_Condition

45. ZAHUMENSKÁ a kol. 2017. *Analýza existujících rozvojových a plánovacích dokumentací ve vztahu k návrhu Metropolitního plánu Prahy*. 32 s. [online] [cit. 2019-10-23]. Dostupné z:
https://www.zmenyprahy.cz/images/pdf/WEB%20ZMENY/MPP-analyza_AMArnika_fin.pdf
46. ZAHUMENSKÁ, Vendula. 2018. Nezákonost Metropolitního plánu podle odborných posudků. [online] [cit. 2019-10-18]. Dostupné z:
<https://www.zmenyprahy.cz/novinky/nezakonost-metropolitniho-planu-podle-odbornych-vyjadreni>
47. WILLIAMS, Katie; BURTON, Elizabeth; JENKS, Mike. 2005. Achieving the Compact City Through Intensification: An Acceptable Option? In: *The Compact City. A Sustainable Urban Form?* Taylor & Francis e-Library. s 71-83. ISBN 0-203-37495-9.
48. Z dělnické kolonie Slatiny moderní pražská čtvrť? In: *Noviny Praha 10*, roč. 14/2004, č. 24.

12.2 Internetové stránky

- Web1. *Noviny Praha 10*. červen, 2019. [online] [cit. 2019-8-11]. Dostupné z:
https://www.praha10.cz/Portals/0/docs/Noviny%20P10/Praha10_cerven_2019_nahled.pdf?ver=2019-06-04-132238-457 (cit.10.11.2019 10:45:12)
- Web2. Návrh urbanistické studie Bohdalec-Slatiny-Brownfield Strašnice. [online] [cit. 2019-07-09]. Dostupné z: <https://verejneprostory.cz/uzemni-planovani/strategicke-dokumenty/navrh-urbanisticke-studie-bohdalec-slatiny-brownfield-strasnice>
- Web3. Zadání urbanistické studie BOHDALEC - SLATINY. 2004. [online] [cit. 2020-01-11]. Dostupné z: http://servis.praha-mesto.cz/uzplan/extranet/dokumenty/vychod/Zad_Boh.htm

- Web4. Kolonie na Slatinách: slum nebo unikátní urbanistická a přírodní lokalita? 2017. [online] [cit. 2019-06-08]. Videozáznam veřejné diskuze o budoucnosti kolonie Na Slatinách zveřejněn na Youtube kanálu Společně pro Desítku. Dostupné z:
<https://www.youtube.com/watch?v=d5rDYho4kz4>
- Web5. Kolonie Na Slatinách II. 2019. [online] [cit. 2019-08-24]. Videozáznam veřejné diskuze o budoucnosti kolonie Na Slatinách zveřejněn na Youtube kanálu Společně pro Desítku. Dostupné z:
https://www.youtube.com/watch?v=X_0VHO6Qi6Q
- Web6. Webové stránky spolku Na Slatinách z.s. Dostupné z:
<http://www.naslatinach.cz/>
- Web7. Institut plánování hl. m. Prahy, sekce plánování města, kancelář metropolitního plánu. 2014. *Potenciál, priority a flexibilita. Klíčové postupné kroky a faktor času plánování metropole*. 48 s. ISBN 978-80-87931-08-0. [online] [cit. 2019-09-02]. Dostupné z:
<https://plan.iprpraha.cz/cs/upp-potencial-priority-a-flexibilita>
- Web8. Institut plánování hl. m. Prahy, sekce plánování města, kancelář metropolitního plánu. 2014. *Topografie, krajina a parky*. 42 s. ISBN 978-80-87931-08-0. [online] [cit. 2019-09-02]. Dostupné z:
<https://plan.iprpraha.cz/cs/upp-topografie-krajina-a-parky>
- Web9. Institut plánování hl. m. Prahy, sekce plánování města, kancelář metropolitního plánu. 2014. *Duch Plánu. Deset základních tezí k obrazu města Prahy a jejich vzájemné provázání*. 48 s. ISBN 978-80-87931-08-0. [online] [cit. 2019-09-03]. Dostupné z:
https://plan.iprpraha.cz/uploads/assets/metropolitni-plan/002_Duch_planu.pdf
- Web10. Územní plán hl. m. Prahy (Metropolitní plán). Návrh k projednání dle 50 stavebního zákona. 154/Slatiny. 2018. [online] [cit. 2019-07-07]. Dostupné z: <https://plan.app.iprpraha.cz/texty/>
- Web11. Český svaz ochránců přírody, základní organizace "Botič – Rokytka". 2018. *Biologický průzkum Slatina – Praha 10*. 95 s. [online] [cit. 2019-

08-15]. Dostupné z:

<https://verejneprostory.cz/Portals/8/dokumenty%20VP/Slatina%2C%20biologicky%20pruzkum%202018.pdf>

Web12. Strategie adaptace hl. m. Prahy na klimatickou změnu. 2017. [online] [cit. 2019-11-23]. Dostupné z: <http://www.iprpraha.cz/adaptacnistrategie>

Web15. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2008. *Národní strategie regenerace brownfieldů*. 12 s. [online] [cit. 2019-11-06]. Dostupné z: <http://www.cityinvestczech.cz/data/files/strategie-regenerace-vlada-1079.pdf>

Web16. Stanovisko a připomínky Ministerstva životního prostředí k návrhu Územního plánu hlavního města Prahy (Metropolitního plánu) a vyhodnocení jeho vlivů na udržitelný rozvoj území. 2018. 26 s. [online] [cit. 2019-10-21]. Dostupné z: https://zmenyprahy.cz/images/pdf/19-02-13_M%C5%BDP_stanovisko.pdf

Web17. Libeňský ostrov. [online] [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://arnika.org/libensky-ostrov>

Web18. Kdy se co stane? [online] [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://zmenyprahy.cz/praha-zitra/novy-plan/kdy-se-co-stane>

12.3 Diplomové práce

1. PETR, Dominik. 2018. Praha Bohdalec/Na Slatinách/Trnkov – rehabilitace území. Diplomová práce na Fakultě Architektury ČVUT. 55 s. [online] [cit. 2019-11-02]. Dostupné z: <http://www.naslatinach.cz/wp-content/uploads/2016/11/diplom-portfolio.pdf>
2. VIKTORÍNOVÁ, Jana. 2010. Proměny pražské periferie. Bývalá nouzová kolonie Na Slatinách. Diplomová práce na Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. 107 s. [online] [cit. 2019-05-03]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/Webapps/zzp/detail/92781/>

13. Přílohy

13.1 Projekt

Fakulta humanitních studií UK

katedra magisterského oboru
sociální a kulturní ekologie

U Kříže 8/661, 158 00 Praha 5-Jinonice

Magisterský obor
sociální a kulturní
ekologie

Projekt diplomové práce (DP) oboru sociální a kulturní ekologie

1. Jméno studenta, tituly: Bc. Csilla-Zsuzsa Barkász
2. Osobní číslo (UKČO): 51467931
3. Rok imatrikulace na FHS UK (bak. studium, jinak mag. studium): 2016
4. Datum zápisu na katedru sociální a kulturní ekologie FHS UK (alespoň měsíc, rok): září 2016
5. Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny:
název: The Representation of Native Americans in Three Contemporary American Films
škola: Univerzita Partium, Fakulta humanitních studií, Oradea, Rumunsko
obor: Anglický jazyk a literatura, červen 2008
6. Předběžný název DP (česky): Socio-ekologická transformace bývalé pražské nouzové kolonie „Pod Bohdalcem-Na Slatinách“
7. Předběžný název DP (anglicky): The socio-ecological transformation of the former Prague slum „Pod Bohdalcem-Na Slatinách“
8. Klíčová slova (česky): urbánní plánování, územní plánování, regionální rozvoj, brownfield, udržitelné město, vnímání přírody, gentrifikace, postpolitika
9. Klíčová slova (anglicky): urban planning, land planning, regional development, brownfield, sustainable city, perceptions of nature, gentrification, postpolitics
10. Obecný kontext (souvislosti tématu, širší rámec [zasazení „do světa“]):

Diplomová práce si klade za cíl zkoumat proces socio-ekologické transformace bývalé pražské nouzové kolonie „Pod Bohdalcem-Na Slatinách“. Nouzová kolonie vznikla bez veškerého plánování, svépomocí lidí, kteří se do Prahy přestěhovali za prací po vyhlášení Velké Prahy v roce 1922. Kolonie přežila početné likvidační pokusy dosavadních režimů, a dnes je soustavou obytných domů, neudržované veřejné zeleně, velmi dobře udržovaných zahrad a podprůměrné infrastruktury. Hlavním katalyzátorem změn tohoto území je nový Metropolitní plán hl. m. Prahy, založený na principu zahuštění vnitřních ploch metropole, za účelem zabránění rozrůstání města do okolní volné krajiny. Městské autority považují oblast Pod Bohdalcem-Na Slatinách za stagnující brownfield, jež je třeba přetvářet: plánuje se výstavba obytné čtvrti pro cca 30 000 lidí. Trvalí obyvatelé kolonie mají však k místu úzký vztah, z jejich pohledu se jedná o oblast s dlouhou tradicí a s cennými zelenými plochami. Vznikl místní spolek především za účelem zabránění velkorysému projektu, ale také usiluje o zrušení stavební uzávěry z roku 1999, i o vybudování základní technické infrastruktury.

Předmět zkoumání (vlastní předmět práce [zasazení „do vědy“]):

Předmětem výzkumu je jednak konflikt, který vyplývá z odlišného vnímání území bývalé kolonie, a který pravděpodobně povede k významným změnám v budoucnosti. Rozvoj města a kvalita městské přírody jsou důležitými tématy současnosti, neboť počet lidí žijících v městech neustále roste. Tento trend však přináší mnoho problémů, jako rostoucí znečištění z dopravy, nebo nedostupnost bydlení, a mnoho vizí o moderních městech, jako např. „chytré město“, „udržitelné město“ se snaží je eliminovat. Ve vztahu k budoucnosti bývalé kolonie budu dále zkoumat názory a postoje jak dnešních obyvatel, tak klíčových aktérů z řad městských plánovačů a neziskových organizací zabývajících se městským rozvojem. Ve vizích aktérů zapojených do výše popsaného sporu se často objevují různé představy o městské přírodě a veřejné zeleni, proto se budu věnovat i problematice odlišných vnímání přírody. V tom bude mým teoretickým východiskem především dílo „Contested Natures“ od P. Macnaghtena a J. Urryho. Zdrojem inspirace budou i případové studie ze zahraničí, které poukázaly na problémy související s uplatněním vizí o udržitelném městě v praxi. Radikální přetváření „ze shora“ určité chátrající městské části totiž v sobě nese riziko, které asi nejlépe vyjadřuje pojem „gentrifikace“. Ten označuje situace, kdy vylepšení životních podmínek v určité lokalitě vede k vytlačení původních, ze socio-ekonomického hlediska slabších obyvatel.

V souvislosti s bývalou kolonií je pozoruhodná i dlouhá rezistence obyvatel toto území opustit. Ve své práci se proto budu zabývat projevy odporu bývalých kolonistů vůči likvidačním pokusům autorit, a porovnávat je s rezistencí dnešních obyvatel vůči současnému developerskému záměru. Budu se opírat mimo jiné o vybraná díla sociologa H. Lefebvra, který se zabýval sociální produkcí prostoru v městě a přišel s konceptem „právo na město“. Lze říci, že spor o osud bývalé kolonie se odehrává ve společnosti, jejíž stav je podle sociálního geografa E. Swyngedouwa „postpolitický“. Koncept „postpolitika“ se tedy nabízí jako výkladový rámec pro zkoumaný konflikt.

11. Hlavní vstupní hypotéza nebo hypotézy (2–4 na výběr): pro práci 1–2, možno však formulovat výzkumné otázky, event. jen výzkumný problém:

- 1) Jak vnímají přírodu dnešní obyvatelé kolonie a jaký k ní mají vztah?
- 2) Jak vnímají městskou přírodu zástupci městských autorit a plánovačů?
- 3) Jakou strategii rezistence přijímalo (pokud mají určitou strategii) vůči chystanému developerskému záměru místní obyvatelstvo? Jak ji v praxi uplatňuje a jak se tato strategie liší od rezistence obyvatel během minulých politických režimů?
- 4) Jaké mají vize o budoucnosti kolonie dnešní obyvatelé? Do jaké míry ztotožňují s hodnotami a cíli místního spolku, který je zastupuje při jednání s autoritami?

12. Metodologický postup: metody a techniky, které budou v práci použity:

Zvolenou výzkumnou metodou je případová studie, vzhledem k důležitosti širšího kontextu pro výzkumný problém. Techniky sběru dat budou následující:

- polostrukturované a spontánní rozhovory v terénu s obyvateli kolonie, jež lze rozdělit na 1) starousedlíky, 2) zahrádkáře, 3) „ilegální“ obyvatele – bezdomovce
- polostrukturované rozhovory s vybranými členy:
  - Institutu plánování a rozvoje hl. m. Prahy
  - zastupitelstva MČ Praha 10
  - místního spolku: „Na Slatinách, z.s.“
  - jiných aktérů a spolku: např. Amika, z.s.
- diskurzivní analýza dokumentů:
  - Návrhu urbanistické studie Bohdalec-Slatiny-brownfield Strašnice (BSBS)

relevantních částí Metropolitního plánu hl. m. Prahy
článků v tištěných a elektronických médiích
novin MČ Prahy 10

- texty produkované spolkem na Slatinách, z.s. a městskými autoritami
- (zúčastněné) pozorování:
veřejné projednávání spolku a zastupitelstva MČ Prahy 10
v terénu – na území bývalé kolonie Pod Bohdalcem – Na Slatinách

13. Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. praktický přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi atd.):

Postoje obyvatel k rozvoji zjištěné během výzkumu by mohly sloužit jako inspirace pro instituce, jež se zabývají městským plánováním – tyto informace by mohly brát v potaz jejich praxi. Případ by dále mohl být inspirativní pro jiné komunity, jejichž existence je ohrožena developerskými projekty.

14. Čím budou rozšířeny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“):

Práce by měla zjistit různé percepce městské přírody: vnímání dnešních obyvatel kolonie, kteří s ní jsou v každodenním kontaktu na jedné straně, a vnímání městských autorit, které městskou přírodu (spolu)vytváří a přetváří, na straně druhé. Dále budou rozebrány odlišné názory na městský rozvoj, s důrazem na jejich nesouměřitelnost, případně na podobných rysech. Zkoumaná kauza by dále mohla odhalit některé prvky vyjednávání v současném postpolitickém světě.

15. Jaké bude (bude-li) jejich teoretické zobecnění a přínos:

Zvolený případ může obohatit literaturu případových studií popisujících dopady projektů na revitalizaci městských brownfieldů „ze shora“ na stávající obyvatele.

16. Struktura DP (předběžný obsah – názvy oddílů a kapitol):

1) Úvod

- 1.1. Cíle práce, výzkumné otázky
- 1.2. Historie bývalé nouzové kolonie Pod Bohdalcem – Na Slatinách

2) Teoretická část

- 2.1. Dějiny rezistence nouzové kolonie Pod Bohdalcem – Na Slatinách
- 2.2. Městské plánování v postpolitickém světě
- 2.3. Město „pro lidi“ vs město „vytvářené lidmi“
- 2.4. Udržitelné město
- 2.5. Městská příroda: podoby městské přírody, vnímání přírody
- 2.6. Fenomén „gentrifikace“

3) Analytická část

- 3.1. Vymezení případu
- 3.2. Průběh výzkumu
- 3.3. Metody a techniky výzkumu
- 3.4. Evaluace a výsledky

4) Závěr

5) Předběžná bibliografie k tématu:

FAIRCLOUGH, N. 2003. *Analysing discourse: Textual Analysing for Social Research*. London: Routledge

HÁJEK, M., HAVLÍK, M., NEKVAPIL, J. 2012. Narativní analýza v sociologickém výzkumu: přístupy a jednotící rámec. *Sociologický časopis* 48, 2, s. 199-233.

HENDL, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

HEYDEN, Nik, KAIKA, Maria, SWYNGEDOUW, Erik. 2006. *In the Nature of Cities - Urban Political Ecology and The Politics of Urban Metabolism*.

LEFEVRE, Henri. 1996. „Right to the City“. in Kofman, Eleonore; Lebas Elizabeth (eds). *Writings on cities*. Cambridge: Blackwell Publishers. 147 – 160.

MACNAGHTEN P., URRY J. 1998. *Contested Natures Theory*. 1. vyd. London: Sage Publications Ltd.

SPRADLEY, James. 1980. *Ethnographic Interview*. Belmont: Wadsworth.

VIKTORINOVÁ, Jana. 2010. *Proměna pražské periferie. Bývalá nouzová kolonie Na Slatinách*. Diplomová práce.

6) Předpokládaný vedoucí DP: Mgr. et Mgr. Arnošt Novák Ph.D.

7) Důvod volby tématu (dosavadní znalosti, zázemí, praxe a zájem studenta):¹

Jinonice 07. června 2018

diplomant

vedoucí DP

vedoucí katedry SKE

---

¹ nepovinné

13.2 Seznam informátorů

Informátor č. 1. nový obyvatel, trvale žije v kolonii Pod Bohdalcem, kde vlastní původní dům, který rekonstruoval. Pozemek si pronajímá od hl. města Prahy.

Informátorka č. 2. nová obyvatelka, trvale žije v kolonii Pod Bohdalcem.

Informátor č. 3. nový obyvatel, trvale žije v záběhlické části kolonie Na Slatinách, kde vlastní pozemek a původní dům, který rekonstruoval.

Informátor č. 4. nový obyvatel, trvale žije v kolonii Pod Bohdalcem, kde vlastní původní dům, který rekonstruoval. Pozemek si pronajímá od hl. města Prahy.

Informátor č. 5. starousedlík, narodil se a vyrostl v kolonii Na Slatinách, za socialismu se odstěhoval na sídliště. V kolonii vlastní pozemek i dům. V kolonii si pronajímá další pozemek od hl. m. Prahy, na kterém zahrádkaří.

Informátorka č. 6. zahrádkářka, během posledních několik desítek let v kolonii zahrádkaří od jara do podzimu.

Informátorka č. 7. starousedlík, narodila se a vyrostla v kolonii Na Slatinách, kde vlastní dům i pozemek.

Informátor č. 8. nový obyvatel, vlastní jak pozemek, tak dům v kolonii Na Slatinách.

Informátor č. 9. nový obyvatel, trvale žije v záběhlické části kolonie Na Slatinách, kde vlastní dům i pozemek.

Informátor č. 10. starousedlík, v kolonii Na Slatinách vlastní dům na pronajatém pozemku.

Informátor č. 11. starousedlík, narodil se a vyrostl v kolonii Na Slatinách, kde vlastní jak dům, tak pozemek.

Informátorka č. 12. starousedlík, narodila se a vyrostla v kolonii Na Slatinách, kde vlastní jak dům, tak pozemek.

Informátor č. 13. zahrádkář, od 70. let si pronajímá pozemek od SŽDC v severozápadní části kolonie Na Slatinách

Informátorka č. 14. zahrádkářka, od roku 1991 si pronajímá pozemek od SŽDC v severozápadní části kolonie Na Slatinách.

Informátorka č. 15. zahrádkářka, od roku 1979 si pronajímá pozemek od SŽDC v severozápadní části kolonie Na Slatinách.

Informátor č. 16. nový obyvatel, trvale bydlí v kolonii Na Slatinách, kde vlastní dům na pronajatém pozemku.

Informátor č. 17. starousedlík, narodil se a trvale bydlí v kolonii Na Slatinách ve vlastním domě, na pronajatém pozemku.

Informátorka č. 18. zahrádkářka, Na Slatinách zahrádkaří 15 let.

Informátor č. 19. pracovník ÚMČ Prahy 10

Informátor č. 20. osoba pracující v IPRu. Jeho výpověď nereprezentuje oficiální stanovisko IPRu.

prof. Ing. arch. Zdeněk Jiran, člen autorského týmu urbanistické studie Bohdalec-Slatiny Brownfield Strašnice

Ing. arch. Jiří Zákostelný, vedoucí referátu rozvoje veřejných prostor na ÚMČ Prahy 10, spolupracoval na tvorbě urbanistické studie

Ing. arch. Jan Vašek, vedoucí oddělení památkové péče a správy kulturních objektů na ÚMČ Prahy 10

Ing. Jan Moravec, odborník z ČSOP

13.3 Otázky pro obyvatele kolonií

- 1) Jak dlouho bydlíte v kolonii Pod Bohdalcem / Na Slatinách? (*V případě, že se nejednalo o rodáka: Proč jste se sem přestěhoval(a)?*)
- 2) Z vlastní zkušenosti vím, že mnoho lidí z Prahy nezná kolonii Pod Bohdalcem / Na Slatinách, nebo neví, kde se nachází a jak tu u Vás vypadá. Pokud byste potkal(a) někoho, kdo o Bohdalcu ještě neslyšel, jak byste jim popsal(a) tuto lokalitu?
- 3) Co byste zde změnil(a) a proč?
- 4) Co si naopak přejete, aby zde zůstalo beze změn a z jakého důvodu?
- 5) Jak byste popsal(a) společenský život v kolonii? Jaký máte vztah k sousedům?

- 6) V roce 2017 byla vypracována urbanistická studie, která obsahovala návrh na výstavbu nové městské čtvrti ve Vaší lokalitě. Znáte obsah studie, případně co si o ní myslíte?
- 7) Urbanistická studie počítá s vybudováním rozsáhlého městského parku v oblasti kolonie Na Slatinách? Co si o tomto záměru myslíte?
- 8) Urbanistická studie byla několikrát prezentována veřejnosti – její návrh v roce 2016 a potom finální verze v roce 2017. Podal(a) jste k tomu podnět / připomínku? Účastnil(a) jste se veřejných diskuzí o koloniích uspořádaných v Městské knihovně Prahy 10? Proč ano/ne?
- 9) Spolek Na Slatinách z.s. chce už delší dobu zabránit výše zmíněné výstavbě. Jste členem spolku / podporujete aktivity spolku (případně jak)?